

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра адміністративного права та адміністративного процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності**

ДЕНИСОВА А.В., КОРОПАТОВ О.М.

«АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ»

**Навчальний посібник
для здобувачів вищої освіти
(таборного збору)**

**Одеса
2021 рік**

УДК 328.185

Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол №4 від 17.12.2020).

Укладачі: Денисова А.В., доктор юридичних наук, доцент

Коропатов О.М., кандидат юридичних наук, доцент

Рецензенти:

Галуцько Віра Миколаївна, заступник декана Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Тулінов Валентин Сергійович, завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки, факультету №2, Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції

Денисова А.В., Коропатов О.М. Антикоруptionне законодавство України: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти (таборного збору). Одеса. ОДУВС. 2021, 228с.

У навчальному посібнику здійснено огляд міжнародного та національного антикорупційного законодавства, висвітлюються механізми запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією, розглядаються окремі аспекти відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією тощо. Посібник має практичну спрямованість і покликаний надати допомогу здобувачам вищої освіти підвищити рівень антикорупційної культури та у застосуванні норм антикорупційного законодавства.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ 1. Поняття, історичний аспект та правова основа запобігання корупції в Україні.	5
1.1. Історичні передумови виникнення корупції	5
1.2. Сутність, види та причини виникнення корупції в Україні	7
1.3. Поняття «корупції» та «корупційного правопорушення», їх співвідношення	13
1.4. Законодавство у сфері запобігання корупції	19
Контрольні запитання.	23
Розділ 2. Зміст та основні характеристики Закону України «Про запобігання корупції»	24
2.1 Структура Закону України «Про запобігання корупції».	24
2.2 Характеристика основних термінів Закону України «Про запобігання корупції».	26
2.3. Обмеження, що пов'язані з корупцією.	30
2.4. Конфлікт інтересів та заходи його врегулювання.	39
Контрольні запитання	43
Розділ 3. Суб'єкти, що здійснюють заходи в галузі запобігання корупції	44
3.1. Характеристика суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції	44
3.2. Організація діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції	46
3.3 Організація діяльності Національного антикорупційного бюро України	55
3.4. Повноваження генеральної прокуратури щодо запобігання корупції	59
Контрольні запитання.	63
Розділ 4. Адміністративна та кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення та правопорушення пов'язані з корупцією	64
4.1. Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків	64
4.2. Загальна характеристика адміністративних правопорушень в галузі корупції та провадження за цими деліктами	66
4.3. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	82
Контрольні запитання.	92
Розділ 5. Міжнародний досвід щодо запобігання корупції	93
5.1. Зарубіжна практика запобігання та протидії корупції	93
5.2. Попередження корупції у державному управлінні Швейцарії	97
5.3. Практика Латвійської Республіки в сфері запобігання та протидії корупції на публічній службі	103
5.4. Досвід США щодо запобігання та протидії корупції на державній службі	110
Контрольні запитання.	121
Список використаної літератури	122
Додатки.	125

--	--

ПЕРЕДМОВА

Корупцію пов'язують з діяльністю публічних осіб, які діють всупереч інтересам держави, з метою отримання неправомірної вигоди особисто для себе чи інших осіб. Корупція у діяльності публічних службовців завдає значної шкоди демократичним засадам держави, підриває засади верховенства права, а також негативно позначається на економічному розвитку держави.

Розрізняють два основні види корупції – епізодичну і систематичну. Існування системної корупції в Україні негативно позначається як на зовнішній, так і на внутрішній політиці держави.

При виробленні антикорупційної політики в Україні вагомим є визначення стратегії, тактики та конкретних заходів антикорупційної діяльності. Основою такої політики є розробка і прийняття антикорупційного законодавства, яке, в першу чергу, визначає адміністративно-правові заходи, спрямовані на виявлення корупційних ризиків, як передумов корупційних дій.

Основними заходами подолання корупції є: закріплення чітких правових приписів актів, спрямованих на запобігання корупції; забезпечення прозорості правозастосовчих процедур; встановлення реального контролю за дотриманням антикорупційного законодавства; створення системи органів, які вестимуть контроль за дотриманням заходів щодо запобігання корупції; залучення громадськості до виявлення корупції; забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію.

Розділ 1. Поняття, історичний аспект та правова основа запобігання корупції в Україні.

1.1. Історичні передумови виникнення корупції

Вважають, що перші згадування про корупцію на Русі з'явилися у літописах XIII століття. Зокрема, з цього приводу згадують Двінську уставну грамоту 1397-1398 років, де міститься визначення незаконної винагороди за здійснення офіційних владних повноважень – «мздоїмство», або «посула». Згідно іншої версії, «посула» в якості хабара визначається вперше у Псковській судній грамоті (1462-1471рр.). За часів Івана Грозного було запроваджено смертну кару за вчинення дій аналогічних сучасному хабарництву. Збереглися свідоцтва про страту д'яка, який крім належної йому винагороди отримав ще й смаженого гусака, що був начинений монетами.

Підґрунтям корупції стала система так званого місництва. Характерною рисою зазначеної системи організації влади на місцях було, зокрема, те що більшість державних чиновників того часу не отримували грошових виплат від держави, а жили виключно за рахунок коштів відвідувачів. Крім того, призначення на посаду відбувалося відповідно до ієрархії боярських прізвищ, без врахування особистих ділових якостей майбутнього чиновника. Таким чином, утворювався корпоративно-замкнутий прошарок населення, зацікавлений у використанні владних повноважень для досягнення корисливих власних або групових цілей, що в свою чергу, сприяло поширенню корупції. В період правління Івана IV хабарництво, за «Судебником» 1550 року, було остаточно визнано кримінальним злочином. Але, як зазначає М.М. Карамзін, законом хабарництво хоча й каралось, але чиновники постійно вдосконалювали способи отримання хабарів від відвідувачів. Чолобитник, входячи до судді, клав гроші перед образами, начебто на свічки. Тільки в день Світлого Воскресіння дозволялося суддям та урядовцям разом з червоним яйцем приймати в дарунок і декілька десятків. Не знищила коріння корупції і реформа, проведена в 50-тих роках XVI століття, завдяки якій було встановлено посадові оклади особам, що перебували на державній службі.

Вітчизняні історики знайшли багато цікавих документів, які свідчать про намагання наших предків протидіяти корупції у стародавні часи. У Запорізькій Січі, Велика екстрадинаційна Рада у своєму присуді від 23 грудня 1764 року зазначила, що згідно з військовим уставом отаманам та старшинам забороняється на особисті потреби використовувати військову казну під страхом «смертного штрафу». А у випадку, якщо отаман куреня веде себе «не справно», або потокає злодіям, він підлягає покаранню і наступного разу не може бути обраний отаманом.

В кримінальному законодавстві кінця XIX початку XX століття за ряд корупційних дій встановлювалася кримінальна відповідальність. Наприклад, ст. 485 «Уложения об наказаниях уголовных и исправительных» (1885 р.) передбачала відповідальність для тих чиновників, які всупереч вимогам законодавства вступили у торги і зобов'язання із державною скарбницею під власним іменем або від імені дружини, дітей чи інших підставних осіб. Ст. 682 цього ж нормативного акту (в редакції 1903 року) передбачала, що службовець, винний у здійсненні заборонених законом за родом його служби чи недозволених йому керівництвом, торгівлі, промислу, чи іншого заняття майнового характеру, або приватних доручень, підлягав арешту на термін до 6 місяців.

Наведені приклади не вичерпують всього арсеналу правових заходів боротьби з корупцією, який використовувався в минулому, але навіть наведене дозволяє нам зробити деякі висновки.

По-перше, твердження, що проблема адекватної протидії корупції виникла лише в новітній історії України є некоректним. Як бачимо, намагання попередити корупцію, обмежити її негативний вплив на державу і суспільство здійснювалися ще в стародавні часи і не припинялися на протязі всієї історії людства, незважаючи на політичний режим держави, форму правління тощо. Отже, можна стверджувати, що корупція – це певна соціальна закономірність, обумовлена державно-владним устроєм суспільства, властива будь-якій державі. Крім того, наведені історичні приклади свідчать про намагання унеможливити зловживання владою саме за допомогою правових норм.

По-друге, в наведених прикладах, як бачимо, не йдеться про визначення якогось окремого протиправного діяння, або навіть чітко окресленого кола протиправних діянь, як корупції. Тогочасні норми антикорупційної спрямованості описують або об'єктивні обставини вчинення корупційного правопорушення, або певні види забороненої поведінки представника влади, публічної особи. Але і у першому, і у другому випадках йдеться про правовий механізм, завданням якого було стати на заваді корисливому зловживанню владою. Отже, можна зробити висновок, що про корисливу спрямованість протиправних діянь, які ми сьогодні могли б назвати корупційними правопорушеннями, відомо з давніх часів. Тобто, корупційним діянням завжди була властива корислива спрямованість.

По-третє, в перелічених випадках суб'єктами протиправних зловживань були фізичні особи, наділені певними владними повноваженнями. Таким чином, можна стверджувати, що суб'єктам корупційних посягань властива певна аналогічність: вони здебільшого є представниками влади, або виконують певні державні функції.

По-четверте, з огляду на наведені історичні приклади, користуючись термінологією кримінального права, можна зробити висновок про те, що проявам корупції (корупційним діянням) властива також однорідна повторюваність як у часі, так і у просторі.

Отже, корупція характеризується: наявністю владних повноважень, корисливою спрямованістю корупційних посягань; аналогічністю суб'єктів корупційних посягань; усталеною однорідною повторюваністю корупційних посягань.

1.2. Сутність, види та причини виникнення корупції в Україні

На сьогоднішній день корупція в Україні має ознаки системного явища, яке поширює свій вплив на велику кількість сфер життя суспільства. Вона досягла великих масштабів та все глибше проникає у повсякденне життя громадян як основний, швидкий та найбільш дієвий спосіб вирішення певних питань та для досягнення своїх цілей. Але потрібно пам'ятати, що корупція – це наслідок, а не причина всіх негараздів у реформуванні економіки України. Для того, щоб знайти шляхи запобігання та протидії корупції у всіх сферах життя, насамперед необхідно правильно визначити умови та причини, що породжують дане негативне суспільне явище. Досліджуючи корупцію в загальному вигляді, її можна поділити на 3 рівні:

- малу;
- середню;
- велику (інституційну, елітарну, легальну).

Найнижчий рівень корупції, тобто мала корупція стосується дрібних службовців та чиновників. В її основі лежить неправомірна вигода на територіальних рівнях державних сфер, наприклад у сфері освіти, медицини, чи правоохоронних органів тощо. На даному рівні, першопричиною корупції є суспільна свідомість, моральні устої необхідності «віддячити» чи «спонукати» публічного службовця до вчинення певної дії чи надання послуги. Суспільство настільки звикло до такого порядку дій, що корупційні діяння стали нормою повсякдення. На нашу думку, на даному рівні корупцію майже неможливо викоринити, так як неможливо проконтролювати дії кожної людини у всіх сферах життя. Лише з роками, надмірною працею, удосконаленням законодавства, виробленням ефективного механізму запобігання корупції, а також, не менш важливим, усвідомленням кожним громадянином проблеми своєї держави та змінивши погляди на те, як саме мають надаватися послуги будь-якого характеру, можливо значно знизити показники корупції нашої країни на міжнародній арені.

Середній рівень корупції полягає в умисних бюрократичних перепонах, «кумівстві», в основі лежить «посадовий рекет». На даному рівні, суспільна небезпека є вищою, ніж на попередньому, так як рішення посадової особи може вплинути на права та інтереси не конкретної людини, а цілої спільноти. Саме тут виникає конфлікт інтересів, а також примушування службових осіб, які знаходяться у підпорядкуванні до виконання незаконних дій. Даний

рівень характеризується тим, що метою корупційних діянь є не завжди матеріальна вигода, часто тут діє принцип «послуга за послугу», задоволення інтересів близьких осіб або ж власних нематеріальних інтересів.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про запобігання корупції», **неправомірна вигода** - це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Така вигода є обов'язковою кваліфікуючою ознакою за умови, коли вона отримується посадовою особою за виконання певних дій або утримання від здійснення діяльності, що є корисливою складовою для зацікавленої особи. Для неї такі дії або бездіяльність посадової особи вигідні або необхідні. У такому разі, дії суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення мають антисуспільну корисливу мету, які полягають у протиправній діяльності, що спрямована на досягнення матеріальної або іншої вигоди.

Велика корупція (інституційна, елітарна, легальна) є системою державного розкрадання. Це найвищий рівень корупції, а тому і найнебезпечніший. Вона полягає у корупційних діяннях найвищих органів державної влади України, таких як Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, найвищі судові органи – Верховний Суд України, Конституційний Суд України тощо. Корупційні діяння на даному рівні полягають у прийнятті законів та інших нормативно-правових актів України, які б виражали волю та стосувалися інтересів не українського народу в цілому, а окремого прошарку людей, а також які б створювали вигідні умови для процвітання бізнесу людей при владі. Для даного рівня характерні такі корупційні діяння, як конфлікт інтересів, розкрадання державного майна, незаконне привласнення бюджетних коштів тощо.

Хоч на сьогоднішній день термін «конфлікт інтересів» має чітке визначення, як на науковому, так і на законодавчому рівнях, все ж на практиці його досить тяжко охарактеризувати, оскільки даний термін є оціночним і не завжди можливо чітко визначити межі між державним та особистим інтересом.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

Реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість

прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Щодо передумов виникнення особистісного конфлікту інтересів, то вирізняють такі:

- невисокий моральний рівень конкретного публічного службовця;
- наявність у службовій діяльності (посадових функціях) галузей, що передбачають ухвалення рішень на підставі суб'єктивних оцінок;
- недосконалість системи звітності, контролю та аудиту діяльності.

Передумовами виникнення корпоративного конфлікту інтересів є:

- відмінність цілей відомства і держави в цілому через неправильне розуміння відомчих завдань або їх неточне/нечітке формулювання;
- превалювання короткотермінових планів організації над довготерміновими;
- недосконалість законодавства і системи контролю та аудиту діяльності.

Велика кількість науковців приділяли увагу визначення головних причин породження корупції в Україні. На думку Варналія З.С., головними причинами виникнення корупції в Україні є такі:

- нерівномірність розвитку ринкового господарства;
- розшарування суспільства на бідних і багатих;
- суперечність між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством;
- суперечність між законодавчою та морально-етичною нормами підприємництва;
- суперечності в політичній системі, які представлені владою і бізнесом;
- потреба у виживанні населення в складних умовах становлення ринкових відносин; створення штучного дефіциту ресурсів; зволікання у прийнятті рішення.

Крім того, потрібно зазначити, що причини корупції лежать не лише в економічній площині, а й мають моральні та суто адміністративні витoki:

- низький рівень доброчесності окремих осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- недосконалість адміністративних процедур (їх відсутність або нечіткість);
- наявність широкого спектру дискреційних повноважень в органів державної влади та осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- неефективність заходів, які вживаються правоохоронними органами, органами прокуратури та судами, щодо притягнення винних у вчиненні корупційних діянь до відповідальності;
- толерантність та відсутність критичного ставлення суспільства до проявів корупції;

- сприйняття населенням корупції як одного із засобів досягнення бажаного результату.

Відповідно до законодавства України, публічним службовцям забороняється займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) та виконувати роботу на умовах сумісництва, тобто вони не мають права на додатковий підробіток, на відміну від працівників інших бюджетних галузей. Так як на посадах спеціалістів зазвичай працюють молоді люди з вищою освітою, одружені, які мають дітей і здебільшого не мають житла, за таких умов держава сама спонукає державних службовців шукати альтернативні шляхи вирішення своїх матеріальних проблем, що нерідко призводить до корупційних дій у сфері використання ними своїх службових повноважень. Цей вид корупції серед органів виконавчої влади або місцевого самоврядування науковці вважають корупцією, обумовлена бідністю.

На думку Щура Н.О. бідність і корупція стали сьогодні головною національною загрозою для будь-якої країни. А для сучасної України бідність стала не тільки хронічним явищем, визначаючи спосіб життя більшої частини населення, але і фактором поляризації суспільства, його поділу на дуже заможних і дуже бідних при катастрофічному зменшенні середнього прошарку суспільства.

Зважаючи на досвід зарубіжних країн можна виділити різні методи вирішення даної проблеми, але головне - необхідно дати можливість кожній людині реалізуватися, тобто надати робоче місце та платити гідну заробітну плату. Для України питання гідної заробітної плати є дуже актуальним. Хоч формальні індикатори добробуту населення свідчать про позитивну динаміку, поліпшення матеріального стану населення, є сумніви щодо достовірності таких показників. Реальні доходи населення, які нібито збільшуються щороку перекриваються інфляцією, яка підвищується з тією ж швидкістю, що й заробітна плата. Держава за допомогою певних альтернатив повинна якнайшвидше вирішити проблему бідності задля економічного зростання України та підвищення рівня та якості життя населення.

Крім проблем з подоланням корупції на загальнодержавному рівні, на рівні чиновників, посадових осіб, в Україні існує не менш глобальна проблема - побутова корупція.

Найчастіше українці вчиняють побутові корупційні діяння з чотирьох причин:

1. Лінь. Людям не хочеться чекати у чергах, проходити медогляд, набагато простіше – це купити довідку. Цієї проблеми можна позбавитись, запропонувавши, наприклад, отримувати послуги через Інтернет.

2. Вимагання. Часто виникають ситуації, коли для отримання певної послуги, уповноважені особи вимагають гроші, в іншому випадку послугу отримати буде неможливо. В таких випадках необхідно домагатися покарання тих, хто займається подібними корупційними діяннями.

3. Страх. Виникає внаслідок незнання законів. З усіма цими видами побутової корупції можна та потрібно боротися. Насамперед, необхідно максимально перевести усі послуги в Інтернет. По-друге, підвищувати правову культуру українців через конкретні приклади. По-третє, карати усіх побутових корупціонерів без винятку. По-четверте, потрібно легалізувати існуючу ситуацію. Якщо у школах та лікарнях існують благодійні фонди, їх необхідно легалізувати, при цьому запровадити жорстку процедуру контролю за активами таких фондів.

4. Звичка. Цю проблему подолати найтяжче. Це питання довгих змін існуючих стереотипів і створення нових.

Одним із найбільш ефективних та необхідних засобів зниження рівня корупції в державі, на нашу думку, є правове виховання громадян, починаючи з окремих курсів вивчення антикорупційного законодавства та програм протидії корупції в школах та вищих навчальних закладах, незалежно від фахового спрямування.

На думку І. Шабаса, загальні причини корупції можна виокремити в такі групи:

- політичні (використання наданих повноважень для задоволення приватних інтересів);
- економічні (використання державними службовцями власних повноважень у сфері управління економікою);
- правові (перш за все, це неефективна система антикорупційних засобів та недосконале законодавство у сфері протидії корупції);
- організаційно-управлінські (можливість прийняття рішень посадовими особами на свій розсуд, масове заміщення посад державних службовців шляхом використання особистісних зв'язків);
- соціально-психологічні (низька громадянська свідомість; менталітет, що деформується усвідомленням можливості без зайвих зусиль та втрати часу вирішити будь-яке питання тощо).

Отже, причинами виникнення корупції в Україні, на нашу думку, можна вважати:

- нерівномірність розвитку ринкового господарства. Під час посилення кризового стану економіки такі негативні явища, як інфляція, безробіття тощо, стають сприятливими умовами для збільшення обсягів тіньової економіки. Тобто за таких умов зменшується ефективність регулюючої ролі держави, що призводить до зростання корумпованості;

- розшарування суспільства за рівнем добробуту (на бідних і багатих). За рахунок державного майна збагатилася невелика група населення в Україні, яка мала безпосередній доступ до нього. Олігархами в Україні стають через тіньову приватизацію державної власності. Кожна людина хотіла б стати власником частки державного майна, але ж не кожен мав змогу долучитися до нього через розпорядників. Більша частина населення є бідною, змушена виживати в складних економічних умовах, коли повністю відсутні принципи соціальної справедливості;

- невідповідність (відставання) змін національного законодавства більш швидкому розвитку умов ринкового господарства. Прогалини, які створюються завдяки такій суперечності, заповнюються тіньовими «правилами гри». Навіть у високорозвинених ринкових країнах економічні процеси випереджають чинне законодавство, тому вдосконалення правової бази повинно мати перманентний характер;

- неузгодженість законодавчих та підзаконних актів, у тому числі адміністративно-правового характеру, ділового обороту, що складається у підприємницькій діяльності. Взагалі закони, представлені інтересами держави, повинні мати морально-етичну складову. Але через слабкість сприйняття сучасним підприємцем такої складової, він не завжди підтримує державні інтереси, а іноді вони перебувають навіть у протистоянні. Це і дає підстави для виходу підприємців у «тінь» через хабар і т. ін.;

- конфліктність у політичній системі, що представлена і владою, і бізнесом. Відомо, що поєднання влади і бізнесу – це олігархія, яка посилює дію тіньової економіки. Негативним наслідком існування олігархії є не лише лобіюванням інтересів бізнесменів у владі через прийняття «потрібних» їм законів з метою створення сприятливих умов для їхнього бізнесу, а й недоодержання державною казною величезних коштів. А це, у свою чергу, не дає можливості державі виконувати свої прямі обов'язки – розв'язувати соціальні проблеми. Слабкість політичної влади – одна з причин існування корупції;

- змушеність населення пристосовуватись і виживати у складних умовах становлення ринкових відносин. Підприємець, що має на меті розпочати свій бізнес, повинен мати стартовий капітал, який, як правило, він не може заробити, тому мусить використовувати політичний вплив «своїх» чиновників. Законослухняність як світоглядна цінність поки що не стала природним чинником для підприємця;

- створення штучного дефіциту ресурсів (продуктів праці). Така ситуація приносить вигоду посадовим особам у вигляді хабара, як необхідного інструменту щодо отримання необхідних для виробничої діяльності ресурсів;

- зволікання у прийнятті ефективних адміністративних рішень. Адміністративні бар'єри породжуються не лише непрофесійністю чиновників, але й штучно створюються для отримання контролю над підприємствами. Такі бар'єри виштовхують підприємця в тіньову економіку, оскільки формальні правила неможливо виконувати, тому що постійно здійснюється контроль за підприємницькою діяльністю і докладаються відповідні санкції.

Одним із основних діючих способів подолання корупції громадяни вважають ужиття більш жорстоких каральних методів запобігання та протидії корупції. Зросла підтримка таких заходів, як посилення кримінальної відповідальності публічних службовців за корупційні діяння, звільнення їх з роботи із заборонаю в подальшому обіймати подібну посаду, не зарахування до трудового стажу часу перебування державного службовця

на державній службі за умови притягнення його до юридичної відповідальності за корупційні правопорушення за рішенням суду.

1.3. Поняття «корупції» та «корупційного правопорушення», їх співвідношення.

Поняття «корупція» («corruptio») сформувалося на основі двох латинських слів: «corei» (кілька учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета) та «rumpere» (ламати, пошкоджувати, порушувати, скасовувати). За іншими версіями поняття «корупція» походить від лат. «corumpere» – розтління, та «corruptio» – розкладання, підкуп, продажність, псування. Загальновідомо, що корупція існувала у будь-якому суспільстві будь-якої доби.

За сучасних умов розрізняють два основні підходи до формування поняття «корупція»: перший – доктринальний (ґрунтується на дослідженнях учених і фахівців у певних галузях); другий – офіційний або легальний (базується на нормативно-правових актах, міжнародних документах та інших джерелах, які мають юридичну силу).

У ст. 7 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 р., зазначено, що корупція «... охоплює вчинення або невчинення будь-якої дії під час виконання обов'язків або через ці обов'язки внаслідок подарунків, які вимагають або приймають, обіцянок або стимулів, або їх незаконне отримання щоразу, коли наявна така дія або бездіяльність». Водночас зазначено, що «... поняття корупції повинно визначатися відповідно до національного права», а вираз «акт корупції» слід розуміти як «те, що охоплює спробу підкупу»/

У резолюції «Практичні заходи боротьби з корупцією», поширеній на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинності (Гавана, 1990 р.), корупцію визначено як «порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що виявляється в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності».

Згідно із статтею 1 Закону України «Про запобігання корупції», *корупційне правопорушення* – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Частина 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» містить перелік осіб уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший

заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, радники, помічники, уповноважені, прес-секретар Президента України, помічники суддів.

Поняття «корупція» полягає у використанні особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно

обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Виходячи із аналізу змісту корупційного правопорушення його ознаками є:

1. Спрямованість на отримання неправомірної вигоди як майнового так і немайнового характеру. Тобто, обов'язкова наявність корисливої мети.

2. Наявність вигоди, матеріальних чи нематеріальних благ, отримання їх суб'єктом, визначеним ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» за корупційні правопорушення протиправно та незаконно.

3. Наявність дій або бездіяльності суб'єкта, визначеного ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» спрямованих на порушення вимог нормативно-правових актів, у яких визначені коло прав та обов'язків особи на відповідній посаді, з метою отримання благ у незаконний спосіб.

4. Мета корупційного правопорушення- отримання певних благ за допомогою і з використанням службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей, авторитету займаної посади, які не пов'язані з виконанням особою своїх безпосередніх посадових обов'язків.

5. Корупційне правопорушення вчиняється тільки умисно, при цьому особа, яка вчинила це правопорушення, усвідомлювала протиправний характер своїх вчинків.

6.Дії (бездіяльність) посадової особи органу публічної влади можуть бути правомірними і не мати шкідливих наслідків.

7.Дії посадової особи вчинюються за домовленістю або згодою сторін.

8.Діяння має бути вчинене особою, віднесеною ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» до суб'єктів на яких поширюється дія цього закону.

9. Наявність причинного зв'язку між діяннями та наслідками.

10. За корупційне правопорушення може наступати кримінальна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність.

Ознаки корупційного правопорушення, які входять *до першої групи* полягають у тому, що корупційне правопорушення - це завжди дія або бездіяльність, спрямована на отримання майнової або немайнової вигоди, благ у протиправний спосіб. Протиправна поведінка - це поведінка, яка не відповідає правовим приписам, принижує суб'єктивні права, не узгоджується із покладеними на осіб юридичними обов'язками. Протиправні діяння виявляються у двох формах: у вчиненні забороненого діяння або в невиконанні обов'язкової дії.

Зміст *другої ознаки* корупційного правопорушення належать дії суб'єкта відповідальності, які спрямовані на отримання матеріальних благ майнового чи немайнового характеру у спосіб, який не передбачений чинними нормативними актами, що визначають діяльність цього суб'єкта. Дії суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення необхідно вважати

корупцією, коли вигоди і блага він отримує не за рахунок бюджету державної установи, у якій перебуває на службі та виконує певну діяльність, а від осіб, у інтересах яких корупціонер виконав певні дії, надав послугу.

Слід зазначити, що суб'єкт відповідальності за корупційні правопорушення, яким вчинено корупційне діяння, за умови виконання своїх посадових обов'язків та функцій у межах, встановлених нормативно-правовими актами, не міг розраховувати на вигоди та матеріальні блага. За виконаний обсяг роботи відповідна посадова особа мала б отримати лише заробітну плату та інші види грошового утримання, що передбачені установою, у якій ця посадова особа перебуває на публічній службі.

При розкритті змісту **третьої ознаки** необхідно відзначити, що виконання певних дій або утримання від певної діяльності суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення безпосередньо пов'язано із порушенням обсягу його повноважень, обов'язків та компетенції взамін на незаконне отримання від зацікавленої особи у такій поведінці посадовця неправомірної вигоди.

Кожна посада у будь-якому державному органі передбачає обсяг певних повноважень та обов'язків, а також порядок їх виконання. Професійна (службова) діяльність посадової особи повинна спрямовуватись на виконання визначених державою (державним відомством) функцій. Факт корупції у діяльності суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення матиме місце коли відповідний посадовець свідомо порушує порядок (правила) виконання своєї діяльності, беручи не себе ризики відповідальності у випадку виявлення цих правопорушень. Характерною ознакою такого діяння (або бездіяльності) є те, що воно вчинюється всупереч інтересам служби та обсягу прав, компетенції й повноважень суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення і отримує за це передбачені законом блага.

Четверта ознака корупційного правопорушення характеризує використання посадовою особою своїх службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, впливу, що певною мірою залежить від авторитету займаної посади. Для цієї ознаки характерні дії посадової особи поза межами своїх службових обов'язків та компетенції.

Ця ознака має місце в тому випадку, коли посадова особа вдається до протиправних дій, використовуючи своє становище, яке вона має відповідно до займаної посади, а також пов'язаних із цим особистих та службових зв'язків. За умови, коли особа не перебувала б на відповідній посаді на службі в державному органі, вона суб'єктивно не мала б таких можливостей впливу на інших осіб з метою виконання певної дії чи утримання від дій в інтересах зацікавленої сторони.

Слід зазначити, що дії посадової особи можуть бути такими, які входять в коло її службової діяльності, але вона не має на ці дії правових підстав і перетворює таким чином ці дії в незаконні. Такі приховані дії характерні в діяльності органів Національної поліції України. Подібні ситуації можуть виникати в тому випадку, коли старші за посадою начальники дають вказівки підлеглим до вчинення ними певних дій, наприклад,

перекваліфікувати дії підозрюваної особи у вчиненні кримінального правопорушення із злочинного діяння на адміністративне правопорушення, хоча законодавчих підстав для цього недостатньо.

П'ята ознака характеризує дію чи бездіяльність посадової особи, що вчинена навмисно. За своєю суттю та природою корупційне правопорушення не може бути вчинене з необережності та кваліфіковане відповідно до диспозиції статті 25 КК України. Спонукальним чинником до протиправних дій є умисел. Умисел - одна із форм вини у праві, яка полягає у специфічному вияві свідомості й волі особи у вчинюваному кримінальному правопорушенні. Ст. 24 Кримінального кодексу України поділяє умисел злочину на прямий і непрямий. Прямий умисел має місце тоді, коли особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер своєї дії або бездіяльності, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим умислом вважається таке діяння, коли особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча й не бажала, але свідомо припускала їх настання. Вольова ознака прямого умислу - це бажання особи, щоб настали передбачувані наслідки її дії чи бездіяльності. Отже, ознакою корупційного правопорушення є те, що особа усвідомлює протиправний характер своєї діяльності, передбачає і бажає настання наслідків від своєї поведінки та свідомо діє у такий спосіб, відтак дії особи-корупціонера вчинюються навмисно.

Характерні **ознаки, віднесені до шостої групи**, за якою дії або бездіяльність посадової особи можуть не мати шкідливих наслідків і є правомірними, полягають у тому, що правомірна поведінка виражається у діях, коли забезпечується права та обов'язки громадян, у соціально-правовій активності, яка відповідає нормам права та правовим вимогам, що сприяють дотриманню законності та правопорядку. Але зміст подібних діянь має протиправний характер, оскільки вони є суспільно шкідливими, завдають шкоди авторитету державних органів та системі органів державної влади їх посадовим особам.

Сьома ознака корупційного правопорушення, за якою дії або утримання від виконання певних дій посадовою особою здійснюється за домовленістю або згодою сторін. Корупційне правопорушення завжди є наслідком домовленостей, які досягаються з метою задоволення інтересів та потреб усіх суб'єктів цих відносин. Учасниками цієї домовленості є: з однієї сторони, особа, яка є суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, з іншої - фізична особа, яка представляє свої інтереси або інтереси певної групи фізичних осіб, фізична особа, яка представляє інтереси юридичної особи або декількох юридичних осіб. Предметом домовленості зазначених вище сторін є певні дії посадової особи, чи бездіяльність або інша її поведінка, але обов'язково в інтересах іншої сторони. Домовленість сторін також включає в себе порядок виконання посадовою особою певних дій, прийняття рішення на користь зацікавленої сторони, а також спосіб та форму винагороди (подяки) за таку «діяльність».

Не слід виключати ситуацію, коли сторони такої домовленості не обговорюють умов винагороди за певні дії (або бездіяльність) посадової особи. У таких випадках мають місце дружні стосунки, ділові відносини, взаємна допомога та підтримка у подібних випадках, розрахунок, взаємовигідні відносини у подальшому.

Восьмою ознакою є наявність у одного з суб'єкта цього правопорушення повноважень на виконання функцій держави. Розглянемо загальнотеоретичну характеристику суб'єктів корупційного правопорушення. На наш погляд, суб'єкти корупційних діянь мають загальні та спеціальні ознаки, які притаманні лише особам окремо визначеної сфери діяльності. До загальних ознак слід віднести вік особи, після досягнення якого настає відповідальність. Згідно із ст. 22 КК України до кримінальної відповідальності притягуються особи, які на момент вчинення правопорушення досягли шістнадцятирічного віку. Загальною ознакою є осудність суб'єкта кримінальної відповідальності відповідно до ст. 19 КК України.

До спеціальних ознак суб'єкта правопорушення з ознаками корупції відносять наявність у особи повноважень на виконання функцій держави, що передбачає перебування її на службі в державному органі, установі організації та повноваження на здійснення владних функцій відповідно до займаної посади або обсягу службових обов'язків, а також право прийняття рішень, які мають юридичні наслідки. Відсутність таких повноважень позбавляє спеціальної ознаки суб'єкта правопорушення з ознаками корупції.

Дев'ятою ознакою корупційного правопорушення є наявність причинного зв'язку між діями або бездіяльністю особи, віднесеної до суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення та наслідками, які стали результатом цих дій. Причинний зв'язок - це об'єктивний зв'язок між явищами, коли одне явище (причина) порушує, зумовлює виникнення іншого явища (наслідку). Встановлення причинного зв'язку між протиправним діянням і шкідливими наслідками в низці випадків не викликає труднощів, оскільки він очевидний. Але причинно-наслідковий зв'язок може бути ускладнений різними обставинами. Це вимагає спеціальних знань і проведення експертизи. Важливо, щоб причинний зв'язок був пов'язаний з виною особи, яка вчинила правопорушення.

Десята ознака. На відміну від правопорушення, пов'язаного з корупцією корупційне правопорушення не передбачає адміністративної відповідальності.

Стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції» має зміст: правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознаки корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

1.4. Законодавство у сфері запобігання корупції

На сьогоднішній день в Україні прийнято та діє певна кількість нормативно-правових актів, якими врегульовуються питання запобігання корупції. До них належать:

- 1) Конституція України від 28.06.1996 р.
- 2) Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р.
- 3) Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р.
- 4) Закон України «Про вищий антикорупційний суд» від 07 червня 2018 р.
- 5) Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.
- 6) Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р.
- 7) Указ Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14.10.2014 р.
- 8) Рішення Національного агентства з питань запобігання Корупції від 02.03. 2017 р. «Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи» та ін

Під час розгляду Конституції України, як документу який закладає основи боротьби з корупцією, слід зазначити що Конституція України має вищу юридичну силу і жоден інший нормативно-правовий акт не може суперечити цьому документу.

Конституцією України закріплено основні засади конституційного ладу України. Однією з таких засад є те, що Україна є правовою державою, тобто такою державою в якій забезпечується верховенство закону, послідовно проводиться принцип поділу влади та визнаються й гарантуються права і свободи кожної людини. Також Конституцією України закріплюється рівність усіх громадян і зазначається, що не може бути привілеїв чи обмежень незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Таким чином особа, вчиняючи корупційне діяння, надає привілеї тій чи іншій людині і цим порушує основні положення Конституції України.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року. Цей Закон визначає основні засади запобігання корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок вчинення корупційних правопорушень збитків, шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

В статті 1 відповідного Закону закріплюються відповідні терміни: антикорупційна експертиза; пряме підпорядкування; близькі особи; державний орган; неправомірна вигода; потенційний конфлікт інтересів; подарунок; правопорушення, пов'язане з корупцією; приватний інтерес; реальний конфлікт інтересів; спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції; суб'єкти декларування; викривач та ін..

Щодо осіб, уповноважених на виконання функцій держави Законом встановлюються відповідні обмеження:

- 1) використання службових повноважень чи свого становища;
- 2) одержання подарунків;
- 3) сумісництво та суміщення з іншими видами діяльності;
- 4) робота близьких осіб;
- 5) обмеження після звільнення з посади або після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави.

Розглянемо ці обмеження більш детально.

Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22). Особам, зазначеним у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

Обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23-24 ЗУ). Особам, які уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати дарунки (пожертви) від юридичних або фізичних осіб:

- 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Зазначені особи можуть приймати подарунки, які відповідають загально визначеному уявленню про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Передбачене обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Рішення, прийняте зазначеною особою на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів.

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25 ЗУ). Особам, які уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування забороняється:

- 1) займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики,

інструкторської та суддівської практики із спорту), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Ці обмеження не поширюються на депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції України (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції України на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27 ЗУ). Особи, які уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Пряме підпорядкування - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням (ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»). Наприклад, керівник відділу НПУ і інспектор цього відділу.

Вони зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Це положення не поширюються на:

- 1) народних засідателів і присяжних;
- 2) близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи;
- 3) осіб, які працюють у сільській місцевості, гірських населених пунктах.

У разі виникнення обставин, що порушують вимоги обмеження роботи близьких осіб, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26 ЗУ). Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Законом України «Про запобігання корупції» передбачено проведення фінансового контролю. Цим питанням присвячено розділ VII закону. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Слід зазначити, що Закон України «Про запобігання корупції» приділяє увагу такому суб'єкту антикорупційного законодавства, як «викривач».

Викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання (ст.1 Закону України «Про запобігання корупції»).

Відповідальності за вчинення корупційних діянь. Цьому питанню присвячено розділ XI «Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків»

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в ч 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самотійно або у співучасті до юридичної

особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно якої набрало законної сили рішення суду про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, підлягає звільненню з посади в установленому законом порядку.

Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України (ст. 1 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»).

Завданням Вищого антикорупційного суду є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства (ст. 3 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»).

Вищий антикорупційний суд здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства та ін. (ст. 4 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»).

Контрольні запитання:

1. Які історичні явища посприяли виникненню корупції в Україні?
2. Вкажіть рівні корупції, що існують в Україні.
3. Чим відрізняється поняття «корупція» від «корупційного правопорушення»?
4. В чому полягають обмеження спільної роботи близьких осіб?
5. До яких видів відповідальності можливо притягнути особу за корупційні діяння?
6. Які нормативні акти належать до джерел антикорупційного законодавства України?

Розділ 2. Зміст та основні характеристики Закону України «Про запобігання корупції»

2.1. Структура закону України «Про запобігання корупції»

Як ми казали раніше Закон України «Про запобігання корупції» прийнятий 14 жовтня 2014 року, набрав чинності 26 жовтня 2014 року, та введений в дію 26 квітня 2015 року.

Закон складається з 13 розділів та 73 статей.

1 розділ – «Загальні положення» складається з 3 статей: з 1 по 3 і містить інформацію, щодо базових визначень, законодавства в галузі корупції та суб'єктів на яких поширюється дія цього закону.

2 розділ- «Національне агентство з питань запобігання корупції» складається з 16 статей: з 4 по 17-1. Зміст цих статей спрямовано на визначення структури, порядку призначення, повноважень, соціального та правового статусу центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом- Національного агентства з питань запобігання корупції (далі по тексту НАЗКа).

3 розділ- «Формування та реалізація антикорупційної політики». До цього розділу входить 4 статті з 18 по 21. Ці статті торкаються питань антикорупційної політики, стратегії, відповідних програм та закріплюють повноваження державних та недержавних суб'єктів відносно заходів щодо запобігання корупції.

4 розділ – «Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням» містить перелік статей з 22 по 27, взагалі 6 статей, в яких висвітлюються питання обмежень, пов'язаних з діяльністю осіб наділених владними повноваженнями: щодо використання службових повноважень ат свого становища, отримання подарунків, неправомірної вигоди, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, спільної роботи близьких осіб.

5 розділ- «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів». Складається з 10 статей з 28 по 36 і містять інформацію щодо подолання конфлікту інтересів. Розглядаються шляхи усунення різних видів конфлікту інтересів, як самостійно так і за допомогою інших осіб.

6 розділ – «Правила етичної поведінки», містить 8 статей, з 37 по 44. Зміст цих статей присвячений питанням виконання законів та підзаконних актів суб'єтами владних повноважень, дотримання ними політичної нейтральності, неупередженості в прийнятті рішень, компетентності, ефективності і професіоналізму.

7 розділ «Фінансовий контроль». Розділ складається з 10 статей з 45 по 52-2, що присвячені процедурі декларування відповідних суб'єктів та порядку перевірки інформації щодо фінансової інформації.

8 розділ – «Захист викривачів», містить 10 статей, з 53 по 53-9. Зміст статей торкається правового статусу суб'єктів-викривачів, що надають інформацію відносно осіб-корупціонерів.

9- розділ- «Інші механізми запобігання і протидії корупції». До розділу входять 7 статей, з 54 по 60, в яких зберігається інформація щодо відповідних заборон та прозорості діяльності суб'єктів декларування.

10 розділ «Запобігання корупції у діяльності юридичних осіб». Розділ складається з 4 статей, з 61 по 64 і торкаються питань особливостей запобігання корупції в галузі діяльності підприємств, установ і організацій.

11 розділ «Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків», торкається питань притягнення до відповідальності осіб, що вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, містить 5 статей, з 65-1 по 69.

12 розділ «Міжнародне співробітництво» закріплює інформацію щодо взаємодії з різними суб'єктами запобігання корупції на міждержавному рівні. Складається з 4 статей з 70 по 73.

13 розділ «Прикінцеві положення» містить інформацію, щодо набрання чинності аналізованого Закону та внесення змін до нормативних актів різних рівнів.

Висновок до 1 питання. Закон України «Про запобігання корупції» логічно побудований від загальних понять та визначень до прикінцевих перехідних положень. Торкається всіх рівнів суб'єктів на яких розповсюджується дія закону. Передбачає створення Національного агентства з питань запобігання корупції (розділ II).

Засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною Радою України. Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики. Порядок реалізації Антикорупційної стратегії визначається Законом.(розділ III)

Законом встановлено обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст.22), щодо одержання подарунків (ст.23), щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності(ст.25), щодо спільної роботи близьких осіб (ст.27).

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;

4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, суб'єкти цього Закону притягаються до кримінальної, адміністративної,

цивільно- правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку(стаття 65 розділу XI)

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Законом передбачено створення антикорупційної програми юридичної особи, якає комплексом правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи. Антикорупційна програма затверджується керівником юридичної особи (розділ X).

2.2. Характеристика основних термінів Закону України «Про запобігання корупції»

Стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції» містить основний термінарій, що визначає явище корупції в широкому та у вузькому розумінні, умови протиправності діянь, які є корупційно ризикованими та супутні поняття, якими підкреслюється суспільна небезпечність проявів корупції.

Антикорупційна експертиза - діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Антикорупційну експертизу проводять фахівці Департаменту з питань правосуддя та національної безпеки Міністерства юстиції України, а також Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією. Чинне законодавство передбачає можливість проведення антикорупційної експертизи НАЗК (ч. 7 ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції»).

Основне завдання антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів полягає у виявленні в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення.

Антикорупційна експертиза проводиться за методологією, визначеною Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.12.2018 № 3223 «Про забезпечення реалізації Національним агентством з питань запобігання корупції повноважень щодо проведення антикорупційної експертизи».

Основною метою антикорупційної експертизи, яка проводиться Національним агентством, є виявлення корупціогенних факторів у положеннях проектів НПА та розроблення рекомендацій стосовно їх усунення. Завданнями антикорупційної експертизи проектів НПА є:

- 1) відбір для проведення антикорупційної експертизи проектів НПА, за сферою правового регулювання (змістом) та з урахуванням потенційної наявності/відсутності корупціогенних факторів;
- 2) виявлення в проектах НПА корупціогенних факторів;
- 3) визначення можливості усунення (мінімізації) корупціогенних факторів на основі оцінки ступеню їх корупціогенності;
- 4) підготовка рекомендацій щодо способів усунення (мінімізації) корупціогенних факторів у проекті НПА;
- 5) підготовка рекомендацій практичного характеру щодо усунення (мінімізації) корупціогенних факторів у діяльності суб'єкта затвердження (ухвалення, прийняття) проекту НПА та/або суб'єктів правовідносин, які пропонується ним врегулювати.

Пряме підпорядкування - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням;

Усунення прямого підпорядкування свідчить про обов'язкову необхідність усунення таких відносин серед близьких осіб у п'ятнадцятиденний строк. Саме наявність відносин прямого підпорядкування ведуть до виникнення потенційного конфлікту інтересів, що в подальшому породжує реальний конфлікт інтересів (ст. 172-7 КУпАП). Заборона прямого підпорядкування не поширюється на такі категорії осіб: народні засідателі і присяжні; близькі особи, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи (Президент України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови); особи, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

Не безпідставно вважається, що наявність відносин прямого підпорядкування або підконтрольності між особами, які працюють на одному підприємстві, в установі, організації, може призвести до виникнення реального конфлікту інтересів – суперечності між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Статтею 1 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» визначено поняття сільської місцевості, як території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови. До гірських населених пунктів належать міста, селища міського типу, селища, сільські населені пункти, які розташовані у гірській місцевості, мають недостатньо розвинуті сферу застосування праці та систему соціально-побутового обслуговування, обмежену транспортну доступність (стаття 1 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні»).

Постановою Кабінет Міністрів України від 11 серпня 1995 року № 647 статус гірських отримали понад 700 населених пунктів. Крім того, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ 50,3% селян мешкає у селах із населенням від 1 тис. осіб, 26,3% – у селах із 500–999 мешканцями, 17% – із 200–499 мешканцями та 6,4% – у найменш населених пунктах.

У даному випадку законодавець врахував соціальні та природні умови, які виключають можливість дотримання такими особами загального правила щодо обмеження. Адже у сільських та гірських населених пунктах населення складається, як правило, із сімей, які живуть споріднено. За таких обставин буває неможливо дотриматися визначених обмежень.

У контексті наведених винятків слід звернути увагу на абзац 7 розділу 1.2.3 Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, затверджених рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.09.2017 № 839 в якому зазначено: «...не зважаючи на те, що вказані у них суб'єкти не підпадають під дію обмеження щодо спільної роботи близьких осіб, це не означає, що на них не поширюються загальні вимоги щодо врегулювання конфлікту інтересів з урахуванням особливостей їх статусу». Відтак, вказаним особам варто вживати заходів, передбачених Законом для його врегулювання. При цьому, до них в залежності від конкретної ситуації може бути застосований будь-який із передбачених Законом захід врегулювання конфлікту інтересів.

Блиькі особи - члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у частині першій статті 3 цього Закону, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.

Державний орган - орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю;

Корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

Корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди

особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей;

Неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

Потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

Подарунок - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

Правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

Приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

Реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції - органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

суб'єкти декларування - особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 4 частини першої статті 3 цього Закону, інші особи, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до цього Закону;

члени сім'ї:

а) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, та діти зазначеного суб'єкта до досягнення ними повноліття - незалежно від спільного проживання із суб'єктом;

б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

Вибірні особи - Президент України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

Викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання;

Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу, юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу, а так само до органу вищого рівня, уповноважена особа якого здійснює контроль за дотриманням антикорупційного законодавства на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях;

Зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо;

Регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем органам прокуратури, Національній поліції, Національному антикорупційному бюро України, Державному бюро розслідувань, Національному агентству з питань запобігання корупції.

Наведені в статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» терміни визначають та роз'яснюють положення визначень в галузі корупції, допомагають зрозуміти умови протиправності діянь, які є корупційно ризикованими та супутні поняття, якими підкреслюється суспільна небезпечність проявів корупції.

3.3. Обмеження, що пов'язані з корупцією.

Обмеження, що пов'язані з корупцією містяться в статтях 22-27 Закону України «Про запобігання корупції». Розглянемо ці обмеження більш детально.

Стаття 22. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища.

Особам, зазначеним у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», забороняється використовувати свої службові

повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

Так, «службове повноваження» є офіційно покладені на особу обов'язки здійснювати виключно службову діяльність, зокрема керівництво службовими справами, вироблення необхідних управлінських рішень, їх реалізація, підготовка та аналіз службової інформації, зайняття службових посад в організаціях, установах, на підприємствах; службові повноваження можуть бути різними за характером, а саме: адміністративно-господарські, інженерно-технічні, владні, організаційно-розпорядчі, державні або недержавні. Службові повноваження надають певній персоні також окремі переваги, надані їй для ефективного здійснення зазначених обов'язків.

Службові повноваження повинні бути передбачені відповідним нормативно-правовим актом: Конституцією, законом, міжнародним договором, указом, постановою, статутом, положенням, правилами, інструкцією тощо.

Використання особою службових повноважень, свого становища та пов'язаних із цим можливостей означає вчинення будь-якої дії (у т. ч. прийняття рішення), так і бездіяльність – утримання від вчинення будь-яких дій – під час виконання особою її службових повноважень чи інших обов'язків, які визначають її становище як відповідного суб'єкта.

Повний перелік осіб, на яких поширюється заборона щодо використання своїх службових повноважень або свого становища та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб вказані в частині 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Зазначеним особам забороняється використовувати:

- свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб;
- будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах (одним із проявів зловживання своїми службовими повноваженнями або своїм становищем чи пов'язаними з цим можливостями).

Обов'язок осіб сумлінно виконувати свої обов'язки, діючи в інтересах служби та відповідно до вимог законодавства України. Переважна більшість проявів недбалого (несумлінного) ставлення до виконання своїх обов'язків (у т.ч. невиконання) зазначених осіб тягне за собою настання адміністративної відповідальності (яка настає за нормами КУпАП та ін. законів), а в окремих випадках тягне за собою настання кримінальної відповідальності.

Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі — така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому

розмірі— така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (примітка до ст. 368 КК України).

Згідно ст. 7 Закону України “Про Державний бюджет на 2021 рік” від 15.12.2002 року, з 1 липня 2021 року прожитковий мінімум для працездатної особи в розрахунку на місяць становить 2379 грн. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян дорівнює 1/2 прожиткового мінімуму для працездатних громадян станом на 1 липня поточного року тобто 1189,5грн.

Майно – це окрема річ або сукупність речей, які є об'єктом права власності і можуть бути предметом різних цивільно-правових (купівлі-продажу, дарування, найму тощо), так само, як і господарсько-правових (поставки, енергопостачання, комерційної концесії тощо) договорів; у цивільному праві майном як особливим об'єктом вважаються також майнові права та обов'язки (ст. 190 Цивільного Кодексу України).

До державного майна у сфері господарювання належать цілісні майнові комплекси державних підприємств або їх структурних підрозділів, нерухоме майно, інше окреме індивідуально визначене майно державних підприємств, акції (частки, паї) держави у майні суб'єктів господарювання різних форм власності, а також майно, закріплене за державними установами і організаціями з метою здійснення необхідної господарської діяльності, та майно, передане в безоплатне користування самоврядним установам і організаціям або в оренду для використання його у господарській діяльності.

До комунального майна у сфері господарювання належить безоплатно передане у власність відповідних територіальних громад та органів місцевого самоврядування.

Неправомірні дії, пов'язані з використанням державного чи комунального майна або коштів, обов'язкового повинні вчинюватись у приватних інтересах, тобто в будь-яких майнових чи немайнових інтересах особи, зокрема якщо вони зумовлені особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами або виникли у зв'язку з членством чи діяльністю в громадських, політичних, релігійних або інших організаціях.

Згідно статті 23 Закону України «Про запобігання корупції» суб'єктам відповідальності за корупційні правопорушення забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб (у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи).

Виключенням є подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність (крім випадків, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки).

Передбачені обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які даруються близькими особами або одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Слід пам'ятати, що подарунки, одержані як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 №1195 "Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям")

Особам, які за будь-який рік, починаючи з 2010 року, належали або належать до осіб, передбачених абзацом третім пункту 3 підрозділу 9-4 "Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб" розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України, забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати від членів сім'ї такої фізичної особи першого та другого ступенів споріднення, визначених підпунктом 14.1.263 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, подарунки, які є активами, включеними до одноразової (спеціальної) добровільної декларації відповідно до підрозділу 9-4 "Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб" розділу XX "Прикінцеві положення" Податкового кодексу України, протягом п'яти років з дати закінчення строку подання декларацій з одноразового (спеціального) добровільного декларування відповідно до Податкового кодексу України.

Рішення, прийняте особою, уповноваженою на виконання функцій держави, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення розповсюджуються положення статті 67 Закону України «Про запобігання корупції». Тобто рішення підлягають скасуванню, а укладені правочини можуть бути визнані не дійсними.

Відповідно до статті 24. Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

У випадку наявності в особи, зазначеної у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства, яке надає відповідне роз'яснення.

Відповідно до вимог статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» обмеження щодо сумісництва та суміщення, поширюється виключно на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зокрема, вказаним особам забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

При цьому, обмеження не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів

Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Слід зазначити, що спеціальне законодавство дозволяє конкретизувати окремі положення цієї статті. Зокрема, відповідно до статті 1 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” наукова діяльність - це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Відповідно до статті 4 цього ж Закону суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, громадські організації у науковій і науково-технічній діяльності.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про культуру” та частини 4 статті 1 Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” творча діяльність - це індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність.

Згідно з положеннями статті 1 Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки”, статті 45 Закону України “Про освіту”, статті 1 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” творча діяльність людини призводить до створення якісно нових духовних або матеріальних цінностей, яких потребує суспільство. Наукова і викладацька діяльність є видами інтелектуальної і творчої діяльності, що спрямована на одержання, поширення, використання нових знань, фахових навичок, їх практичне застосування.

У законодавстві про охорону здоров'я визначення терміна “медична практика” наявне лише в Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з медичної практики (в редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України №981 від 30 листопада 2012 року), відповідно до якого - це вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами - підприємцями, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, з метою надання видів медичної допомоги, визначених законом, та медичного обслуговування. Однак слід брати до уваги, що вказаний термін передбачений саме для застосування до господарської діяльності у відповідній сфері. Водночас, у контексті антикорупційного законодавства йдеться не про господарську чи підприємницьку діяльність із здійснення медичної практики, а про можливість займатися нею в державних чи комунальних установах охорони здоров'я.

Поняття “суддівська та інструкторська практика із спорту” згадується, як форма спортивно-тренувальної діяльності (п.30 Положення про спеціалізований навчальний заклад спортивного профілю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.1999 №2061).

При застосуванні обмеження в частині зайняття “підприємницькою діяльністю” слід керуватися наведеним у статті 42 Господарського кодексу України визначенням підприємництва як самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності, що здійснюється суб’єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Особа, призначена (обрана) на посаду, зазначену в пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», зобов’язана не пізніше 15 робочих днів з дня призначення (обрання) на посаду здійснити дії, спрямовані на припинення підприємницької діяльності та припинення її повноважень у складі правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, якщо особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

У строк, визначений абзацом першим цієї частини, особі, призначеній (обраній) на посаду, зазначену в пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», забороняється здійснювати підприємницьку діяльність, брати участь у діяльності та прийнятті рішень відповідними органами з дня призначення (обрання) на посаду та отримувати будь-які доходи (винагороду тощо) у зв’язку із здійсненням підприємницької діяльності або перебуванням у таких органах.

Обмеження, передбачені ч.1 статті 25 Закону України «Про запобігання корупції», не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб у державних органах.

Відповідно до норм статті 26. «Обмеження після припинення діяльності, пов’язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування»

Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов’язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або

фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Порушення встановлені п. 1 ч. 1 статті 26 Закону України «Про запобігання корупції» обмеження щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору.

Правочини у сфері підприємницької діяльності, вчинені з порушенням вимог пункту 1 частини першої цієї статті, можуть бути визнані недійсними.

У разі виявлення порушень, передбачених частиною першою цієї статті, Національне агентство звертається до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним.

Порушення обмеження щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору. Правочини у сфері підприємницької діяльності, вчинені з порушенням вказаних вимог, можуть бути визнані недійсними.

Слід зазначити, що запровадження такого обмеження є загальновизнаним міжнародним антикорупційним стандартом. За своєю природою згаданий превентивний механізм має на меті мінімізувати ризики виникнення конфлікту інтересів при переході службовця на іншу, не пов'язану з виконанням функцій держави роботу, мінімізувати випадки, коли особа у неправомірний спосіб створює особливо сприятливі умови для установ, підприємств, організацій, де вона планує працювати після залишення публічної служби або використовує на новій посаді службову інформацію або інші можливості своєї колишньої посади на службі.

Відповідно до положень статті 27. «Обмеження спільної роботи близьких осіб» Закону України «Про запобігання корупції»

Особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Особи, які претендують на зайняття посад, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Вказані норми не поширюються на:

1) народних засідателів і присяжних;

2) близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи;

3) осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк.

Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Відповідно до статті 5 Закону України “Про статус гірських населених пунктів в Україні” статус особи, яка проживає і працює (навчається) на території населеного пункту, якому надано статус гірського, надається громадянам, що постійно проживають, постійно працюють або навчаються на денних відділеннях навчальних закладів у цьому населеному пункті, про що громадянам виконавчим органом відповідної місцевої ради видається посвідчення встановленого зразка. У разі, коли підприємство, установа, організація розташовані за межами населеного пункту, якому надано статус гірського, але мають філії, представництва, відділення, інші відокремлені підрозділи і робочі місця в населених пунктах, що мають статус гірських, на працівників, які постійно в них працюють, поширюється статус особи, що проживає і працює (навчається) на території населеного пункту, якому надано статус гірського.

Слід зазначити, що дане обмеження по суті складається з двох окремих заборон: мати в підпорядкуванні близьких осіб або бути їм прямо підпорядкованим. Тому, ситуація, коли близькі особи перебувають у відносинах прямого підпорядкування і при цьому підпорядкована особа працює у сільській місцевості, а керівник працює у місті, потребує врегулювання, оскільки має місце порушення обмеження з боку особи, яка є керівником.

Загальна характеристика обмежень корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень може мати юридичні, або не мати наслідків. Якщо особа уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування їх не порушує і виконує всі вимоги, згідно з нормами законодавства, воне не буде притягуватись до відповідальності.

Для цих обмежень характерними є особливості підпорядкування, та пов'язані з ними правила поведінки, робота за сумісництвом, яка передбачає галузь дій, що не заборонені законом. Діяльність близьких осіб в одному підрозділі, або без факту підпорядкування, або в межах закону.

Поняття та обмеження пов'язані з отриманням подарунків суб'єктами, вказаними в ч.1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»

поширюється лише на визначені протиправні дії: отримання неправомірної вигоди, отримання подарунків від підлеглих осіб та ін.

2.4. Конфлікт інтересів та заходи його врегулювання.

Раніше, ми з Вами розглядали поняття реального та потенційного конфлікту інтересів.

Складовими конфлікту інтересів (реального, потенційного) є:

приватний інтерес (будь-який майновий чи немайновий), службові/представницькі повноваження (безпосередні та загальнослужбові), а співвідношення вказаних складових спричиняє виникнення:

реального конфлікту інтересів - приватний інтерес суперечить службовим/представницьким повноваженням, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

потенційного конфлікту інтересів - у сфері службових/представницьких повноважень наявний приватний інтерес, що може за настанні певних обставин у майбутньому вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Приватний інтерес.

Приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях (абзац дванадцятий частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»).

Важливо підкреслити, що перелік самих стосунків не є вичерпним, адже при наданні визначення законодавцем використано словосполучення "у тому числі", тобто у дефініції окреслено лише найбільш типові форми стосунків, які можуть зумовлювати наявність майнового чи немайнового інтересу.

Практично це означає, що кожен службовець при виконанні своїх повноважень повинен брати до уваги увесь спектр своїх не лише правових (юридичних), а й соціальних (приватних) відносин, які зумовлюють виникнення майнового чи немайнового інтересу.

При цьому тільки такий приватний інтерес у сфері службових/представницьких повноважень, що може вплинути або впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень, спричиняє виникнення реального або потенційного конфлікту інтересів.

Окремо слід звернути увагу, що такі відносини могли мати місце у минулому (наприклад, відносини між особами, які перебували у шлюбі, або які вийшли зі складу засновників юридичної особи тощо). Визначальним є спроможність вказаних відносин спричинити виникнення приватного інтересу.

При цьому приватний інтерес може мати своїм наслідком як позитивний вплив (особа має прагнення віддячити тощо) на ситуацію, так і негативний (завдати клопоту тощо).

Наведемо приклад. Керівник державного підприємства, відповідно до статуту державного підприємства та укладеного з ним контракту, наділений широким колом службових повноважень, що реалізуються стосовно всіх працівників підприємства. Зокрема, має право застосовувати заходи заохочення, у тому числі встановлення їм премій та визначення їх розміру. На підприємстві працює близька особа керівника – його донька. За таких обставин у сфері реалізації службових повноважень керівника підприємства існує приватний інтерес, що за певних обставин може впливати на об'єктивність прийняття рішень, вчинення дій у межах реалізації повноважень, зокрема щодо преміювання. *Така ситуація є потенційним конфліктом інтересів.*

Надалі виникатиме ситуація, коли відповідне повноваження щодо преміювання працівників потребуватиме реалізації. Наприклад, до керівника на підпис надходить проект наказу про преміювання працівників за відповідний місяць і керівник має прийняти рішення щодо встановлення премії та визначення її конкретного розміру, в тому числі й для близької особи. Таке рішення буде прийняте ним шляхом підписання відповідного наказу.

У такому випадку в момент надходження керівнику підприємства проекту наказу на підпис виникає необхідність прийняття рішення, що свідчить про *виникнення суперечності між приватним інтересом і повноваженнями, тобто про реальний конфлікт інтересів.*

Підписання наказу про преміювання, у тому числі близької особи, буде свідчити про прийняття рішення в умовах реального конфлікту інтересів.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до статті 28 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані:

- 1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;
- 2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі - Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;
- 3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;
- 4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який

спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб.

Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади протягом двох робочих днів після отримання повідомлення про наявність у підлеглої йому особи реального чи потенційного конфлікту інтересів приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

Національне агентство у випадку одержання від особи повідомлення про наявність у неї реального, потенційного конфлікту інтересів упродовж семи робочих днів роз'яснює такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, якому стало відомо про конфлікт інтересів підлеглої йому особи, зобов'язаний вжити передбачені Законом України «Про запобігання корупції» заходи для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів такої особи.

У разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона зобов'язана звернутися за роз'ясненнями до територіального органу Національного агентства. У разі якщо особа не отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у цьому розділі Закону.

Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням пізніше було виявлено конфлікт інтересів.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, порядок надання окремих видів державних послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, мають передбачати порядок та шляхи врегулювання конфлікту інтересів службових осіб, діяльність яких вони регулюють.

Наявність конфлікту інтересів не обов'язково призводить до фактів корупції, однак істотно підвищує ризик вчинення корупційних діянь та є по суті їх передумовою. Тому законодавством передбачено низку положень щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів передбачені статтею 29 Закону України «Про запобігання корупції».

Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом:

1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів (стаття 30 Закону);

2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень (стаття 33 Закону);

- 3) обмеження доступу особи до певної інформації (стаття 31 Закону);
- 4) перегляду обсягу службових повноважень особи (стаття 32 Закону);
- 5) переведення особи на іншу посаду (стаття 34 Закону);
- 6) звільнення особи (стаття 34 Закону).

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до неї особи, у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади. Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування.

Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування передбачені статтею 35 Закону.

Правила врегулювання конфлікту інтересів в діяльності Президента України, народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, суддів Конституційного Суду України та суддів судів загальної юрисдикції, голів, заступників голів обласних та районних рад, міських, сільських, селищних голів, секретарів міських, сільських, селищних рад, депутатів місцевих рад визначаються законами, які регулюють статус відповідних осіб та засади організації відповідних органів.

У разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

У разі якщо неучасть особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, участь такої особи у прийнятті рішень має здійснюватися під зовнішнім контролем. Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом.

Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав регулюється статтею 36 Закону.

Особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування зобов'язані протягом 30 днів після призначення (обрання) на

посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом.

У такому випадку особам уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

Передача особами уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу є унітарним, здійснюється шляхом укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності.

Передача особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, належних їм корпоративних прав здійснюється в один із передбачених законодавством способів.

Особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування призначені (обрані) на посаду, в одинденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав зобов'язані письмово повідомити про це Національне агентство з питань запобігання корупції із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору.

Контрольні запитання

1. В якому році прийнято Закон України «Про запобігання корупції»?
2. З якої кількості розділів складається Закон України «Про запобігання корупції»?
3. Що таке конфлікт інтересів?
4. Назвіть види конфлікту інтересів.
5. Якими видами діяльності може займатись поліцейський?
6. Хто такі близькі особи?
7. Які є обмеження щодо сумістництва?

Розділ 3. Суб'єкти, що здійснюють заходи в галузі запобігання корупції

Проблема протидії корупції є однією з найбільш актуальних. У засобах масової інформації корупція розглядається як соціальне зло, але хто повинен протидіяти корупції, достеменних відповідей не дається.

Особливістю корупційних правопорушень є те, що вони вчинюються переважно особами, які самі створюють закони та нормативні акти і покликані намагатися примушувати інших до їх неухильного дотримання.

Незважаючи на заходи, які вживаються в Україні щодо протидії корупції, її масштаби збільшуються з року в рік. Зараз можемо з певністю констатувати, що немає жодної сфери суспільного життя, де не панувала би корупція. Тому актуальним і важливим є питання, хто має проводити заходи щодо протидії корупції і які повинні бути ці заходи.

Чинне законодавство визначило перелік суб'єктів, які повинні здійснювати заходи протидії корупції. Також визначені спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

3.1. Характеристика суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції

З погляду забезпечення дієвості та ефективності антикорупційної політики держави, досягнення її мети та виконання основних завдань надзвичайно важливим є чітке визначення зазначених суб'єктів та засад державної політики у сфері протидії корупції.

Суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, залежно від сфери діяльності й повноважень, можна поділити на декілька рівнів.

До першого рівня належать: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України які здійснюють заходи в межах повноважень, визначених Конституцією України.

Повноваження Президента України вказані в ст. 106 Конституції України, до яких належать:

11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора;

29) підписує закони, прийняті Верховною Радою України; (в тому числі в галузі запобігання корупції);

30) має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України;

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Наприклад, Указ Президента України №713/2019 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції».

Верховна Рада України відповідно до ст. 75 Конституції України є єдиним органом законодавчої влади в Україні.

В ст.85 Конституції України закріплено повноваження Верховної Ради України, в тому числі в сфері запобігання корупції:

...3) прийняття законів; (прийнято Закон України «Про запобігання корупції»);

...11) розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України; (в тому числі в галузі протидії корупції);

...33) здійснення парламентського контролю у межах, визначених Конституцією та законами України; (парламентський контроль, як одна з форм запобігання корупції) та ін.

Відповідно до статті 116 Конституції України Кабінет Міністрів України має наступні повноваження в сфері запобігання корупції:

...2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

... 4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

...7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

... 9⁻¹) утворює, реорганізовує та ліквідовує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади та ін.

Національне агентство з питань запобігання корупції утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до [Конституції України](#) (п. 3 ст 4 Закону України «Про запобігання корупції»)

Кабінет Міністрів України призначає Голову Національного агентства з питань запобігання корупції (п. 1 ст. 5 Закону України «Про запобігання корупції»)

При цьому Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу органів виконавчої влади щодо запобігання корупції.

Наступний рівень суб'єктів протидії корупції – це спеціально уповноважені суб'єкти, які безпосередньо здійснюють заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції - органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

Координацію діяльності правоохоронних органів здійснюють у межах наданих повноважень, визначених законами, генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори, в тому числі і прокурори спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

До наступного рівня входять суб'єкти, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а також в

інформаційному і науково-дослідному забезпеченні заходів щодо запобігання і протидії корупції, у міжнародному співробітництві.

До таких суб'єктів належать уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції.

Так, відповідно до ст 13-1 Закону України «Про запобігання корупції» вказано, що:

З метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», утворюються (визначаються) уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції.

Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції утворюються (визначаються) в:

- Офісі Президента України, Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- апаратах Ради національної безпеки і оборони України, Рахункової палати, Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, Конституційного Суду України, Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; секретаріатах Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- апаратах та територіальних органах міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України (крім Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства);
- апараті Ради міністрів Автономної Республіки Крим, апаратах органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим;
- обласних, Київській та Севастопольській міських, районних, районних у місті Києві державних адміністраціях;
- апаратах Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських рад, Севастопольської міської ради, секретаріаті Київської міської ради;
- на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління державного органу (крім юридичних осіб, у яких відповідно до цього Закону затверджуються антикорупційні програми);
- у державних цільових фондах.

3.2.Організація діяльності національного агентства з питань запобігання корупції

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Національне агентство, у межах, визначених Законом України «Про запобігання корупції», є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України.

Національне агентство утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до [Конституції України](#), відповідно до законів України.

Питання діяльності Національного агентства у Кабінеті Міністрів України представляє Голова Національного агентства.

Правову основу діяльності Національного агентства становлять [Конституція України](#), міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти.

[Закон України](#) "Про центральні органи виконавчої влади" та інші нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, а також [Закон України](#) "Про державну службу" застосовуються до Національного агентства, його членів, службовців та працівників його апарату, а також до його повноважень стосовно уповноважених підрозділів в частині, що не суперечить Закону України «Про запобігання корупції».

Національне агентство є колегіальним органом, до складу якого входить п'ять членів.

Прем'єр-міністр України вносить для призначення Кабінетом Міністрів України на посади членів Національного агентства кандидатів, відібраних конкурсною комісією, склад якої затверджує Кабінет Міністрів України та яка здійснює організацію та проведення конкурсу.

Не може бути призначена на посаду члена Національного агентства особа, яка:

- 1) за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
- 2) має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку (крім реабілітованої особи);
- 3) притягалася на підставі обвинувального вироку, який набрав законної сили, до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- 4) яка не є громадянином України або набула громадянство чи підданство іншої держави;
- 5) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоди на її проведення;
- 6) не подала відповідно до цього Закону декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за минулий рік;
- 7) впродовж одного року до подання заяви на участь у конкурсі на заміщення цієї посади, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії.

Повноваження члена Національного агентства припиняються Кабінетом Міністрів України достроково у випадку:

1) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою; 2) досягнення шістдесяти п'яти років; 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим; 5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього; 6) припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України; 7) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням, відставки; 8) відмови від прийняття присяги державного службовця; 9) смерті; 10) набрання законної сили рішенням суду, яким встановлено систематичне порушення вимог цього Закону, якщо відповідні порушення не містять ознак злочину.

Член Національного агентства, строк повноважень якого закінчився, здійснює повноваження до його звільнення з посади Кабінетом Міністрів України.

Основною формою роботи Національного агентства є засідання, що проводяться не рідше одного разу на тиждень. Порядок денний засідань затверджується Національним агентством. Рішення Національного агентства приймаються більшістю голосів від його загального складу. Регламент Національного агентства, а також розподіл функціональних обов'язків між заступником Голови та членами Національного агентства за відповідними напрямками щодо виконання покладених на нього функцій затверджуються рішенням Національного агентства. Організаційне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності Національного агентства здійснює його апарат.

Положення про апарат Національного агентства і його структура, а також положення про самостійні структурні підрозділи апарату затверджуються Національним агентством. Гранична чисельність працівників апарату Національного агентства затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Голови Національного агентства.

Керівник апарату та його заступники призначаються та звільняються Національним агентством.

Рішенням Кабінету Міністрів України за поданням Національного агентства можуть створюватися територіальні органи Національного агентства, територія діяльності яких може не збігатися з адміністративно-територіальним поділом.

Керівники територіальних органів Національного агентства (у разі їх створення) призначаються та звільняються рішенням Національного агентства.

Працівники апарату Національного агентства та його територіальних органів (у разі їх створення) регулярно, але не рідше одного разу на два роки, проходять обов'язкове підвищення кваліфікації.

Незалежність Національного агентства від впливу чи втручання у його діяльність гарантується:

- 1) спеціальним статусом Національного агентства;
- 2) особливим порядком відбору, призначення та припинення повноважень членів Національного агентства;
- 3) особливим, встановленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного агентства;
- 4) належними умовами оплати праці членів та службовців апарату Національного агентства, визначеними цим та іншими законами;
- 5) прозорістю його діяльності;
- 6) в інший спосіб, визначений Законом.

Члени та службовці апарату Національного агентства під час виконання покладених на них обов'язків є представниками влади, діють від імені держави і перебувають під її захистом.

Використання Національного агентства в партійних, групових чи приватних інтересах не допускається. Діяльність політичних партій в Національному агентстві забороняється.

Забороняється втручання державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших осіб в діяльність Національного агентства з виконання покладених на нього обов'язків.

Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення члену Національного агентства може бути здійснено лише Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора).

З клопотанням про відсторонення від посади члена Національного агентства, який підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, має право звернутися у встановленому законом порядку Генеральний прокурор або його заступник.

Члени та службовці апарату Національного агентства, їх близькі особи та майно перебувають під захистом держави. У разі надходження відповідної заяви від члена Національного агентства органи Національної поліції вживають необхідних заходів для забезпечення безпеки члена Національного агентства, його близьких осіб, збереження їхнього майна.

Посягання на життя і здоров'я члена чи службовця апарату Національного агентства, його близьких осіб, знищення чи пошкодження їх майна, погроза їм вбивством, насильством чи пошкодженням майна тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Член Національного агентства має право на забезпечення засобами захисту, які надаються йому органами Національної поліції.

Правовий статус членів, працівників апарату та територіальних органів Національного агентства

Члени Національного агентства є державними службовцями.

Працівниками апарату Національного агентства та його територіальних органів є державні службовці, а також інші працівники, які виконують допоміжні функції.

Повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції:

Проводить антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

Проведення НАЗК такої антикорупційної експертизи зупиняє розгляд або прийняття акта на строк до десяти днів.

Запобігає конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців:

- виявляє факти вчинення дій чи прийняття рішення в умовах реального чи потенційного конфлікту;
- вносить керівництву відповідного органу приписи щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до відповідальності;
- складає протоколи про адміністративні правопорушення за фактами недотримання законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів;
- звертається до суду з позовами про визнання в судовому порядку незаконними нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) в умовах конфлікту інтересів.

Забезпечує функціонування системи електронного декларування майнового стану публічних службовців:

- контролює своєчасність подання декларацій та проводить їх перевірку;
- складає протоколи про адміністративні правопорушення у разі виявлення фактів несвоєчасного подання публічними службовцями декларацій або подання у них завідомо недостовірних відомостей, а також передає відповідні матеріали у випадку ознак корупційного злочину до НАБУ чи іншого правоохоронного органу;
- здійснює моніторинг способу життя публічних службовців з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам.

Забезпечує державний контроль за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, використанням політичними партіями виділених з державного бюджету коштів:

- приймає фінансові звіти від політичних партій;
- аналізує подані політичними партіями фінансові звіти;
- затверджує розподіл коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій.
- складає протоколи про адміністративні правопорушення у разі виявлення фактів порушення порядку подання політичними партіями фінансових звітів або строків їх подання або порушення порядку фінансування політичних партій.

Організовує виявлення корупційних ризиків у діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування:

- затверджує методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності відповідних органів та надає їм методичну допомогу у виявленні таких ризиків;
- погоджує антикорупційні програми відповідних органів;
- координує роботу органів щодо виконання антикорупційних програм.

Здійснює співпрацю з викривачами корупції:

- забезпечує моніторинг виконання положень законодавства у сфері захисту викривачів;
- забезпечує захист викривачів корупції, у тому числі бере участь у судових процесах щодо надання їм такого захисту, зокрема у випадку їх незаконного звільнення з роботи у зв'язку з інформуванням про корупцію;
- ініціює питання щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні прав викривачів у зв'язку з інформуванням про корупцію.

Права Національного агентства

Національне агентство з метою виконання покладених на нього повноважень має такі права:

1) одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань;

2) мати прямий доступ до інформаційних баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

3) залучати у встановленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань науковців, у тому числі на договірній основі, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

4) створювати комісії та робочі групи, організовувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції;

5) приймати з питань, що належать до його компетенції, обов'язкові для виконання нормативно-правові акти;

6) отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог цього Закону, проводити за власною ініціативою перевірку можливих фактів порушення вимог цього Закону;

7) проводити перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, зокрема щодо підготовки та виконання антикорупційних програм;

8) вносити [приписи](#) про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, передбачених цим Законом;

9) отримувати від осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про порушення правил етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, передбачених цим Законом, щодо достовірності відомостей, зазначених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

10) звертатися до суду із позовами (заявами) щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, виданих (прийнятих) з порушенням встановлених цим Законом вимог та обмежень, визнання недійсними правочинів, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

11) затверджувати [методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади](#), проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм;

12) ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень;

12-1) складати [протоколи](#) про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного агентства, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

13) інші права, передбачені законом.

У випадках виявлення порушення вимог цього Закону щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб або іншого порушення цього Закону Національне агентство вносить керівнику відповідного органу, підприємства, установи, організації припис щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності.

[Припис](#) Національного агентства є обов'язковим для виконання. Про результати виконання припису Національного агентства посадова особа, якій його адресовано, інформує Національне агентство упродовж десяти робочих днів з дня одержання припису.

У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважені особи Національного агентства складають протокол про таке правопорушення, який направляється до суду згідно з рішенням Національного агентства. У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, Національне

агентство затверджує обґрунтований висновок та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції. Висновок Національного агентства є обов'язковим для розгляду, про результати якого воно повідомляється не пізніше п'яти днів після отримання повідомлення про вчинене правопорушення.

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи зобов'язані надавати запитувані Національним агентством документи чи інформацію упродовж десяти робочих днів з дня одержання запиту.

Нормативно-правові акти Національного агентства підлягають державній реєстрації Міністерством юстиції України та включаються до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

Нормативно-правові акти Національного агентства після включення до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів опубліковуються державною мовою в офіційних друкованих виданнях.

Нормативно-правові акти Національного агентства, які пройшли державну реєстрацію, набирають чинності з дня офіційного опублікування, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня офіційного опублікування.

Уповноважені особи Національного агентства є Голова та члени Національного агентства, а також уповноважені Національним агентством посадові особи.

Без згоди Національного агентства його уповноважені особи не можуть входити до складу комісій, комітетів та інших органів, що формуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування.

Голові та членам Національного агентства, посадовим і службовим особам його апарату забороняється розголошувати інформацію з обмеженим доступом, отриману у зв'язку із виконанням ними службових обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Контроль за діяльністю Національного агентства

Контроль за витрачанням Національним агентством коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.

Громадський контроль за діяльністю Національного агентства забезпечується через Громадську раду при Національному агентстві, яка утворюється та формується Кабінетом Міністрів України з 15 осіб на підставі результатів конкурсу.

Порядок організації та проведення конкурсу з формування Громадської ради при Національному агентстві визначається Кабінетом Міністрів України.

Громадська рада при Національному агентстві заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Національного агентства, затверджує щорічні звіти про діяльність Національного агентства, надає висновки за результатами експертизи проектів актів Національного

агентства, делегує для участі в засіданнях Національного агентства свого представника з правом дорадчого голосу.

Національне агентство готує щорічні звіти про свою діяльність, які після затвердження Громадською радою при Національному агентстві оприлюднюються на його офіційному веб-сайті.

Перелік основних статистичних показників діяльності НАЗК

На засіданні у Національному агентстві з питань запобігання корупції прийняли рішення про затвердження переліку основних статистичних даних про діяльність НАЗК.

На засіданні у Національному агентстві з питань запобігання корупції прийняли рішення про затвердження переліку основних статистичних даних про діяльність НАЗК.

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції» та Регламенту Національного агентства, НАЗК готує щорічні звіти про свою діяльність, а також звіт про виконання стратегічного плану.

Крім того, Національним агентством забезпечується підготовка проекту щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, яка обов'язково повинна містити статистичні дані про результати діяльності Національного агентства, як одного зі спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

До затверджених статистичних даних належать показники, які характеризуватимуть діяльність НАЗК за кожним із функціональних напрямів: антикорупційна політика, організація заходів із запобігання та виявлення корупції, моніторинг дотримання законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції, фінансовий контроль та моніторинг способу життя, запобігання політичній корупції.

Перелік дозволить проводити збір кількісних та якісних показників, які використовуватимуться при здійсненні системного аналізу діяльності Національного агентства та при підготовці ним звітних документів.

Законом України «Про запобігання корупції» у Державному бюджеті України видатки на фінансування Національного агентства визначаються окремим рядком на рівні, що забезпечує належне виконання повноважень Національного агентства.

Голова Національного агентства представляє позицію Національного агентства з питань його фінансування на засіданнях Кабінету Міністрів України, комітетів або на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Національне агентство є головним розпорядником коштів Державного бюджету України, що виділяються на його фінансування.

Видатки на діяльність Національного агентства передбачають кошти на проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції, інформаційних кампаній та навчання з питань запобігання і протидії корупції.

Національне агентство забезпечується необхідними матеріальними засобами, технікою, обладнанням, іншим майном для здійснення службової діяльності.

3.3. Організація діяльності Національного антикорупційного бюро України

Правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України визначає Закон України «Про національне антикорупційне бюро України». Отже Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Національне бюро утворюється Президентом України відповідно до цього та інших законів України. До структури управлінь Національного бюро можуть входити підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні підрозділи, підрозділи, що здійснюють виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації, підрозділи швидкого реагування, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників, представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах, експертні, фінансові, кадрові та інші підрозділи.

Ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» визначені обов'язки Національного бюро. Отже Національне антикорупційне бюро зобов'язане:

1) здійснювати оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів;

2) здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

3) вживати заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

4) взаємодіяти з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків;

5) здійснювати інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро;

6) забезпечувати особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях;

7) забезпечувати на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення;

8) звітувати про свою діяльність у порядку, визначеному цим Законом, та інформує суспільство про результати своєї роботи;

9) здійснювати міжнародне співробітництво у межах своєї компетенції відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України.

Права працівників Національного бюро:

1) заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, що затверджується начальником відповідного підрозділу Національного бюро, та здійснювати на підставах і в порядку, установлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

2) за рішенням Директора Національного бюро, погодженим з прокурором, витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, та інших кримінальних правопорушень, які не відносяться до його підслідності, але можуть бути використані з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

3) витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості надання інформації суб'єкт повинен так само невідкладно у письмовій формі повідомити про це Національне бюро з обґрунтуванням причин. Національне бюро за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів. Ненадання Національному бюро на його запит інформації, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, забороняються і тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.

Національне бюро в порядку, визначеному законодавством, має прямий доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та

банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користується державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами. Обробка такої інформації здійснюється Національним бюро із дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпеченням таємниці, що охороняється законом.

4) знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом;

5) на підставі рішення Директора Національного бюро або його заступника, погодженого з прокурором, отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій незалежно від форми власності інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб, яка необхідна для виконання обов'язків Національного бюро. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється в порядку та обсязі, визначених [Законом України](#) «Про банки і банківську діяльність» з урахуванням положень цього Закону, а отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, - в порядку та обсязі, встановлених [Законом України](#) «Про депозитарну систему України»;

6) на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

7) залучати на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів для забезпечення виконання повноважень Національного бюро;

8) за письмовим рішенням Директора Національного бюро або його заступника, погодженим із прокурором, створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних та слідчих працівників;

9) за пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням Директора Національного бюро або його заступника - безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України;

10) використовувати з наступним відшкодуванням завданих збитків транспортні засоби, які належать фізичним та юридичним особам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення кримінального

правопорушення, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у їх вчиненні, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, що потребують екстреної медичної допомоги;

11) надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро, а також отримувати від цих органів протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій;

12) здійснювати співробітництво з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності та конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень;

13) за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

14) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створювати інформаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

15) зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених [Законом України](#) «Про Національну поліцію»;

16) видавати в разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку;

17) здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування на підставі законів та міжнародних договорів України;

17-¹) одержувати у вигляді довідки від органів прокуратури України та Міністерства юстиції України у триденний строк матеріали, отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги, які стосуються фінансових і корупційних кримінальних правопорушень;

18) виступати як представник інтересів держави під час розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ про розшук, арешт, конфіскацію та повернення в Україну відповідного майна, захист прав та інтересів держави з питань, які стосуються виконання обов'язків Національного бюро, а також залучати з цією метою юридичних радників, зокрема іноземних;

19) порушувати питання щодо створення спеціальних умов (у тому числі щодо засекречування перебування, здійснення заходів безпеки, поміщення в окремому приміщенні) в ізоляторах тимчасового тримання та установах попереднього ув'язнення для осіб, які співпрацюють із Національним бюро.

Національне бюро може від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій,

укладати угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку тощо.

Національне бюро може створювати та брати участь у міжнародних слідчих групах відповідно до цього закону та інших законодавчих актів та міжнародних договорів України, залучати до роботи іноземних експертів у боротьбі з корупцією, мати інші повноваження, пов'язані з виконанням нею своїх обов'язків.

3.4. Повноваження Генеральної прокуратури щодо запобігання корупції

До 2015 року відповідні спеціальні підрозділи прокуратури були орієнтовані на здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство у сферах протидії корупційній злочинності; підтримання державного обвинувачення; нагляду за додержанням законів в адміністративно-деліктних провадженнях, пов'язаних з корупцією; аналізу правозастосовної антикорупційної діяльності; внесення пропозицій щодо нормативного регулювання цієї діяльності; здійснення координаційних та представницьких повноважень тощо. На сьогодні ці повноваження переходять до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

На Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру покладаються наступні функції:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;
- підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом, і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Також, на органи прокуратури покладено функцію здійснення координації діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції (статті 7, 8-1 Закону України "Про прокуратуру").

Метою нагляду за додержанням законів, спрямованих на боротьбу з корупцією, на наш погляд, повинні залишитись: – своєчасність виявлення та попередження корупційних правопорушень; – притягнення винних осіб до відповідальності; – реальне усунення негативних наслідків. На нашу думку, нагляд за додержанням антикорупційного законодавства має здійснюватися як Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою, так і регіональними та місцевими прокуратурами (обсяг роботи та розташування підрозділів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури не дає змоги здійснювати нагляд виключно її силами). При цьому нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України (Національне бюро) та представницькі повноваження в суді у

випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру», зобов'язана реалізовувати виключно Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

Під час здійснення нагляду за додержанням законів при проведенні досудового розслідування у провадженнях про корупційні злочини прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури повинні застосовувати усі надані їм важелі, спрямовані на притягнення винних до відповідальності, відшкодування шкоди, завданої кримінальними корупційними правопорушеннями, запровадження превентивних заходів тощо. У Кримінальному кодексі України (КК України) визначено злочини, які можуть вважатися корупційними, а в Кримінальному процесуальному кодексі України (КПК України) та законах України – повноваження Національного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури у кримінальному процесі.

Детективи Національного бюро здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 КК України, якщо наявна хоча б одна з умов, визначених у ч. 5 ст. 216 КПК України.

Під час здійснення прокурорського нагляду в сфері запобігання корупції прокурори не повинні обмежуватися лише питаннями притягнення винної особи до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової або дисциплінарної відповідальності.

Протидія корупції вимагає усунення причин та умов, що їй сприяли, усунення від виконання функцій держави осіб, схильних до таких правопорушень, відшкодування завданої шкоди тощо. Зокрема, законами України передбачено: – здійснення представництва в суді інтересів громадян або держави (ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»). Слід враховувати, що правочин, укладений внаслідок корупційного правопорушення, може бути визнаний недійсним (ст. 67 Закону України «Про запобігання корупції»); відшкодування збитків, шкоди, завданих державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення (ст. 66 Закону України «Про запобігання корупції»); конфіскація у судовому порядку майна, одержаного внаслідок вчинення корупційного злочину (ст. 59 КК України).

У ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» зазначено, що Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності. Основною формою координації є проведення координаційних нарад з керівниками правоохоронних органів, на яких заслуховується інформація щодо їхньої діяльності у сфері протидії злочинності. Рішення координаційної наради є обов'язковим до виконання всіма зазначеними в ньому правоохоронними органами. Порядок та інші форми координації затверджуються наказом Генерального прокурора.

Прокурори в сфері запобігання корупції мають право:

- ініціювати питання про притягнення порушників до адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності;
- заявляти позов про стягнення на користь держави шкоди, завданої незаконними діями, скасування незаконних правових актів;
- з метою виявлення та усунення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, невиконанню вимог Закону України «Про запобігання корупції» вносити відповідно до вимог ст. 65 цього Закону подання керівнику органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення;
- усувати наслідки корупційних правопорушень, інформувати населення про проведені заходи та результати тощо.

Право подання позовної заяви (заяви, подання) в порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства згідно зі ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» надається Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних та місцевих прокуратур, їх першим заступникам та заступникам. Цивільний позов у кримінальному провадженні відповідно до ч. 3 ст. 128 КК України подається прокурором, який бере в ньому участь. При цьому прокурор повинен надати суду письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, або органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень на здійснення ним представництва. Активи, набуті в наслідок вчинення корупційного правопорушення, згідно зі ст. 69 Закону України «Про запобігання корупції» підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку.

Активи, щодо яких судом на підставі поданих доказів не встановлено, що вони або грошові кошти, необхідні для їх придбання, були набуті за рахунок законних доходів, є необґрунтованими і підлягають стягненню в дохід держави за рішенням суду в установленому законом порядку.

Позови повинні відповідати вимогам кримінального та цивільно-процесуального законодавства щодо змісту й форми, містити необхідне правове обґрунтування та посилання на матеріальний закон. У документі обов'язково зазначаються дані про особу, яка вчинила корупційне діяння: прізвище, ім'я та по батькові, місце проживання та місце роботи, а також дата вчинення корупційного правопорушення, дані про притягнення до відповідальності (вирок або постанова про притягнення до адміністративної відповідальності) тощо.

Позови у сфері запобігання корупції можуть стосуватись відшкодування шкоди, завданої державним підприємствам і установам незаконною передачею в користування іншим суб'єктам цивільних правовідносин на не вигідних для підприємства, установи умовах тощо. У таких випадках, крім визнання угод недійсними, слід ставити питання про відшкодування винними особами, уповноваженими на виконання функцій держави, завданої шкоди. При цьому матеріальна відповідальність настає на

загальних підставах. Позов прокурором може бути заявлено в інтересах держави в особі органу управління державним майном, конкретного державного підприємства, установи (організації) до особи, яка вчинила корупційне діяння. Наведений перелік позовів у сфері протидії корупції не є вичерпним.

Під час ознайомлення з матеріалами щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, прокурори повинні з'ясовувати, чи всі протоколи направлено до суду, які матеріали не направлялися до суду або не були належним чином реалізовані та чому. При встановленні фактів недбалого ставлення працівників правоохоронних органів до своїх обов'язків слід порушувати питання про їх відповідальність. Відповідно до ч. 2 ст. 257 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складання надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення корупційного правопорушення одночасно з надсиланням прокурору, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складання протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

Копії матеріалів, включно з копією протоколу, необхідно направляти прокурору разом із повідомленням. Згідно з ч. 2 ст. 250 КУпАП у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-4–172-9-2 цього Кодексу, участь прокурора у розгляді справ судом є обов'язковою.

У статті 38 КУпАП встановлено, що адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом шести місяців з дня виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше трьох місяців після прийняття такого рішення.

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із чинним законодавством від виконання функцій держави, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення (ч. 7 ст. 285 КУпАП).

Прокурор має право оскаржити таку постанову. Відомості про юридичних та фізичних осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, згідно з

вимогами ч. 1 ст. 59 Закону України «Про запобігання корупції» повинні вноситись до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (Реєстр)

Контрольні запитання

1. Визначити перелік суб'єктів, що здійснюють запобігання корупції в державі.
2. Вкажіть загальні повноваження Національного антикорупційного бюро?
3. Який порядок призначення членів Національного агентства з питань запобігання корупції?
4. Визначте повноваження Генеральної прокуратури України в галузі запобігання корупції?

Розділ 4. Адміністративна та кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення та правопорушення пов'язані з корупцією

4.1. Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків

Відповідальність- це негативні наслідки щодо особи, яка вчинила правопорушення. Як ми казали раніше, за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією настає один з видів відповідальності: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова або дисциплінарна.

У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконанню вимог Закону України «Про запобігання корупції» в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом.

Особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом.

Особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом.

У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання

службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку.

Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог цього Закону, підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, зокрема Національного агентства, органу місцевого самоврядування.

Орган або посадова особа надсилає до Національного агентства протягом трьох робочих днів копію прийнятого рішення про скасування або одержаного для виконання рішення суду про визнання незаконними відповідних актів або рішень.

Правочин, укладений внаслідок порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», може бути визнаним недійсним.

Відновлення прав і законних інтересів та відшкодування збитків, шкоди, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення

Фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди, збитків, мають право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди в установленому законом порядку.

Збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовуються з Державного бюджету України в установленому законом порядку. Держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди, у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, відшкодуванням моральної шкоди).

4.2. Загальна характеристика адміністративних правопорушень в галузі корупції та провадження за цими деліктами

Аналіз законодавства, яким встановлюється адміністративна відповідальність, а саме Кодексу України про адміністративні правопорушення, свідчить про те, що ним до правопорушень, пов'язаних із корупцією, віднесені відповідні діяння. Глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-⁴). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України.

- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-⁵). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

- порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-⁶). Суб'єктом правопорушення є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи.

- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-⁷). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-⁸). Суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону.

- порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (стаття 172-⁸⁻¹). Суб'єктом правопорушення є посадові чи службові особи органу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

- невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-⁹). Суб'єктом правопорушення є посадові чи службові особи органу державної влади, посадові особи місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів.

- порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (стаття 172-⁹⁻¹.). Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

- порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (стаття 172-⁹⁻².) Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у [пункті 1, підпунктах "а", "б"](#) пункту 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".

Крім того, встановлена адміністративна відповідальність за ненадання, надання завідомо недостовірної чи не в повному обсязі інформації Національному антикорупційному бюро України на запит його посадових осіб, порушення встановлених законом строків для надання зазначеної інформації, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, за невиконання інших законних вимог посадових осіб Національного антикорупційного бюро України (стаття 185-¹³) та за невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції щодо усунення порушень законодавства про запобігання і протидію корупції, ненадання інформації, документів, а також порушення встановлених законодавством строків їх надання, надання завідомо недостовірної інформації або не у повному обсязі (стаття 188-⁴⁶).

У справах про правопорушення, передбачені статтями 172-⁴– 172-⁹⁻² Кодексу України про адміністративні правопорушення протоколи мають право складати:

- уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції.

Відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 №1376, протоколи про адміністративні корупційні правопорушення складають працівники підрозділів боротьби з організованою злочинністю МВС України;

- уповноважені на те посадові особи органів Служби безпеки України та прокурори до початку діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Після початку діяльності зазначеного агентства воно наділяється компетенцією по складанню адміністративних протоколів про скоєння правопорушень, відповідальність за які передбачена статтями 172-⁴– 172-⁹.

Уповноважені на те посадові особи Національного антикорупційного бюро України складають протоколи про адміністративні правопорушення за статтею 185-¹³ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складання надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення корупційного правопорушення. Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого

самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

Особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом. У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо). Постанова суду оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

За вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачені адміністративні стягнення у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю строком на один рік, конфіскації отриманого доходу від підприємницької діяльності чи

винагороди від роботи за сумісництвом, конфіскації подарунка, одержаного з порушенням встановлених обмежень.

Особа, яка вчинила правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Відповідно до примітки ст. 45 Кримінального кодексу України, корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу".

Аналогічну норму містить стаття 366-1 Кримінального кодексу України "Декларування недостовірної інформації" -

Подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації.

Відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат.

Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП) передбачає відповідальність за:

- 1) неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів;
- 2) вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів.

Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8 КУпАП)

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень.

Невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9 КУпАП)

Невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення.

Також слід зазначити, що адміністративне стягнення може бути накладене на особу протягом 3 місяців з дня виявлення, але не пізніше 2 років з дня його вчинення.

Окремо слід зауважити, що 12.02.2015 прийнято ЗУ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності

Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції", відповідно до якого з 15.08.2016, тобто після початку діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, з компетенції органів СБ України та прокуратури виключено повноваження щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені ст.ст. 172-4 – 172-9-2 КУпАП. Таким чином, вказаною компетенцією на даний час наділені органи національної поліції та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Ефективність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією значною мірою залежить від правильної їх кваліфікації, яка є важливим етапом застосування відповідних норм антикорупційного законодавства.

Практичне значення кваліфікації полягає у забезпеченні принципів законності, об'єктивної істини, відповідності стягнення вчиненому правопорушенню. Кваліфікація адміністративних правопорушень— це встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності ознак вчинених особою протиправних дій або бездіяльності до ознак складу проступку, передбаченого адміністративним законодавством. Саме від правильності та повноти встановлення сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення буде залежати законність притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

Стаття 172⁴. Порухення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності передбачає відповідальність за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, що визначені статтею 25 Закону України «Про запобігання корупції».

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 172⁴ є суспільні відносини, пов'язані із заборобою отримання особами, зазначеними у п 1. Ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», інших доходів, не пов'язаних зі здійсненням їх владних повноважень.

Предметом даного правопорушення виступають *доход* від забороненої діяльності (загальна сума доходу від усіх видів забороненої діяльності, отриманого в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі у виключній морській економічній зоні, так і за їх межами) чи *винагорода* від роботи за сумісництвом (будь-яка одноразова, періодична або щомісячна матеріальна (грошова чи натуральна) виплата).

З *об'єктивної сторони* ці правопорушення характеризуються активними протиправними діями, а саме:

заняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (ч. 1 цієї статті).

Відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України підприємництво— це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання

прибутку.

Під заняттям іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю слід розуміти виконання посадовою особою, крім основної, ще й іншої оплачуваної роботи, незалежно від укладення трудового договору. Проте такі особи можуть займатися викладацькою, науковою та творчою діяльністю, медичною та суддівською практикою, інструкторською практикою із спорту.

Викладацька діяльність – це процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів осіб – учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів тощо; діяльність щодо отримання ними професії, підвищенню їх виробничої кваліфікації, забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, спеціальної практичної підготовки і перепідготовки.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Творча діяльність – це індивідуальна чи колективна творчість професійних творчих працівників, результатом якої є твір чи його інтерпретація, що мають культурно-мистецьку цінність.

Медична практика – діяльність, пов'язана з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшення здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на діагностику, допомогу особам з гострими і хронічними захворюваннями й реабілітацію хворих та інвалідів, що здійснюється особами, які мають спеціальну освіту.

В статті КУпАП, що розглядається, зазначений такий вид діяльності як суддівська практика. Під нею, з урахуванням положень статті 25 Закону України «Про запобігання корупції», розуміється суддівська практика зі спорту. Судді по спорту перебувають на обліку в органах управління фізичною культурою і спортом, а суддівство змагань відмічається у заліковій картці, яка ведеться колегією суддів за місцем обліку судді.

Інструкторська робота зі спорту полягає у проведенні фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи, навчально-тренувальної роботи у фізкультурно-оздоровчих групах і спортивних секціях тощо.

2) входить до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено [Конституцією](#) або законами України. (ч. 2). Для кваліфікації діяння за цією частиною важливим є встановлення того, що:

- суб'єкт входить до складу саме органу правління, інших виконавчих

чи контрольних органів або наглядової ради підприємства або організації;

- ці підприємства чи організації створені з метою одержання прибутку (зокрема, здійснюють підприємницьку діяльність);

- суб'єкт не здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та не представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарської організації.

Участь у складі правління чи інших виконавчих органів підприємств і організацій, які не здійснюють підприємницьку діяльність, не дає підстав для визнання діяльності особи, уповноваженої на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, адміністративним правопорушенням, що містить ознаки корупції так само як входження особи до складу редакційних колегій періодичних видань (газет, журналів), різного роду журі, консиліумів, навіть за умови одержання нею винагороди за виконану роботу, оскільки зазначені органи створюються з метою розвитку науки, культури, мистецтва, вдосконалення медичної практики тощо.

Склад правопорушення є формальним і вважається закінченим з моменту отримання доходу від діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом. В той же час, для закінчення деяких з перелічених вище діянь достатньо вчинення лише дій, передбачених статтею (формальний склад), наприклад, сам факт входження особи до складу органу правління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, є закінченим правопорушенням.

Із *суб'єктивної сторони* правопорушення характеризується умисною формою вини – прагненням отримати прибуток або винагороду за здійснення заборонених законом для суб'єктів владних повноважень видів діяльності.

Порушення, передбачені ч.1 ст.172-⁴ тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом., ч. 2 – накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.; ч.3 - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Унормування порядку отримання подарунків є одним із важливих запобіжних заходів у сфері попередження умов виникнення корупційних ризиків у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оскільки дозволяє врегулювати конфлікт інтересів, а саме, суперечності між приватними інтересами публічного службовця та його службовими обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій в процесі його службової діяльності.

Стаття 172⁵ КУпАП. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Норми цієї статті мають бланкетний (відсильний) характер і деталізуються в ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», в якій йде мова про те, що Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону України «Про запобігання корупції», забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб.

Об'єктом даного адміністративного правопорушення виступають суспільні відносини у сфері державного управління та у сфері запобігання корупції, щодо дотримання встановленого порядку одержання дарунка (пожертви) суб'єктами владних повноважень та їх декларування.

Предметом правопорушення виступають дарунки (пожертви).

З *об'єктивної сторони* правопорушення характеризується діянням, яке знаходить своє відображення у порушенні особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вимог закону щодо заборони або обмежень щодо одержання дарунка (пожертви).

До дарунків, що дозволяється приймати публічним службовцям, можуть бути віднесені і ділові дарунки (сувеніри) і прояви гостинності (запрошення на каву або вечерю) у скромних масштабах, які широко використовуються для налагодження добрих ділових відносин і зміцнення робочих стосунків, але за умови, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними, не впливатимуть на прийняття публічними службовцями рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їхні рішення.

Склад правопорушення (особливий суб'єкт) є формальним. Такі факультативні ознаки об'єктивної сторони як час, місце, способи та засоби його вчинення на кваліфікацію не впливають.

Суб'єктами правопорушення є особи, уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, а також посадові особи юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету; особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках).

Із *суб'єктивної сторони* правопорушення характеризується умисною формою вини та корисливою метою.

Порушення ч.1 ст.172⁵ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка, ч.2 – від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁶. Порушення вимог фінансового контролю.

Об'єктом цього правопорушення є встановлений порядок декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до [частин першої та другої статті 45](#) Закону України "Про запобігання корупції" зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

З об'єктивної сторони протиправний намір реалізується у формі дії (несвоєчасне подання без поважних причин декларації; неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані; подання завідомо недостовірних відомостей у декларації) та бездіяльності (неподання декларації; неповідомлення про відкриття валютного рахунку).

На кваліфікацію даного проступку впливає *час* його вчинення, який має важливе значення для визначення несвоєчасності подання або неподання декларації та повідомлення про відкриття валютного рахунку. Так, ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що посадові особи (суб'єкти даного проступку) зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства [декларацію](#) особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Суб'єкти декларування, які не мали можливості до 1 квітня за місцем військової служби подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу, подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби чи дня закінчення проходження військової служби, визначеного частиною другою статті 24 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

Особи, які не подали декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік із зазначених причин і звільняються з цього місця роботи, зобов'язані подати таку декларацію до розірвання трудового договору.

У разі відкриття особою валютного рахунка в установі банку-нерезидента вона зобов'язана в десятиденний строк письмово повідомити про це орган державної податкової служби за місцем проживання із

зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента (нерезиденти – юридичні особи, утворені відповідно до законодавства інших держав які здійснюють свою діяльність за межами України, а також їх відокремлені підрозділи з місцезнаходженням на території України, які не здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України; резиденти – юридичні особи які утворені та проводять свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території, а також їх відокремлені підрозділи за кордоном, що не здійснюють господарську діяльність.).

Відповідальність за цією статтею за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу. Згідно з прямою вказівкою закону (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції») на те, що корупційним правопорушенням є тільки умисне діяння, то, за діяння, передбачені ст. 172⁶ КУпАП, вчинені через необережність, відповідальність особи за цією статтею настати не може.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 3 тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік та ч. 4- накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 172⁷ КУпАП **Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.** Ця стаття передбачає відповідальність за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 172⁷ КУпАП, є суспільні відносини у сфері державного управління щодо порушення вимог повідомлення про наявність реального конфлікту інтересів особою, яка є суб'єктом адміністративного правопорушення, що містить ознаки корупції.

Об'єктивна сторона правопорушення характеризується бездіяльністю. Склад правопорушення є формальним.

У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Відповідальність за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів настає за умови вчинення зазначених дій у зв'язку з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Стаття 28 «Запобігання та врегулювання конфлікту» Закону України «Про запобігання корупції» передбачає, що особи, зазначені у пункті 1 та 2, частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані:

- вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

- повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів, або Національне агентство чи інший визначений законом орган під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно та ін.

Час і місце вчинення діяння не впливають на його кваліфікацію. Законодавець не вказує на спосіб вчинення протиправного діяння (як правило, воно може скоюватися у формі бездіяльності). Не виключаються й інші форми дії – коли надається навмисно перекручена, завуальована інформація всупереч реальній ситуації.

Суб'єктом адміністративного корупційного правопорушення у статті 172⁷ КупАП є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «б» пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про запобігання корупції». Такими особами є ті, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

- посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті, але одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету;

- особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується умисною формою вини.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁷ тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 3 тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьми сот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного управління, а також у сфері запобігання корупції.

Предметом правопорушення є інформація, яка стала відома посадовій особі у зв'язку з виконанням нею службових або інших визначених законом повноважень.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконному розголошенні або використанні в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень (формальний склад).

Відповідно до ст. 43 Закону України «Про запобігання корупції», особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, не розголошують і не використовують в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Крім того, відповідно до ст. 26. Закону України «Про запобігання корупції», особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Порушення встановленого п. 1 ч. 1 ст. 26 обмеження щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору.

Правочини у сфері підприємницької діяльності, вчинені з порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 26, можуть бути визнані недійсними.

У разі виявлення порушень, передбачених п.1, ч. 1 ст. 26, Національне агентство звертається до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним.

Об'єктивна сторона правопорушення може виражатися у таких формах:

- незаконне розголошення інформації;
- незаконне використання інформації
- в інший спосіб.

Суб'єктом правопорушень у частині першій цієї статті є особи, зазначені у пункті 1 та підпункті "в" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції", а також особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі як прямого, так і непрямого умислу. Якщо згідно з прямою вказівкою закону (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції») на те, що корупційним правопорушенням є тільки умисне діяння, то, за діяння, передбачені ст. 172⁸ КупАП, вчинені через необережність, відповідальність особи за цією статтею настати не може.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁸ тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятидесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 тягне за собою накладення однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції.

Об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, у сфері державного управління, а також у сфері запобігання корупції пов'язані із здійсненням уповноваженими на те законом суб'єктами заходів щодо запобігання корупції.

Об'єктивна сторона проступку виражається у невиконанні передбачених законом заходів у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією (формальний склад). Вона характеризується бездіяльністю суб'єкта проступку щодо обов'язку для вжиття передбачених законом заходів у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

У відповідності до ст. 24 Закону України «Про запобігання корупції» Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або

керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

У випадку наявності в особи, зазначеної у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства, яке надає відповідне роз'яснення.

Склад правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ КупАП, є формальним: диспозицією не передбачено настання шкідливих наслідків у якості обов'язкового елемента об'єктивної сторони проступку.

Суб'єкт даного адміністративного правопорушення спеціальний.

Суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ може бути:

- 1) посадова чи службова особа органу державної влади, його структурного підрозділу;
- 2) посадова особа місцевого самоврядування, структурного підрозділу органу місцевого самоврядування;
- 3) особи, зазначені в ч. 3 ст. 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

Для цілей кваліфікації діяння, передбаченого ст. 172⁹ КУпАП, доцільно використовувати визначення, наведене у примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України. Відповідно до нього *службовими особами* є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи

організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням.

Статтею 1 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначено поняття посадової особи місцевого самоврядування, як такої, якою є особа, що працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Згідно з ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до ст. 87 Цивільного кодексу України, а юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини прямого чи непрямого умислу.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁹ тягне за собою накладення штрафу від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ч. 2 тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 172⁹⁻¹. Порухення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням

Порухення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з одержанням за це неправомірної вигоди в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про державний бюджет України на 2020 рік» розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць планується в розмірі з 1 січня 2020 року - 2027 гривень, з 1 липня - 2118 гривень, з 1 грудня - 2189 гривень (www.zib.com.ua).

Об'єктом даного правопорушення є- суспільні відносини у сфері заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням на які посягають конкретні дії спеціальних суб'єктів.

Об'єктивна сторона - виражається тільки у формі дії, так як ознаки бездіяльності в диспозиції цієї статті не проявляються та не мають навіть сенсу у самому змісті. Відповідно до статті активними діями особи, що призводять до правопорушення та за які настає санкція є:

1) порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з

одержанням за це неправомірної вигоди в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб;

2) аналогічна дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті»

Суб'єктивна сторона виражається у формі умислу.

Суб'єкт даного адміністративного правопорушення спеціальний.

Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань".

Ч. 2. Стаття 17. Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань" має назву:

«Відповідальність за корупційний вплив на результати офіційних спортивних змагань і порушення вимог законодавства про запобігання цьому впливу»

...2. Суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, що впливають на результати офіційних спортивних змагань, є особи, зазначені в частині третій статті 6 цього Закону, які вчинили корупційне правопорушення; особи, які порушили заборону, встановлену в частині четвертій статті 8 цього Закону; особи, які примушували чи підбурювали цих суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову.

Ч. 3 ст. 6. «Правила чесної гри (Fair Play)»

... Спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не допускати зловживань ними, не розголошувати і не використовувати в інший спосіб ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, встановлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, що можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань.

Ч. 4 ст. 8 «Заборона протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань»

... Спортсменам, особам допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадовим особам у сфері спорту забороняється розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь.

Вчинення проступку, передбаченого ч. 1 ст. 172⁹⁻¹ тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, ч. 2 тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

4.3. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг визначені у розділі XVII Особливої частини Кримінального кодексу України ст.ст. 364 – 370.

Більшість з діянь, передбачених у розділі XVII Особливої частини КК України, належать до так званих предметних кримінальних правопорушень: за ст. 366 КК предметом кримінального правопорушення є офіційний документ, а за статтями 3681, 3691 КК - неправомірна вигода.

Об'єктивна сторона службових кримінальних правопорушень характеризується тим, що одні з них (статті 364 і 367 КК) можуть бути вчинені як шляхом дії, так і бездіяльності, тоді як інші (статті 365, 366, 3681, 3691, 370 КК) — лише шляхом активної поведінки - дії. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони більшості з цих кримінальних правопорушень (за винятком передбачених статтями 369 та 369' КК) є наявність безпосереднього зв'язку між діянням особи та її службовою діяльністю, бо вони завжди обумовлені службовим становищем суб'єкта і вчинюються всупереч інтересам служби.

У частині 1 ст. 366, статтях 368, 3681, 369, 3691, 370 КК встановлена відповідальність за кримінальні правопорушення з формальним складом, які є закінченими з моменту вчинення самого діяння, незалежно від настання суспільне небезпечних наслідків.

За статтями 364, 365, 367 та ч. 2 ст. 366 КК караються кримінальні правопорушення з матеріальним складом, які є закінченими з моменту настання зазначених у цих статтях наслідків. За частинами 1 статей 364, 365 і 367 КК таким наслідком визнається істотна шкода, заподіяна охоронюваним законом правам, свободам та інтересам громадян, юридичних осіб, державним або громадським інтересам, яка може полягати у спричиненні: а) матеріальних (майнових) збитків; б) нематеріальної (фізичної, моральної, організаційної тощо) шкоди; в) матеріальних збитків у поєднанні з наслідками нематеріального характеру.

Згідно з приміткою 3 до ст. 364 КК матеріальна шкода вважається істотною, коли в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розмір якого визначається на момент вчинення кримінального правопорушення. При цьому така шкода може: а) бути реальною і полягати у заподіянні прямих майнових збитків; б) виявлятися в так званій упущеній вигоді - неодержаних доходах; в) складатися із суми реальних матеріальних збитків і упущеної вигоди.

Питання про істотність шкоди, яка полягає у заподіянні наслідків нематеріального характеру, вирішується у кожному окремому випадку з урахуванням конкретних обставин справи. Зокрема, така шкода визнається істотною, якщо полягає у порушенні конституційних прав та свобод людини і громадянина (права на свободу й особисту недоторканність, виборчі,

трудо́ві, житло́ві права тощо); у підриві престижу та авторитету органів державної влади чи місцевого самоврядування; грубому порушенні громадської безпеки та громадського порядку; створенні обстановки, що суттєво утруднює чи перешкоджає юридичним особам виконувати свої основні функції. Істотною визнається і шкода, яка є результатом використання службового становища для: а) сприяння чи потурання вчиненню кримінального правопорушення; б) вчинення поряд зі службовим іншого кримінального правопорушення; в) приховування раніше вчиненого кримінального правопорушення.

У разі сполучення збитків матеріального і нематеріального характеру шкода може бути визнана істотною навіть тоді, коли розмір матеріальних збитків сам по собі не перевищує ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Проте і матеріальні збитки, і супутні їм наслідки нематеріального характеру можуть оцінюватися у таких випадках як спричинення істотної шкоди лише за умови, якщо вони враховуються не окремо, ізольовано один від одного, а лише у цілому, в їх нерозривному зв'язку та єдності.

Спричинення істотної шкоди є одним із критеріїв відмежування службового кримінального правопорушення від дисциплінарного проступку, бо наявність такої шкоди як результат відповідних службових порушень свідчить (за інших необхідних умов) про вчинення службового кримінального правопорушення, тоді як її відсутність дає підстави розглядати вчинене або як незакінчене кримінальне правопорушення (статті 14 або 15 КК), або як дисциплінарний (службовий) проступок.

Тяжкі наслідки, що відрізняються від істотної шкоди лише за кількісними показниками і спричинення яких передбачено у частинах 2 статей 364, 366, 367 та ч. 3 ст. 365 КК, також можуть полягати у заподіянні як матеріальної, так і нематеріальної шкоди. Коли наслідки виявляються в матеріальній шкоді (прямих реальних збитках чи упущеній вигоді), то згідно з приміткою 4 до ст. 364 КК вони вважаються тяжкими, якщо у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Тяжкими судова практика визнає й такі наслідки, як створення аварійної ситуації, що призвела до загибелі людей; тривалу зупинку роботи транспорту чи виробничих процесів; дезорганізацію діяльності органів влади чи місцевого самоврядування; розвал діяльності юридичних осіб та їх банкрутство; зрив виконання важливих державних замовлень; заподіяння смерті або тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині; сприяння, потурання чи приховування тяжких чи особливо тяжких кримінальних правопорушень тощо.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони службових кримінальних правопорушень із матеріальним складом (статті 364, 365, 367, ч. 2 ст. 366 КК) є причинний зв'язок між порушенням особою службових обов'язків та наслідками, що через це настали.

Суб'єктивна сторона службових кримінальних правопорушень припускає як умисну, так і необережну форми вини. Кримінальні правопорушення з формальним складом (ч. 1 ст. 366, статті 368, 3681, 369,

3691, 370 KK) вчиняються лише з прямим умислом, а у кримінальних правопорушеннях із матеріальним складом (статті 364, 365, 367, ч. 2 ст. 366 KK) вина визначається психічним ставленням особи до самого діяння і до його наслідків. У трьох із них (статті 364, 365, ч. 2 ст. 366 KK) діяння може бути тільки умисним. При вчиненні недбалості (ст. 367 KK) діяння може бути як умисним, так і необережним. Психічне ставлення службової особи до зазначених у законі наслідків вчиненого ним діяння може бути як умисним, так й необережним.

Суб'єкт службових кримінальних правопорушень, передбачених в розділі XVII Особливої частини KK (за винятком передбачених статтями 369 та 3691 KK), — спеціальний тільки службова особа. Причому за статтями 364, 365, 368, 3681 KK такою є лише службова особа органів державної влади, місцевого самоврядування та юридичних осіб публічного права, тоді як за статтями 366, 367 та 370 KK суб'єктом може бути службова особа не тільки публічного права, а й та, що здійснює свою службову діяльність в юридичних особах приватного права. Згідно з приміткою 1 до ст. 364 KK службовими особами публічного права є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням: 1) здійснюють функції а) представників влади чи б) представників місцевого самоврядування; 2) обіймають в органах державної влади, місцевого самоврядування, на державних чи комунальних унітарних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані із виконанням а) організаційно-розпорядчих чи б) адміністративно-господарських функцій.

Представниками влади та місцевого самоврядування є передусім працівники державних органів чи органів місцевого самоврядування та їх апарату, які діють від їх імені (за їх дорученням) і у межах своєї компетенції здійснює функції цих органів. Вони наділяються владними повноваженнями, згідно з якими мають право висувати вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами незалежно від їх підлеглості або відомчої приналежності, а іноді — застосовувати примусові заходи для забезпечення виконання цих вимог і притягнення до відповідальності осіб, які ухиляються від їх виконання. До них, зокрема, належать, народні депутати України та депутати місцевих рад, керівники державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, судді, прокурори, слідчі, оперативний склад служби безпеки, працівники кримінальної та податкової міліції, державні інспектори та контролери тощо.

Організаційно-розпорядчими є функції щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях. Такі функції здійснюють, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, комунальних підприємств, установ і організацій, громадських об'єднань, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями), особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконроби, бригадири) тощо.

Адміністративно-господарськими є функції щодо управління або розпорядження державним чи комунальним майном, що припускає встановлення порядку його збереження, використання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо. Такі функції в тому чи іншому обов'язі виконують начальники планово-господарських, постачальницьких, фінансових відділів та служб, завідувачі складами, магазинами, майстернями, ательє, керівники відділів підприємств, відомчі ревізори та контролери тощо.

Закон (примітка 1 до ст. 364 КК) передбачає, що особа визнається службовою не тільки тоді, коли здійснює відповідні функції постійно, а й тоді, коли виконує їх тимчасово чи за спеціальним повноваженням. Останнім в установленому законом порядку особа може бути наділена: 1) повноважним органом державної влади чи місцевого самоврядування; 2) центральним органом державного управління із спеціальним статусом (наприклад, Державна судова адміністрація); 3) повноважним органом чи повноважною (службовою) особою підприємства, установи, організації; 4) судом; 5) законом.

Для визнання особи службовою не має також значення, чи обіймає вона відповідну посаду за призначенням або на підставі виборів; чи одержує за виконання службових обов'язків винагороду або здійснює їх на громадських засадах. Однак не є службовими особами працівники, які виконують суто професійні (лікар, педагог, адвокат тощо), виробничі (водій, провідник вагону тощо) або технічні (друкарка, вантажник, сторож тощо) функції.

Стаття 26 Конституції України закріплює, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України. Тому згідно з приміткою 2 до ст. 364 КК службовими визнаються: а) посадові особи іноземних держав, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі іноземної держави; б) інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема, для державного органу або державного підприємства; в) посадові особи міжнародних організацій, а саме працівники міжнародних організацій чи інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені.

Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК). Зловживання владою або службовим становищем є кримінальним правопорушенням із матеріальним складом, об'єктивна сторона якого полягає у діянні (дії чи бездіяльності), що: 1) вчинюється з використанням влади або службового становища; 2) здійснюється в межах наданих особі службових повноважень; 3) суперечить інтересам служби; 4) заподіює істотну шкоду чи спричиняє тяжкі наслідки правам, свободам та інтересам фізичних, юридичних осіб або державним чи громадським інтересам; 5) перебуває в причинному зв'язку із зазначеними наслідками, з настанням яких кримінальне правопорушення визнається закінченим.

Службове зловживання - це завжди протиправне використання

службовою особою наданої їй влади або службового становища. Тому ним визнається не будь-яке діяння службової особи, а лише таке, яке обумовлено її службовим становищем і пов'язане із здійсненням нею своїх службових (владних) повноважень. Характер та обсяг службових повноважень, коло службових обов'язків визначають компетенцію службової особи, яка встановлюється відповідними нормативними актами: законами, постановами, положеннями, статутами, інструкціями тощо.

Конкретні форми службового зловживання дуже різноманітні. Найбільш поширеними на практиці є: незаконна експлуатація праці підлеглих в особистих інтересах; зловживання службовим становищем у процесі приватизації державного майна, реєстрації суб'єктів господарської діяльності, видачі ліцензій на право зайняття такою діяльністю; нецільове використання фінансових коштів, службових приміщень, обладнання, транспорту; потурання кримінальним правопорушенням та їх приховування тощо. У всіх цих випадках діяння кваліфікується за ст. 364 КК лише за умови, якщо відповідальність за його вчинення не передбачена іншими - спеціальними нормами КК (ч. 2 ст. 149, ст. 159, ч. 2 ст. 191, ст. 210, ч. 2 ст. 256, ч. 2 ст. 308 та ін.).

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення - умисна чи змішана форма вини. При цьому діяння вчинюється лише з прямим умислом, а щодо наслідків вина може бути як умисною, так і необережною. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони кримінального правопорушення є мотив: а) корисливі мотиви (прагнення шляхом зловживання одержати незаконну матеріальну вигоду або позбутися матеріальних витрат); б) інші особисті інтереси (бажання просунутися по службі, одержати винагороду, уникнути відповідальності за недоліки у роботі тощо); в) інтереси третіх осіб (прагнення догодити керівництву, надати переваги родичам чи пільги іншим фізичним або юридичним особам тощо).

Службове зловживання, яке вчинюється з корисливих мотивів і спричиняє майнові збитки (ст. 364 КК), за характером наслідків, способом їх заподіяння та за формою вини слід відрізняти від заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК). За статтею 364 КК матеріальна шкода може полягати як у прямих (реальних) майнових збитках, так і в упущеній вигоді, тоді як за ч. 2 ст. 191 КК - лише у заподіянні реальної майнової шкоди. За частиною 2 ст. 191 КК винний незаконно вилучає майно з наявних фондів та безоплатно обертає його на свою користь, використовуючи для цього службове становище як спосіб такого заволодіння. За статтею 364 КК винний хоча й одержує майнову вигоду чи позбавляється матеріальних витрат, але за рахунок: а) незаконного використання майна; б) тимчасового його вилучення з наміром повернення чи оплати його вартості в майбутньому; в) приховування раніше заподіяних збитків (наприклад, використання службового транспорту в особистих цілях, тимчасове «запозичення» майна, заплутування обліку для приховування нестачі тощо). За частиною 2 ст. 191 КК кримінальне правопорушення вчинюється лише шляхом активної поведінки, тоді як за ст. 364 КК - і

шляхом бездіяльності. Психічне ставлення до наслідків кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 191 КК - лише умисна форма вини, а за ст. 364 - як умисна, так і необережна.

Якщо корисливе службове зловживання не тільки спричинило наслідки, зазначені в ст. 364 КК, а й призвело до незаконного збагачення суб'єкта, тобто було способом одержання службовою особою неправомірної вигоди чи способом її передачі близьким родичам, вчинене кваліфікується за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених відповідними частинами статей 364 та 3681 КК.

За частиною 2 ст. 364 КК карається службове зловживання, що спричинило тяжкі наслідки, а за ч. 3 вчинене працівником правоохоронного органу, коло яких визначено у ст. 2 Закону України від 23 грудня 1993 р. «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Отже, для наявності ч. 3 ст. 364 КК слід встановити, що: а) кримінальне правопорушення вчинений працівником правоохоронного органу; б) цей працівник є службовою особою; в) у вчиненому ним є всі ознаки службового зловживання.

Суб'єкт кримінального правопорушення - лише службова особа публічного права (примітка 1 та 2 до ст. 364 КК). За ч. 3 ст. 364 КК - службова особа правоохоронного органу. Якщо зловживання повноваженнями вчиняє службова особа приватного права (ч. 3 ст. 18 КК), відповідальність настає за ст. 235-1 КК.

Службове підроблення (ст. 366 КК). Предметом цього кримінального правопорушення є офіційний документ, визначення якого наведено у примітці до ст. 358 КК, згідно з якою офіційним визнається документ, що: 1) містить певну інформацію (дані, відомості, свідоцтва); 2) яка зафіксована на будь-яких матеріальних носіях (папері, магнітній, кіно-, відео- або фотоплівці, дискеті тощо); 3) наведена з дотриманням визначених законом форм (довідка, наказ, розпорядження, протокол, постанова тощо) та реквізитів (штамп, печатка, підпис тощо); 4) підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які породили або здатні породити наслідки правового характеру, або може бути використана як документи - докази у правозастосовній діяльності; 5) складається, видається чи посвідчується повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб як публічного, так й приватного права, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні документи.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення виражається в активній поведінці - діях, які полягають у перекрученні винним істини в офіційних використанні для цього свого службового становища чи у видачі неправдивих документів. Кримінальне правопорушення здійснюється шляхом вчинення хоча б однієї з таких, альтернативна перелічених у ч. 1 ст. 366 КК, дій, як: а) складання неправдивого офіційного документа; б) видача

неправдивого офіційного документа; в) внесення до офіційного документа неправдивих відомостей; г) інше підроблення офіційного документа.

Складання неправдивих документів - це повне виготовлення документа, що містить інформацію, яка не відповідає дійсності. Видача неправдивих документів - це надання фізичним або юридичним особам документа, зміст якого цілком або частково не відповідає дійсності і який був складений службовою особою, яка його видала, або іншою службовою особою. Внесення до документів неправдивих відомостей означає поміщення інформації, що повністю або хоча б частково не відповідає дійсності, в офіційний документ, який при цьому зберігає належну форму та реквізити. Інше підроблення документів передбачає повну або часткову зміну змісту документа чи його форми, реквізитів, проте не за рахунок внесення до нього неправдивих відомостей, а шляхом їх виправлень, підчищень, дописок, витравлювань тощо.

За способом вчинення підроблення може бути матеріальним - внесення різних змін у дійсний документ, та інтелектуальним - складання неправдивого за змістом, але дійсного за формою та реквізитами документа.

За частиною 1 ст. 366 КК карається кримінальне правопорушення із формальним складом, який визнається закінченим з моменту вчинення будь-якої з зазначених у диспозиції дій незалежно від того, чи спричинили вони наслідки і чи було використано підроблений документ. За частиною 2 ст. 366 КК карається кримінальне правопорушення із матеріальним складом, який визнається закінченим за умови, якщо службове підроблення спричинило тяжкі наслідки. Якщо умисел був спрямований на заподіяння тяжких наслідків, але вони не настали з причин, що не залежали від волі винного, вчинене слід кваліфікувати за ст. 15 та ч. 2 ст. 366 КК.

Якщо підроблення є лише готуванням до іншого кримінального правопорушення або використання підробленого обов'язки в даних умовах; 5) у чому саме виявилися допущені нею порушення службових обов'язків; 6) які наслідки спричинили ці порушення; 7) чи перебували ці порушення в причинному зв'язку з наслідками.

Для кваліфікації кримінального правопорушення за ст. 367 КК діяння суб'єкта має бути обумовлене його службовим становищем, бо невиконання або неналежне виконання не службових, а суто професійних обов'язків не може розглядатися як недбалість і кваліфікується за іншими нормами (наприклад за статтями 131, 137, 139, 140 КК). Не застосовується ст. 367 КК і тоді, коли несумлінне ставлення суб'єкта до виконання своїх службових обов'язків передбачено як самостійний склад кримінального правопорушення в спеціальних нормах КК (наприклад в статтях 271, 275, 287, 382 КК).

Суб'єктивна сторона недбалості найчастіше виявляється в необережній формі вини як щодо діяння, так і його наслідків. Можлива й змішана форма вини - умисел до діяння і необережна форма вини до наслідків цього діяння. Не виключається недбалість і за наявності непрямого умислу, коли умисне порушення службових обов'язків тягне за собою наслідки, настання яких особа хоча і не бажає, але свідомо припускає (наприклад, така ситуація має

місце, коли цінний вантаж, що прибув на залізничну станцію, був розкрадений через те, що начальник станції не виконав свої службові обов'язки і не виставив охорону, вважаючи без жодних на те підстав, що про збереження вантажу подбає сам вантажоодержувач).

Суб'єкт кримінального правопорушення - службова особа як публічного, так і приватного права (частини 3 та 4 ст. 18 КК).

Незаконне збагачення (ст. 368-2 КК). Службова діяльність особи в органах державної влади, місцевого самоврядування, юридичних особах публічного права оплачується у встановленому законом порядку, а майно, доходи, витрати, зобов'язання фінансового характеру службової особи публічного права підлягають обов'язковому фінансовому контролю. Тому отримання нею з використанням службового становища будь-якої неправомірної вигоди у передбаченому законом розмірі (примітка до ст. 368-2 КК), наприклад, за рахунок одержання незаконних подарунків або порушення обмежень щодо зайняття підприємницькою діяльністю, внаслідок забороненого законом сприяння фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності або у зв'язку із входженням до складу керівних органів суб'єктів господарювання тощо, визнається незаконним і за умов, якщо зазначені діяння не тягнуть за собою адміністративну відповідальність (статті 21223, 21224, 21225, 21232 КпАП), карається за ст. 3681 КК.

Предметом цього кримінального правопорушення є неправомірна вигода, під якою згідно з приміткою 1 до ст. 235-1 КК слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги матеріального або нематеріального характеру, які за ст. 368-1 КК одержуються службовою особою або передаються нею близьким родичам безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, без законних на це підстав. Таким чином, предметом цього кримінального правопорушення можуть бути не тільки блага чи послуги матеріального характеру (грошові кошти, майно тощо), а й сплатні послуги нематеріального характеру (освітнянські, медичні, рекламні тощо) за умови, що вони одержуються безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

За статтею 3681КК карається кримінальне правопорушення із формальним складом, об'єктивна сторона якого полягає в активній поведінці, що виявляється у вчиненні однієї з таких дій, як: а) одержання неправомірної вигоди особисто службовою особою або б) передача нею такої вигоди близьким родичам, коло яких визначено в п. 11 ст. 32 КПК. Причому під передачею неправомірної вигоди близьким родичам слід розуміти не тільки ситуації, коли таку вигоду спочатку одержує службова особа особисто і лише потім передає родичам, а й випадки, коли вона безпосередньо їх не одержує, а одразу ж надає своїм родичам, тобто наділяє їх такими вигодами (наприклад, пільгами з оплати комунально житлових послуг). З моменту вчинення хоча б однієї з таких дій кримінальне правопорушення визнається закінченим.

Обов'язковою умовою відповідальності за ст. 368-2 КК є незаконний

характер збагачення службової особи, бо його предметом завжди є неправомірна вигода, яка отримується без законних на це підстав (наприклад, унаслідок порушення обмежень щодо заняття підприємницькою діяльністю чи за рахунок входження до керівних органів господарювання). Причому ознаки такого збагачення наявні як тоді, коли суб'єкт незаконно отримує певні матеріальні вигоди (наприклад, збільшує свої майнові доходи внаслідок незаконного одержання грошових коштів, майна), так і тоді, коли він позбавляється матеріальних витрат (наприклад, повністю або частково ухиляється від оплати послуг за рахунок незаконного отримання різного роду пільг чи переваг). Проте кваліфікація діяння за ст. 3681 КК виключається, якщо одержання неправомірної вигоди службовою особою публічного права є ознакою об'єктивної сторони іншого складу кримінального правопорушення, відповідальність за який передбачена у відповідній статті Особливої частини КК (наприклад, у статтях 191, 368, 3691 КК).

За частиною 1 ст. 368-2 КК карається незаконне збагачення, якщо розмір одержаної неправомірної вигоди перевищує п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, бо отримання такої вигоди у менш значних межах тягне за собою лише адміністративну відповідальність (ст. 21221 КпАП). За частинами 2, 3 та 4 ст. 368-1 КК карається незаконне збагачення, предметом якого є неправомірна вигода у значних (ч. 2), великих (ч. 3) та особливо великих (ч. 4) розмірах - відповідно, якщо її розміри перевищують 100, 200 та 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (див. примітку до ст. 368-1 КК).

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення - прямий умисел та корисливі мотиви.

Суб'єкт кримінального правопорушення - лише службова особа публічного права (примітка 1 та 2 до ст. 364 КК).

Зловживання впливом (ст. 3692 КК). Предметом цього кримінального правопорушення є неправомірна вигода, ознаки якої визначені у примітці до ст. 3641 КК, зокрема: у статтях 364, 3641, 3652, 368, 3683, 3684, 369, 3692 та 370 Кримінального кодексу України під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.

Зловживання впливом є кримінальним правопорушенням із формальним складом, об'єктивна сторона якого полягає в активній поведінці - діях, які за ч. 1 ст. 369-2 КК виявляються: а) у пропозиції або б) наданні неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за такі вигоди вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави (далі - уповноважена особа); за ч. 2 а) в одержанні такої вигоди за вплив на прийняття рішення зазначеною особою або б) у пропозиції самої особи (посередника) здійснити вплив на уповноважену особу за надання вигоди; за ч. 3 - в одержанні вказаної вигоди шляхом її вимагання за вплив на прийняття рішення уповноваженою особою.

За частиною 1 ст. 369-2 ініціатором пропозиції чи надання неправомірної вигоди може бути як особа, що її пропонує чи надає, так і особа-посередник, яка за такі вигоди погоджується вплинути на прийняття рішення уповноваженою особою. Тому за ч. 1 ст. 369-2КК кримінальне правопорушення хоча і визнається закінченим з моменту пропозиції неправомірної вигоди, але за умови, що посередник або сам ініціює надання йому такої вигоди, або у відповідь на пропозицію того, хто пропонує надати йому вигоду, обіцяє (погоджується) за такі вигоди здійснити вплив на прийняття рішення уповноваженою особою. Якщо ж такої згоди не досягнуто, вчинене кваліфікується як замах (ст. 15 КК) на кримінальне правопорушення, передбачений ч. 1 ст. 369-2 КК. За частиною 2 ст. 369-2 КК питання про визнання кримінального правопорушення закінченим необхідно вирішувати диференційовано: а) якщо сам посередник пропонує здійснити вплив на уповноважену особу за надання йому неправомірної вигоди, кримінальне правопорушення визнається закінченим з моменту надходження такої пропозиції; б) якщо такої пропозиції з боку посередника не надходило - з моменту одержання ним хоча б частини неправомірної вигоди, яка надається за ініціативою того, хто звертається до посередника. За частиною 3 ст. 369-2 КК кримінальне правопорушення визнається закінченим з моменту одержання шляхом вимагання хоча б частини неправомірної вигоди.

За статтею 369-2 КК предмет кримінального правопорушення - неправомірна вигода - пропонується, надається або одержується для (за) здійснення впливу на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, до кола яких згідно з приміткою до ст. 369-2 КК належать особи, визначені в пунктах 1 - 3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» (народні депутати України, депутати місцевих рад, державні службовці, судді, працівники прокуратури, тощо). Що ж стосується способу здійснення самого впливу, діянь, що складають його зміст, наслідків їх вчинення, характеру рішення (законне чи незаконне), прийнятого особою, на яку здійснюється такий вплив, - усе це знаходиться поза межами об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369-2 КК. Проте, якщо такі діяння містять ознаки певного складу кримінального правопорушення (наприклад, вплив здійснюється шляхом погрози вбивством або уповноважена особа внаслідок впливу на неї, здійсненого шляхом умовлянь, приймає рішення, пов'язане із зловживанням службовим становищем), вони підлягають самостійній кваліфікації за відповідними статтями Особливої частини КК. Так само, якщо особа пропонує чи надає неправомірну вигоду посереднику, схилиючи його при цьому здійснити вплив на уповноважену особу шляхом вчинення того чи іншого кримінального правопорушення (наприклад, шляхом передбаченої ст. 195 КК погрози знищенням його майна) їх дії повинні додатково кваліфікуватися як співучасть (підбурювання та виконання) у вчиненні такого кримінального правопорушення.

Розмір неправомірної вигоди, пропозиція, надання чи одержання якої

карається за ст. 369-2 КК, визначається у кожному окремому випадку, виходячи з конкретних обставин справи та з урахуванням положень ч. 2 ст. 11 КК.

За частиною 3 ст. 369-2 КК способом одержання неправомірної вигоди є її вимагання, ознаки якого визначені в ч. 1 ст. 189 КК. Якщо внаслідок вимагання вигоду не було одержано з причин, що не залежать від волі вимагача, вчинене кваліфікується як замах (ст. 15 КК) на кримінальне правопорушення, передбачений ч. 3 ст. 369-2 КК. Вимагання неправомірної вигоди, вчинене за наявності ознак, передбачених частинами 1 та 2 ст. 189 КК, повністю охоплюється ч. 3 ст. 369-2 КК, а якщо у діях вимагача є ознаки кримінального правопорушення, передбаченого частинами 3 або 4 ст. 189 КК, вчинене кваліфікується за сукупністю - за частиною 3 або 4 ст. 189 та ч. 3 ст. 369-2 КК.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення - прямий умисел.

Суб'єкт кримінального правопорушення - будь-яка особа, в тому числі і службова особа як публічного, так і приватного права (частини 3 та 4 ст. 18 КК). Але якщо посередник, який обіцяє чи здійснює вплив, є службовою особою приватного права, то пропозиція чи надання йому, а також одержання ним неправомірної вигоди за такий вплив, здійснений з використанням наданих йому повноважень, карається (за інших необхідних умов) не за ст. 369-2 КК, а за відповідними частинами ст. 2354 КК. Якщо ж таким посередником є службова особа публічного права, а запропонована чи надана їй, а також одержана нею неправомірна вигода має майновий характер, то дії того, хто її пропонує чи надає, кваліфікуються за відповідними частинами ст. 369 КК.

Контрольні запитання.

- Визначити види відповідальності за корупційні правопорушення?
- Особливості притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб.
- Вкажіть особливості провадження по справах про адміністративні правопорушення за корупційні діяння?
- Склад статті 172-4 КУпАП?
- Кваліфікація адміністративного правопорушення відповідальність за яке передбачено ст. 172-8 КУпАП?
- Поняття та система кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг
- Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг
- Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг
- Поняття службового кримінального правопорушення та його ознаки.

- Поняття службової особи. Поняття представника влади. Зміст ознак цих питань.
- Відмінність службової недбалості від зловживання владою або службовим становищем.
- Службове підроблення. Особливості кваліфікації цього кримінального правопорушення.
- Відмінність службового підроблення від підробки документів.

Розділ 5. Міжнародний досвід щодо запобігання корупції

Міжнародна спільнота однастайна у думці про неможливість побороти корупцію лише за допомогою репресивних дій. Тут необхідна велика кількість різноманітних заходів для усунення умов, які призводять до її виникнення. Наразі такі складові як запобігання корупції та підвищення поінформованості є невід'ємною частиною міжнародних стандартів.

Двадцять керівних принципів Ради Європи щодо боротьби з корупцією починаються з такого положення: «здійснювати ефективні заходи, спрямовані на запобігання корупції, і у цьому зв'язку підвищити поінформованість громадськості та сприяти етичній поведінці». Є також декілька інших принципів запобіжного спрямування. Наприклад, згідно з принципом 9 слід гарантувати, «аби процес організації, функціонування та прийняття рішень у сфері державного управління враховував необхідність боротьби з корупцією, а саме шляхом забезпечення прозорості настільки, наскільки це необхідно для досягнення ефективності». Ідея запобігання корупції шляхом підвищення поінформованості громадськості та сприяння етичній поведінці є частиною обґрунтування Рекомендації № R(2000)10 Комітету Міністрів країнам-членам ЄС щодо кодексу поведінки державних службовців.

5.1. Зарубіжна практика запобігання та протидії корупції

У багатьох країнах світу системи запобігання та протидії корупції намагаються зробити систематичними та всебічними. Документи з планування політики та спеціальне антикорупційне законодавство визначають цілі комплекси відповідних заходів.

Так, підходи до планування антикорупційної політики у Східній Європі та Центральній Азії є цілком однорідними. У більшості країн антикорупційній стратегії належить чільне місце в ієрархії планування. Подальші кроки щодо досягнення стратегічних цілей і механізми їх виконання конкретизовано у національних програмах або планах дій. Проте у таких країнах як Казахстан чи Литва можна побачити лише один «рівень» національних документів щодо планування антикорупційних дій (тобто програм). Загальноприйнятою є також наявність антикорупційних планів для окремих установ та, меншою мірою, секторів чи гілок влади. Зрештою, поширеною практикою є зведення усіх антикорупційних заходів у комплекс

масштабно визначених стратегічних цілей, який є дуже важливим для планування політики та визначення пріоритетів.

Найбільш поширеною практикою є прийняття урядом антикорупційних стратегій (Вірменія, Грузія, Естонія, Латвія, Казахстан, Румунія, Україна), хоча у декількох країнах документи такого роду приймає парламент (Хорватія, Литва, Молдова, Сербія та Словенія). У Киргизстані національну антикорупційну стратегію приймає Президент. До 2013 р. приймав стратегії і плани дій також і Президент Грузії. У принципі, прийняття на найвищому державному рівні може бути способом надати стратегії більшої політичної ваги та наголосити важливість документа. Водночас у декількох країнах антикорупційні програми/плани дій було прийнято на рівні органів із запобігання корупції. Панівною тенденцією є не лише прийняття антикорупційної політики у вигляді технічних документів на рівні відповідної установи, а й застосування її для проголошення політичних зобов'язань на найвищому рівні.

Упродовж останніх десяти–двадцяти років швидко збільшилася кількість різних видів антикорупційних законів у регіоні. Наразі у більшості країн прийнято закони щодо боротьби з корупцією, запобігання корупції чи запобігання конфлікту інтересів. Системи визначених ними заходів для різних законів різні. У деяких країнах один закон може охоплювати велику кількість антикорупційних заходів, зокрема правил щодо конфлікту інтересів, декларацій державних посадовців, структури та повноважень антикорупційних органів, отримання інформації про корупцію і захист тих, хто надав ці відомості, про антикорупційну експертизу законодавчих актів, оцінку ризику корупції у державних органах влади, принципи та зобов'язання щодо планування антикорупційної політики тощо. Такі комплексні закони про боротьбу з корупцією або непідкупність, які регулюють значну кількість антикорупційних заходів, було прийнято в Азербайджані, Естонії, Грузії, Казахстані, Киргизстані, Литві, Молдові, Монголії, Чорногорії, Румунії, Сербії та Словенії.

Про окремі складові запобігання корупції може бути зазначено у певних спеціалізованих законодавчих актах – окремому законі про запобігання корупції, конфлікту інтересів, про декларування активів державних посадовців або законі, що визначає управління роботою антикорупційного органу. Закони, що виключно або переважно стосуються питань конфлікту інтересів, є в Албанії, Боснії і Герцеговині, Болгарії, Хорватії, Латвії, Литві, Молдові, Монголії та Чорногорії. Окремі закони про декларування активів державних посадовців менш поширені; зокрема, такі закони прийнято в Албанії, Болгарії, Молдові та Румунії. Закони, що виключно або переважно визначають статус антикорупційних органів, є в Боснії і Герцеговині, Хорватії, Латвії, Литві, Молдові та Румунії. У Грузії основною законодавчою базою запобігання корупції та дотримання непідкупності на державній службі є Закон про недопущення конфлікту інтересів та корупції на державній службі Грузії, прийнятий у 1997 р. Закон містить положення про конфлікт інтересів, положення про захист

інформаторів, а також зобов'язує державних посадовців подавати щорічні декларації про активи. Немає жодної причини стверджувати, що один із підходів до структуризації законодавчих меж є кращим чи гіршим за інші. Важливим є те, що в цілому законодавчі рамки охоплюють всі антикорупційні складові, надзвичайно необхідні для країни, та що вони діють на практиці.

Інший підхід полягає у включенні антикорупційних заходів до основного законодавства, що стосується управління державою або окремих сфер. Зокрема, такий підхід характерний для скандинавських країн і Німеччини. Положення, що стосуються конфлікту інтересів або етики, можуть бути наведені у законі про державну службу або, наприклад, у законі про судову владу, прокуратуру, адміністративне провадження тощо. Застосування такого підходу означає, приміром, що для державних службовців всі питання, які стосуються прийняття їх на роботу, виконання ними своїх обов'язків, прав і зобов'язань державних службовців, а також вимоги, що стосуються запобігання корупції, визначено в основному законодавчому акті, який регулює діяльність у відповідній сфері, тобто у Законі про державну службу.

У числі країн, в яких не існує спеціалізованих антикорупційних законів, варто назвати Вірменію та Узбекистан. Однак це не означає, що в цих країнах немає законодавчої бази для запобігання корупції. Наприклад, у Вірменії положення щодо конфлікту інтересів і подання декларації державними службовцями, а також про органи із запобігання корупції (Комісія з питань етики високопосадовців) викладено у Законі про державну службу. Якщо немає потреби надсилати суспільству потужний політичний сигнал про нові спроби боротьби з корупцією, запровадження запобіжних положень до основного законодавства в загальних рамках, які регулюють діяльність держслужби, є розумним підходом.

Згідно з Конвенцією ООН проти корупції обов'язком кожної країни-учасниці Конвенції є забезпечення наявності органу чи органів, які займаються запобіганням корупції шляхом здійснення превентивної політики, контролю та координації такого запровадження, а також «підвищення рівня поінформованості та розповсюдження інформації про запобігання корупції». Слід забезпечити необхідну незалежність такого органу чи органів для того, щоб він/вони «виконували свої функції ефективно й в умовах свободи від будь-якого неналежного впливу», надати такому органу або органам матеріальні ресурси і спеціалізований персонал, а також забезпечити підготовку такого персоналу (п.п. 1 та 2 ст. 6).

Отже, як визначено у Конвенції ООН проти корупції, органи із запобігання корупції мають подвійні функції. Першою є антикорупційна діяльність у країні, а другою – фактична діяльність із запобігання корупції. На практиці такі повноваження або надаються двом окремим органам, або одному і тому ж органу.

Щодо органів, які координують антикорупційну політику, виконання цієї функції передбачає управління виконанням національних

антикорупційних стратегій та планів дій, роботою різних державних установ, моніторинг такого виконання та забезпечення поінформованості суспільства про цю роботу. Часто це також основний координатор антикорупційних заходів у країні.

У деяких країнах за координацію національної антикорупційної політики відповідає Міністерство юстиції (Естонія, Грузія та Румунія). В Албанії це обов'язок Міністра з питань місцевого значення, у Киргизстані – Секретаріату Ради Оборони, у Литві – Державної Канцелярії, у Латвії – Бюро з питань запобігання та протидії корупції, в Азербайджані та Казахстані – Комісії з протидії корупції, а із серпня 2014 р. – Агентства з питань державної служби і протидії корупції (у минулому – Фінансова поліція, діяльність якої було припинено у серпні 2014 р.).

Органами із запобігання корупції можуть бути спеціалізовані органи з питань невідкупності та запобігання корупції (наприклад, в Албанії, Вірменії, Болгарії, Боснії і Герцеговині, Македонії, Чорногорії, Румунії, Сербії і Словенії), багатофункціональні антикорупційні агентства, що опікуються і запобіганням корупції, і забезпеченням правопорядку (приміром, у Латвії, Литві, Молдові та Монголії) або відділи у складі державних установ, які мають запобіжні функції (наприклад, в Албанії, Вірменії, Азербайджані, Хорватії, Естонії, Грузії, Казахстані та Киргизстані). Зрештою, було створено значну кількість антикорупційних рад, що складаються із представників різних державних установ та неурядових партнерів, які також відіграють свою роль як органи, що запобігають корупції та забезпечують координацію зусиль (наприклад, у Вірменії, Грузії чи Таджикистані).

Очевидно, що за останнє десятиліття у Східній Європі та Центральній Азії було створено значну кількість органів із питань координації антикорупційних заходів і запобігання корупції. Однак практична ефективність цих органів є різною. Окрема проблема – їхня життєздатність. У багатьох країнах діяльність органів із запобігання корупції було припинено, деякі органи було об'єднано, створено нові, триває формування наявних установ. Деякі органи із запобігання корупції існують протягом останнього десятиліття і продемонстрували результати своєї діяльності. Загалом вбачається, що у сфері координації зусиль ці органи часто потерпають від браку справжньої політичної підтримки, адміністративних ресурсів та якісного виконання антикорупційних заходів, що здебільшого залежить не лише від них. Однак практика свідчить, що без таких координаторів антикорупційних заходів ситуація дедалі більше погіршується. Очевидно, що на отримання результатів у сфері запобігання корупції потрібно більше часу, ніж на забезпечення правопорядку. У багатьох країнах діяльність органів із запобігання корупції здається ефективною, але часто це зумовлено їх контрольними функціями чи діяльністю, спрямованою на виявлення окремих випадків, а не досягненнями у виді більш системних перетворень, поведінкових змін тощо. Видається можливим, що у регіоні Мережі боротьби проти корупції для країн Східної

Європи та Центральної Азії¹ є простір для підвищення ефективності діяльності із запобігання корупції, розвитку більш чіткого розуміння того, що слід зробити, надання достатніх ресурсів для вжиття запобіжних заходів і систематичної оцінки результатів.

5.2. Попередження корупції у державному управлінні Швейцарії

Згідно з Індексом сприйняття корупції (CPI)³ 2015 року, опублікованим Transparency International, шістдесят вісім відсотків країн світу мають серйозні проблеми з корупцією. Окрім того, що корупція має негативний вплив на економічну ситуацію в країні, наприклад, спричиняючи зменшення потоку іноземних інвестицій та менш інтенсивний розвиток, вона впливає також і на життя людей. Хоча у світі немає жодної країни без корупції, існує величезна різниця між рівнями корупції у різних країнах. Швейцарія посідає 7 місце з 168 країн у міжнародному рейтингу, що означає, що це одна з найменш корумпованих країн світу (Transparency International 2016). Вищі місця у рейтингу посідають лише Данія, Фінляндія, Швеція, Нова Зеландія, Нідерланди та Норвегія. Хоча Швейцарія створює враження країни з дуже низьким рівнем корупції, жодна країна не є вільною від неї. Одним з прикладів у Швейцарії є випадок з сміттєзбиральниками у місті Біль, які утилізували сміття одного підприємства, не вимагаючи спеціальних етикеток на пакетах, в обмін на каву чи подібні послуги. Іншим прикладом є корумпована передача майна під час закупівель у великому ІТ проєкті федерального уряду під назвою «Insieme», яку широко обговорювали по всій країні і яка коштувала директору відповідного відділу його посади.

У цій статті представлено огляд досвіду Швейцарії щодо попередження корупції. Стаття складається з наступних частин: у другому розділі ми обговорюємо термін «корупція» та намагаємося пояснити, у чому полягає її шкідливість. Третій розділ розглядає можливі методи попередження корупції, особлива увага приділена практиці Швейцарії. Останній розділ містить заключні положення та деякі пропозиції.

Корупція – це спірне поняття, яке є узагальнюючим, а не спеціальним терміном (Rose 2015: 7). Transparency International визначає корупцію як «зловживання посадовими повноваженнями задля власної користі». Згідно з визначенням ОЕСР, корупція – це «активне або пасивне зловживання повноваженнями державних посадовців (як призначених, так і вибраних) з метою отримання особистих фінансових чи інших здобутків» (Hough 2013: 2). Світовий Банк визначає її як «зловживання повноваженнями або довірою задля особистого здобутку», Рада Європи зазначає, що «не можна знайти точного визначення, яке включало б в себе всі форми, типи та ступені корупції або яке було б загальноприйнятним» (Hough 2013: 2). Зрештою, існують різні розуміння того, чи підпадають якісь дії під поняття «корупція»: хтось може подумати про «угоду» чи

«корупційні дії», хтось інший може подумати про подарунок, а ще хтось вбачає корумповану поведінку у «хабарі» (Hough 2013: 3 і далі).

Зазвичай є принаймні дві винні сторони: одна, що здійснює підкуп, та друга, що піддається на підкуп і погоджується на несправедливість (Borkenstein 2015: 19).

За відсутності чіткого юридичного визначення корупції під це поняття підпадає багато кримінальних дій. До типів корупції відносяться хабарництво, відкат (незаконна форма комісійних), непотизм (тобто надання переваг родичам або друзям), вимагання (погрожування комусь з метою отримання грошей, послуг або товарів), винагорода за спрощення формальностей (вимагання коштів за юридично безкоштовні послуги), шахрайство, таємна угода (тобто таємні погодження принаймні двома сторонами щодо незаконного здобутку), розтрата (неналежне використання коштів іншої сторони), зловживання повноваженнями та відмивання грошей (тобто спосіб зробити так, щоб кошти, отримані незаконним шляхом, виглядали легальними).

Розуміння корупції тісно пов'язане з розумінням того, що таке політика і що не є політикою, оскільки розуміння того, що таке політика, формує розуміння того, що є прийнятним чи неприйнятним у цьому процесі (Hough 2013: 4). Спроби ідентифікації рушійних сил корупції та пошуку шляхів боротьби з нею вимагають належного розуміння місцевого контексту, а також цінностей та норм політичного процесу. Тому неможливо рекомендувати одну універсальну політику протидії корупції, натомість дуже важливо вивчити сутність динаміки окремої країни, перш ніж визначати послідовність дій для реформи (Hough 2013: 7).

Потрібно попереджати корупцію, тому що вона є шкідливою. По-перше, це несправедливо і завдає шкоди особам, що не мають влади. Окрім фінансових збитків, корупція призводить до втрати цінностей та моральності і втрати довіри до уряду, судів та державних установ. Вона заохочує до незаконних дій та організованої злочинності і зрештою створює неефективне суспільство та середовище страху і небезпеки (Steiner 2015). Корупція – це проблема, що зрештою впливає на все і тому є спільною проблемою, вирішенням якої повинно займатися суспільство (Transparency International 2013).

У світі існує багато різних способів, які допомагають попередити корупцію. До них відносяться такі формальні заходи, як закони, збірники положень щодо попередження корупції та антикорупційні кодекси поведінки. Більше того, для попередження корупції можуть згодитися процедури внутрішнього моніторингу та оцінки, прозорість прийняття рішень та шляхів використання коштів і звітність щодо них. Наступними можливостями є ознайомлення громадськості зі стандартами якості державної служби, Е-уряд та нові технології. Іншим важливим питанням є підзвітність, тобто організація демонструє, що вона використовує свої повноваження належним чином. Практика підзвітності передбачає подання звітів, прийняття відповідальності за свої дії та готовність відповідати на запитання, визнавати помилки та, за можливості, виправляти їх. Важливо, щоб люди брали на себе відповідальність і повідомляли про випадки корупції, що означає

необхідність наявності безпечних процедур для донощиків всередині організації. Останнім, не менш важливим, питанням є необхідність відповідних санкцій за корумповані дії (Steiner 2015).

У наступній частині ми розглянемо методи попередження корупції з особливим наголосом на досвіді Швейцарії. Ці методи можна категоризувати у три основні групи: чіткі правила та положення, контролюючі органи та довіра.

Чіткі правила та положення

а) Міжнародні антикорупційні конвенції

Швейцарія є підписантом різних міжнародних антикорупційних конвенцій. Однією конвенцією є Конвенція Ради Європи від 8 листопада 1990 року про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом, іншою – Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією та Додатковий Протокол до неї (із закріпленням деяких прав). Більше того, Швейцарія є стороною Антикорупційної конвенції ОЕСР, Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та Антикорупційної конвенції Організації Об'єднаних Націй. Крім того, Швейцарія підписала велику кількість двосторонніх угод щодо зазначених питань (Bruckhardt et al. 2014).

б) Внутрішні закони та положення

Розділи 322ter–322octies Кримінального кодексу Швейцарії передбачають кримінальну відповідальність за хабарництво. Згідно з цими положеннями хабарництво швейцарського державного посадовця є правопорушенням. Це означає пропозицію, обіцянку надати чи фактичне надання члену судової чи іншої гілки влади, державному посадовцю, офіційно призначеному експерту, усному чи письмовому перекладачу, арбітру, або представнику збройних сил неналежної переваги, або пропозицію, обіцянку надати чи фактичне надання такої переваги третій стороні з метою примусити державного посадовця здійснити чи не здійснити певні дії, пов'язані з його офіційною діяльністю, які суперечать його обов'язкам або залежать від його розсуду (розділ 322ter). Відповідно, прийняття такого хабара також є правопорушенням (розділ 322quater). Надання переваги державним посадовцям з метою змушення до дій або винагороди за дії, пов'язані з обов'язками державного посадовця (так звані хабарі для «змащування»), а також приймання цих переваг є правопорушенням (розділи 322quinquies та 322sexies). Згідно з розділом 322septies Кримінального кодексу Швейцарії за підкуп іноземних державних посадовців передбачена кримінальна відповідальність. Хоча правова система передбачає кримінальну відповідальність за неправомірний платіж чи перевагу, надані з метою спонукати або вплинути на іноземного державного посадовця так, щоб він порушив свої державні обов'язки або виявив свій розсуд на користь сторони, що підкуплює його, надані платежі для «змащування» або хабарі, які відповідають обов'язкам іноземного державного посадовця, не підлягають покаранню згідно з розділом 322septies (Bruckhardt et al. 2014).

в) Положення про державні закупівлі

За винятком приватних підприємств, при закупівлі товарів та послуг державні органи на федеральному, кантональному та місцевому рівні повинні дотримуватися законодавства щодо закупівель. Державні підряди на закупівлі поділяються на угоди щодо будівництва, угоди щодо постачання та угоди щодо надання послуг. Мета положень про державні закупівлі полягає у економічно вигідному розподілі державних ресурсів, прозорості процедур закупівель, рівноправності провайдерів та сприянні ефективній конкуренції і – що є найважливішим для цілей цієї статті – виступає антикорупційним засобом.

г) Правила щодо приймання подарунків, оплати дорожніх витрат, харчування чи розваг

Неправомірні переваги бувають не лише у формі грошових платежів, вони можуть мати різні форми, наприклад, бути у формі цінного подарунка, платежу для розкішної подорожі чи їжі, чи запрошення або пропозиції квитків на розважальні заходи. Хоча у Швейцарії немає загальноприйнятих застосовних положень, положення щодо перебування на державній посаді зазвичай визначають межі, в яких державні посадовці можуть приймати такі подарунки. Зазвичай подарунки не є неправомірними, якщо вони не становлять великої цінності та відповідають соціальним нормам (Bruckhardt et al. 2014). Наприклад, співробітникам Федеральної адміністрації дозволено приймати подарунки, вартість яких не перевищує 200 швейцарських франків (розділ 93 Закону про федеральних працівників). Вони зобов'язані відхилити запрошення, якщо воно може вплинути на їхню незалежність. Приймання запрошення за кордоном вимагає письмового підтвердження з боку вищого посадовця.

г) Принцип свободи інформації в управлінні

Важливим інструментом у боротьбі з корупцією є прозорість (Transparency International 2013). Принцип свободи інформації є фундаментальним рішенням суспільства відкривати управлінські документи для громадськості, уможливаючи вищу прозорість управління. У Швейцарії метою Федерального закону про інформацію в управлінні (Закон про свободу інформації (FoIA)) є сприяння прозорості щодо повноважень, організації та діяльності адміністрації. Він забезпечує надання інформації громадськості шляхом забезпечення доступу до офіційних документів. Будь-яка особа має право перевірити офіційні документи або отримати інформацію про їхній зміст. Можна перевірити документи на місці або попросити копію (розділ 6 Закону про свободу інформації). Існують винятки, коли можливе обмеження, відкладення права на доступ або відмова від нього, наприклад, якщо це суттєво погіршує процеси вільного формування точки зору та прийняття рішення державним посадовцем, коли це ставить під загрозу внутрішню або зовнішню безпеку Швейцарії або якщо це може вплинути на інтереси Швейцарії у питаннях зовнішньої політики та міжнародних відносин (розділ 7 Закону про свободу інформації).

Контролюючі органи

а) Контрольні комітети (KK) («Geschäftsprüfungskommission (GPK)»)

Контрольні комітети – це постійно діючі парламентські комісії, утворені членами парламенту. Їхнє завдання полягає у політичному нагляді («Oberaufsicht») за виконавчою владою та управлінськими органами на федеральному, кантональному та муніципальному рівні. Контрольні комітети уважно вивчають поведінку бізнесу шляхом перевірки щорічних звітів, звітів керівництва та проведення інспекцій та розслідувань. Таким чином, сфера діяльності Контрольних комітетів досить широка. (Федеральна Асамблея 2016). Їхня функція полягає у виявленні невідповідностей та небажаного розвитку.

б) Швейцарське федеральне ревізійне управління (SFAO) («Eidgenössische Finanzkontrolle (EFK)»)

Співробітники Федеральної адміністрації зобов'язані повідомляти про порушення або злочини, які підлягають кримінальному переслідуванню, органам, що займаються кримінальним переслідуванням, вищим посадовцям або в Швейцарське федеральне ревізійне управління (SFAO). Також вони мають повноваження інформувати SFAO про інші невідповідності, які вони виявили під час виконання своїх службових обов'язків. Приватні особи також можуть подавати свої повідомлення до SFAO. Донесення означає, що особа «висловлює своє занепокоєння компетентній установі щодо неналежної поведінки, злочину, незаконної діяльності (наприклад, корупції, угоди з використанням службової інформації) або загальної загрози, про яку йому або їй стало відомо» (SFAI 2016). Таким чином, це метод попередження корупції.

в) Наглядові органи

Наглядовими органами є комісії чи організації, які мають функцію нагляду за приватними або державними установами. Прикладами є Швейцарська служба з нагляду за фінансовими ринками (FINMA), яка відповідає за фінансове регулювання, включаючи нагляд за банками, страховими компаніями та фондовою біржею. Іншим важливим прикладом є Федеральний інспекторат з ядерної безпеки Швейцарії (FNSI), який є наглядовим органом з питань ядерної безпеки.

г) Четвертий стан – засоби масової інформації

Засоби масової інформації часто називають «четвертим станом» (на додаток до виконавчого, законодавчого та судового). Хоча засоби масової інформації і не мають повноважень на прийняття політичних рішень, законодавчої влади чи повноважень на переслідування зловживання владою і тому не є політичною силою у класичному розумінні, вони мають можливість впливати на політичні події шляхом публічного обговорення. У медійній науці використовується термін

«сторожова собака», який означає роль засобів масової інформації як наглядового органу щодо політики та громадськості, який уважно вивчає існуючі владні структури, розкриває скандальні події та інформує про них громадськість. Виконуючи цю роль, засоби масової інформації також здатні виявити корупцію та повідомити про неї. Однак, передумовою є певний

вимір політичної та економічної незалежності окремих медійних установ. Однак, засоби масової інформації не завжди виконують роль сторожової собаки, іноді вони виступають також рупором існуючих владних структур ринку та/або держави (Knüpfer 2016).

Довіра між громадянами та владою

а) Система неспеціалістів («Milizsystem»)

Так історично склалося, що політична система Швейцарії характеризується принципом неспеціалістів, тобто обов'язки державних посадовців часто виконуються у вигляді неповної зайнятості. Наприклад, більшість членів швейцарських федерального, кантонального та місцевих парламентів також мають інше місце роботи, окрім свого членства у раді, це ж стосується більшості представників виконавчої влади на муніципальному рівні (Linder 1999). Цей принцип застосовується і по відношенню до представників швейцарської армії, які мають цивільні професії і яких викликають на військову службу лише на декілька тижнів на рік. Така система неспеціалістів уможливорює тісний зв'язок між громадським суспільством та державою і може сприяти зростанню довіри між ними. Однак, існує також ризик такого зв'язку, оскільки можливі випадки непотизму (Transparency International 2013). Наприклад, якщо родич члена муніципального чиновника є власником місцевої будівельної компанії, якій надають перевагу при підписанні контрактів на будівництво.

б) Етичне спрямування

На останок, мабуть, при обговоренні корупції не менш важливим є етичне спрямування у країні. Наприклад, чи прийнято платити додаткові кошти лікарям, якщо пацієнти у невідкладному стані бажають пріоритетного лікування, чи люди не звикли платити додаткові кошти? Хоча це нелегко визначити, загальноприйнятим етичним спрямуванням у швейцарському суспільстві є те, що корупція не є хорошим рішенням. Окрім багатьох вищевказаних факторів, причиною цього може також бути високий рівень заробітної плати у Швейцарії: державний посадовець, який заробляє достатньо грошей на прожиття, менше потребує додаткових коштів через корупційні дії і може більше втратити у випадку, якщо його чи її викриють.

Хоча Швейцарія належить до найменш корумпованих країн світу, вона все ще не повністю вільна від корупції. Хоча лише декілька вироків було винесено через корупцію, фактична кількість корумпованих дій може бути вищою за статистичну. Причина полягає у тому, що немає прямого відношення «жертва- правопорушник», натомість є (принаймні) дві сторони, винні в корупційних діях. Більше того, часто важко знайти необхідні докази для судового провадження (Transparency International 2013).

Для того, щоб знайти належні заходи боротьби з корупцією, важливо знати про її причини. Згідно з моделлю «шахрайського трикутника», для корупції потрібні три фактори: можливість, тиск і раціоналізація. По-перше, особа повинна мати можливість зловживати своїм положенням. По-друге, потрібен тиск, наприклад, фінансова проблема, яку особа не здатна вирішити законними способами. По-третє, раціоналізація означає, що особа бачить

себе не як злочинця, а як особу у поганих обставинах (Fraud triangle 2016). Неможливо просто переносити методи з однієї країни до іншої, оскільки потрібно враховувати обставини, специфічні для кожної окремої країни.

Хоча корупція є спільною проблемою, зрештою, цінування особистої чесності та відмова від будь-якої форми корупції є відповідальністю кожної особи (Transparency International 2013). Однак, система засобів з чіткими правилами та положеннями, контролюючими органами та зрештою довіра між всіма задіяними сторонами дійсно сприятиме міжнародній антикорупційній боротьбі, допоможе переслідувати винних та нарешті попереджувати корупційні дії.

5.3. Практика Латвійської Республіки в сфері запобігання та протидії корупції на публічній службі

Антикорупційна політика Латвії з часу здобуття незалежності до моменту створення спеціалізованої установи з протидії корупції (1990–2002 рр.)

Після здобуття незалежності Латвійської Республіки у 1991 р. функцію протидії корупції виконували правоохоронні органи, насамперед органи Державної поліції і Поліція безпеки. Формуванню політики протидії корупції, а також запобіжним заходам належної уваги не приділялося.

Із наближенням Латвії до вступу в ЄС і НАТО недостатність координації антикорупційної політики та неефективність, навіть пасивність правоохоронних органів ставали дедалі очевиднішими. Особливо це позначалося на інвестиційному кліматі та привабливості Латвійської Республіки для іноземних підприємців.

Для посилення протидії корупції було розроблено Закон «Про запобігання корупції», який набрав чинності у жовтні 1995 р. Цей нормативно-правовий акт мав на меті захистити високопосадовців державної служби від корупціогенного впливу, не допустити діяльності посадових осіб публічної служби у ситуації конфлікту інтересів, виключити хабарництво таких осіб та використання ними службового становища у власних цілях.

У Законі було визначено коло державних посадових осіб, встановлено обмеження для них і запроваджено систему декларування доходів і майна посадових осіб. Контроль за виконанням вимог закону було покладено на Службу державних доходів. Незважаючи на значимість новацій, Служба проте не мала необхідних людських і, перш за все, технічних ресурсів для виконання цих надзвичайно важливих завдань. Слід зазначити, що декларації заповнювалися вручну, без можливості їх комп'ютерного опрацювання.

У 1996 р. Світовий банк запропонував допомогу щодо боротьби з корупцією країнам Центральної та Східної Європи, надавши фінансові та інформаційні ресурси. Латвія погодилася на цю пропозицію і в лютому 1997 р. у Ризі за підтримки Світового банку відбулася організована урядом конференція

«Запобігання корупції в державному управлінні», висновки якої у подальшому відіграли значну роль для створення незалежної установи з протидії корупції та розробки відповідних законів.

У вересні 1997 р. уряд затвердив Положення про Раду із запобігання корупції,² завданнями якої є участь у розробці та запровадження стратегії запобігання корупції; координація та підвищення ефективності діяльності установ, які виконують функції недопущення корупції; організація дослідження причин корупції та аналіз результатів досліджень такого роду; підготовка пропозицій з розробки проектів нормативних актів, спрямованих на запобігання корупції; надання висновків про відповідність нормативних актів державній політиці та стратегії запобігання корупції; розробка пропозицій щодо запобігання можливим випадкам корупції у державному управлінні та зменшення проявів або повна ліквідація корупції під час реформування державного управління; організація правової та етичної освіти державних посадових осіб, а також суспільства у сфері запобігання корупції; сприяння залученню громадськості до запобігання корупції.

Згідно з Положенням до складу Ради увійшли лише двоє політиків – Міністр юстиції та Міністр державних доходів, а також представники Міністерства внутрішніх справ, Міністерства фінансів, Служби державних доходів, Генеральної прокуратури, Державного контролю, Латвійського банку, директор Школи державної адміністрації та керівник бюро реформ державного управління.

У лютому 1998 р. Кабінет міністрів затвердив першу розроблену Радою із запобігання корупції Програму, яка складалася із 33 заходів, і доручив Раді розробити нову концепцію фінансування політичних партій із державного бюджету, запровадити початкове декларування власності, передбачити легальну презумпцію та вирішити питання про надання дозволу або заборону працівникам поліції працювати на другій оплачуваній роботі у вільний від виконання службових обов'язків час.

У грудні 1998 р. Світовий банк опублікував дослідження «Корупція в Латвії», в якому досить песимістично висвітлив ситуацію щодо корупції в Латвії та ставлення влади до неї, навівши такі висновки: «Важливим є яскраво виражене лідерство та рішучість у боротьбі з корупцією. За відсутності справжньої рішучості з боку лідерів держави політичні реформи будуть неефективними. Буде підірвано впевненість суспільства в антикорупційних зусиллях Масштабна

антикорупційна програма допоможе укріпити віру в національний уряд та активізувати демократичні процеси в Латвії».1

Створення Бюро із запобігання та боротьби з корупцією (KNAB)

У 2000–2001 рр. було скликано декілька робочих груп із розробки нормативної бази для створення незалежної установи із запобігання корупції та боротьби з нею. Однак лише тоді, коли стало зрозуміло, що затримка у вирішенні цього питання може бути перешкодою на шляху Латвії до НАТО, роботу над законопроектом була завершена, і в травні 2002 р. набув чинності Закон «Про Бюро із запобігання та боротьби з корупцією».2

Однією з основних проблем під час роботи над законопроектом було питання про місце KNAB у системі державних органів. Виходячи із демократичного принципу поділу влади, в Латвійській Республіці є

законодавча, виконавча та судова влада. Система нормативних актів не передбачає існування установ, підпорядкованих Сейму – парламенту Латвії. У системі судової влади KNAВ, теоретично, могло знайти своє місце як державна установа, нагляд за діяльністю якої здійснює прокуратура, подібно до Служби із запобігання легалізації незаконно отриманих коштів, втім, функції KNAВ, виконання яких має контролювати прокуратура, наскільки різноманітні, що це рішення було визнано неприйнятним. Зрештою Законом «Про Бюро із запобігання та боротьби з корупцією» було встановлено, що KNAВ є установою державного управління, нагляд за діяльністю якої здійснює Кабінет міністрів. Однак Кабінет міністрів не може виконувати наглядову функцію колегіально, тому спочатку цей обов'язок було покладено на Міністра юстиції, а з квітня 2003 р. – на Президента міністрів (Прем'єр-міністра) Латвійської Республіки.

Структура KNAВ

Днем створення KNAВ вважається день затвердження на посаду його першого директора, а саме 10.10.2002.

Згідно із Законом «Про Бюро із запобігання та боротьби з корупцією» кандидатуру директора KNAВ за рекомендацією Кабінету міністрів затверджує Сейм, який також і звільняє директора KNAВ з посади. Дотепер жоден директор Бюро не пропрацював на посаді упродовж усього п'ятирічного терміну повноважень, визначеного законом. Із 2002 р. до кінця 2011 р. відбулося сім конкурсів на заміщення посади директора KNAВ. Наразі свої обов'язки виконує четвертий затверджений парламентом директор KNAВ.

Від найпершого конкурсу і до 2011 р. визначення кандидатури та затвердження директора KNAВ перебувало у центрі інтересів політичних сил, залишаючи широке поле для спекуляцій стосовно висунення політично заангажованих осіб на посаду керівника антикорупційної установи. Більшість від складу конкурсних комісій становили політики – представники правлячих коаліцій, що не сприяло укріпленню віри у прозорість процедури призначення директора KNAВ. Лише останній конкурс було проведено в умовах, які забезпечують дійсно об'єктивну оцінку кандидатів – у конкурсній комісії не було жодного політика. Із жовтня 2011 р. склад комісії визначено Законом «Про Бюро із запобігання та боротьби з корупцією» – комісією керує Директор Державної Канцелярії, а до її складу увійшли голова Верховного Суду, генеральний прокурор, директор Бюро із захисту конституції, начальник Поліції безпеки або уповноважені ними посадові особи.

Структура KNAВ досить проста. Хоча закон передбачає, що крім центрального апарату Бюро може мати і територіальні підрозділи, з урахуванням порівняно невеликих розмірів держави територіальні підрозділи не було створено. Центральний апарат KNAВ складається із директора, двох його заступників, один з яких відповідає за запобігання корупції, а другий – за боротьбу з корупцією. Кожному із керівників підпорядковано по три відділи.

На сьогодні кількість працівників KNAV становить близько 145 осіб.
Функції KNAV

Сукупність функцій KNAV згідно з його статусом спеціалізованої установи визначено Законом «Про Бюро із запобігання та боротьби з корупцією». Так само, як і Незалежна антикорупційна комісія Гонконгу, KNAV виконує обов'язки із запобігання корупції, у тому числі вживає заходів для виховання суспільства в дусі нетерпимості до корупції, боротьби з корупцією, контролю за передвиборчою агітацією.

I. Функції KNAV із запобігання корупції:

розробляє антикорупційну політику Латвії, яку затверджує Кабінет міністрів, а також контролює її здійснення;

контролює дотримання вимог Закону «Про запобігання конфлікту інтересів на публічній службі», а також додержання державними службовцями додаткових обмежень, установлених іншими нормативними актами;

аналізує практику державних установ із запобігання корупції та очевидні прояви корупції, розробляючи рекомендації щодо усунення виявлених недоліків;

розробляє методику запобігання корупції в державних установах, органах самоврядування та у приватному секторі;

узагальнює та аналізує досвід інших країн із запобігання корупції та боротьби з нею;

аналізує нормативні акти та проекти нормативних актів, за необхідності рекомендує внести зміни до них, подає пропозиції з розробки нових нормативних актів;

здійснює дослідження та аналіз суспільної думки;

вживає заходів для підвищення рівня юридичної та етичної грамотності населення, а також з питань фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань;

інформує суспільство про тенденції розвитку корупції та про очевидні її випадки, про заходи із запобігання корупції та боротьби з нею, про порушення стосовно фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань, про правила передвиборчої агітації та випадки їх порушення, а також про заходи щодо недопущення таких випадків;

у межах своєї компетенції оцінює висновки та результати перевірок, здійснених іншими установами;

у межах, визначених Законом «Про запобігання конфлікту інтересів на публічній службі», здійснює перевірку декларацій державних службовців;

II. Функції KNAV із боротьби з корупцією.

У встановлених законом випадках KNAV притягує посадових осіб до адміністративної відповідальності та застосовує покарання за адміністративні порушення корупційного характеру або порушення правил фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань. І хоча здійснення каральної функції, фактично, є боротьбою з корупцією, за традицією KNAV вважає, що застосування адміністративних покарань за корупційні діяння є різновидом

запобігання злочинам. Відповідальним за цей напрям діяльності KNAB є заступник директора KNAB із питань запобігання корупції.

За тринадцять років KNAB прийнято 1755 рішень про вчинення проступків у діяльності посадових осіб, застосовано адміністративні покарання до 1005 посадових осіб на загальну суму 79 000 євро.

Безсумнівно, боротьбою з корупцією є оперативна діяльність і розслідування передбачених кримінальним кодексом злочинних дій на службі у державних установах, якщо вони пов'язані з корупцією або порушенням правил фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань.

Від початку своєї діяльності та до 10.10.2015 KNAB направило до прокуратури для відкриття кримінального провадження 276 справ стосовно 624 осіб. У період із 2004 р. до середини 2012 р. набрали чинності вироки у 113 кримінальних справах, розслідуваних KNAB, стосовно 196 осіб. 166 осіб було визнано винними у вчиненні корупційних злочинних дій та засуджено.

Основними проблемами, пов'язаними зі здійсненням кримінального провадження у справах про корупційні злочини, є тривалі строки розгляду кримінальних справ судами, відмінності у наданні слідчим, прокурором та судом правової оцінки тим чи іншим діям, а також поступове ускладнення цієї категорії справ.

III. Функції KNAB з контролю за додержанням правил фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань.

Функція контролю за додержанням правил фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань є досить специфічною. Успішне її виконання неминує викликає незадоволення політиків і закиди щодо політизації діяльності KNAB. На етапі заснування цієї установи західні експерти радили якомога швидше позбутися цієї функції для того, щоб вивести KNAB з-під політичного впливу. Проте KNAB виконує і надалі виконуватиме це досить непросте завдання. Фінансова дисципліна політичних партій та їх об'єднань потребує ефективного контролю, отже, наразі ситуація набагато краща за ту, яка склалася 13 років тому.

Здійснюючи нагляд за дотриманням правил фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань, KNAB виконує такі функції:

контролює додержання вимог Закону «Про фінансування політичних організацій (партій)» та, як уже зазначалося, притягує винних до адміністративної відповідальності, а також здійснює оперативну роботу і попереднє розслідування у кримінальних справах цієї категорії;

узагальнює та аналізує інформацію про декларування фінансової діяльності політичних організацій (партій) та їх об'єднань, про виявлені порушення і про недотримання встановлених законом обмежень.

Політичні організації зобов'язані негайно повідомляти KNAB про отримання членських внесків і пожертвувань. Ця інформація публікується на офіційному сайті KNAB в інтернеті та є доступною для широкого загалу.

Загальна сума таких пожертвувань політичним партіям за тринадцять років діяльності KNAVB становить близько 33 млн євро.

Функції KNAVB з контролю за передвиборчою агітацією.

Передвиборча агітація – одне з основних джерел фінансових витрат політичних партій. Для того, щоб зменшити зацікавленість політичних партій у коштах і в такий спосіб посилити незалежність політичних організацій, в Латвії чітко визначено суму, яку може бути витрачено на передвиборчу кампанію.

Здійснюючи контроль за передвиборчою агітацією кандидатів у депутати Сейму, Європейський парламент та самоврядування KNAVB виконує такі функції:

у межах компетенції, визначеної законами про передвиборчу агітацію, контролює дотримання встановлених обмежень щодо передвиборчої агітації, застосовуючи при цьому адміністративні покарання до політичних організацій (партій) та їх посадових осіб у разі порушення таких обмежень;

складає протоколи про адміністративні порушення стосовно осіб, не пов'язаних із політичними організаціями та їх об'єднаннями.

Забезпечуючи дотримання принципу рівності всіх політичних партій, закон зобов'язує ЗМІ, які планують публікацію матеріалів передвиборчої агітації, завчасно інформувати KNAVB про вартість рекламних послуг. KNAVB, у свою чергу, попереджає політичні партії про відповідальність у разі ненадання інформації про вартість розміщення матеріалів передвиборчої агітації, а також у випадку неповідомлення про зміну вартості рекламних послуг.¹

Специфічні функції KNAVB щодо політичних партій.

У встановлених Законом «Про фінансування політичних організацій (партій)» випадках директор KNAVB зобов'язаний звернутися до суду для призупинення, а також припинення діяльності політичної партії.

Для зменшення впливу спонсорів на діяльність політичних партій, а відповідно – і на все політичне життя Латвії, у 2010 р. було прийнято зміни до Закону «Про фінансування політичних організацій (партій)», якими вперше в історії Латвії передбачено часткове фінансування політичних партій із державного бюджету.

Фінансування із державного бюджету надається політичним партіям, за які на виборах до Сейму проголосувало понад 2 % виборців. Обсяг фінансування – 0,71 євро за кожен отриманий голос на календарний рік. Державне фінансування надає KNAVB, яке невдовзі після виборів до Сейму оприлюднює інформацію про розмір фінансування із державного бюджету для кожної з політичних партій, які отримали понад 2 % голосів, а також про порядок його отримання політичними партіями.¹

KNAVB має право відмовити політичним партіям у фінансуванні або призупинити його у випадку ненадання партіями фінансових декларацій або виявлення інших фінансових порушень.

Підзвітність KNAVB

Визначення місця KNAВ у системі державних органів послужило приводом для численних дискусій. Основні заперечення стосовно його максимальної незалежності, рівень якої відповідає статусу органу державного контролю, зводилися до побоювань щодо недостатньої його підзвітності. Як уже зазначалося, саме тому KNAВ було законодавчо визнано державною установою, нагляд за діяльністю якої здійснює Кабінет міністрів попри те, що фактично повноваження Президента міністрів, відповідального за цей нагляд, надзвичайно обмежені. Зауважимо, що сумніви у достатній підзвітності KNAВ можуть виникнути лише у разі оцінювання його діяльності як установи, безвідносно до конкретних завдань, оскільки з функціональної точки зору вся діяльність KNAВ відбувається під наглядом відповідних державних установ, у тому числі:

- нагляд за розслідуванням кримінальних справ здійснюють наглядові прокурори та прокурори вищого рівня;

- нагляд за оперативною діяльністю здійснюють особливо уповноважені прокурори Генеральної прокуратури;

- нагляд за дотриманням режиму секретності здійснює Бюро із захисту конституції;

- контроль за витрачанням коштів державного бюджету, а також коштів ЄС та інших міжнародних організацій і установ, проведення фінансових ревізій, ревізій законності та доцільності здійснює Державний контроль;²

- контроль за правомірністю рішень KNAВ стосовно персоналу, рішень про адміністративні покарання, рішень, згідно з якими на політичні партії покладаються певні обов'язки, або таких, що обмежують діяльність політичних партій, здійснюють суди.

Незважаючи на підконтрольність функціональної діяльності KNAВ, його діяльність у цілому підзвітна Кабінету міністрів і Сейму, яким двічі на рік KNAВ повідомляє про результати діяльності за попередні півроку. Інформацію про результати діяльності KNAВ регулярно заслуховує Підкомісія із запобігання корупції Сейму.

З метою інформування суспільства про цілі та результати своєї діяльності, а також про витрати коштів державного бюджету KNAВ розробляє та оприлюднює на власному офіційному сайті публічний огляд, який дає змогу перевірити відповідність отриманих результатів напрямом діяльності та завданням, визначеним урядовою декларацією, стратегією діяльності та планами KNAВ.

Підсумовуючи наведене вище, варто зазначити, що досвід Латвійської Республіки зі створення та розвитку незалежної спеціалізованої антикорупційної установи – KNAВ становить інтерес для багатьох країн. Особливе зацікавлення Латвійський досвід викликав після набрання чинності Конвенцією ООН проти корупції, якою країн-учасниць зобов'язано створити установи із запобігання корупції і боротьби з нею або покласти такі обов'язки на вже створені установи. Дослідник Центру інновацій для успішних товариств Прінстонського університету (США) Габріел Куріс, який досліджував діяльність антикорупційних установ різних країн, зазначав:

«Прагнучи продемонструвати прогрес антикорупційної діяльності та поліпшити свої шанси на вступ до НАТО і ЄС, Латвія створила Бюро із запобігання та боротьби з корупцією, відоме як KNAVB, у 2002 р. Завдяки проведенню розслідувань за фактами хабарництва на високому рівні та фінансових порушень під час передвиборчих кампаній нове агентство швидко завоювало репутацію ефективної установи. Коли Прем'єр-міністр спробував безпідставно звільнити популярного директора KNAVB, громадяни згуртувалися на підтримку агентства, що призвело до відставки Прем'єр-міністра. Незважаючи на внутрішні скандали і конфлікти між керівниками, що підривають його авторитет, KNAVB розпочало більше ста розслідувань стосовно підозрюваних, серед яких було троє впливових олігархів Латвії. Діяльність KNAVB допомогла підтримати хвилю реформ, яка зменшила можливості для корупції високого рівня в уряді, змінивши закони, що стосуються декларування майна, депутатської недоторканності, прозорості законодавчої діяльності, судових процедур і фінансування політичних кампаній».

5.4. Досвід США щодо запобігання та протидії корупції

Особливістю законодавства США у контексті протидії корупції є те, що хабарництво (підкуп) і різноманітні корупційні прояви належать до групи так званих «білокомірцевих» злочинів (за класифікацією Федерального бюро розслідувань і Міністерства юстиції США). Власне «білокомірцевими» злочинами вважаються: злочин, скоєний особою з поважним і високим соціальним статусом у процесі своєї діяльності (Едвін Сазерленд, 1939 р.), або сукупність незаконних дій, поєднаних з обманом та приховуванням, а не із застосуванням насильства, що спрямовані на: одержання грошей, майна чи послуг; уникнення матеріальних зобов'язань; забезпечення ділових чи професійних переваг (щорічний звіт Генерального прокурора США, 1983 р.), або фінансово мотивований ненасильницький злочин, вчинений з метою одержання незаконної грошової вигоди (сучасна юридична література США). За підрахунками Федерального бюро розслідувань США, щорічний розмір матеріальної шкоди, заподіюваної такими протиправними діями, становить 300 млрд доларів.

На федеральному рівні у США законодавче поняття корупції визначено досить широко, оскільки воно охоплює комплекс протиправних посягань, передбачених різними кримінально-правовими нормами. Слід уточнити, що основними засобами протидії корупційним кримінальним правопорушенням (у тому числі службовим зловживанням, хабарництву та іншим корупційним проявам серед службових осіб) є відповідні норми:

глави 11 «Хабарництво, підкуп і конфлікт інтересів»;

глави 29 «Вибори та політична діяльність»;

глави 41 «Вимагання та погрози»;

глави 93 «Публічні посадові особи та службовці»;

глави 96 «Корумповані організації та організації, що перебувають під впливом рекету»;

глави 101 «Записи та звіти» розд. 18 Зведення законів США, які містяться у Федеральному Кримінальному кодексі та правилах США.²

Специфіка цих глав полягає у тому, що суб'єктами відповідних корупційних посягань є посадові особи та службовці США різних рангів і відомств, зокрема: а) високопосадовці та урядові службовці (гл. 11 розд. 18 Зведення законів США); б) будь-які федеральні посадові особи та службовці (гл. 41 розд. 18 Зведення законів США); в) посадові особи чи службовці департаментів або їх представництв (гл. 93 розд. 18 Зведення законів США) тощо); г) будь-які інші особи (приміром, особи, які дають чи пропонують хабарі).

Питанням регулювання етичної поведінки посадових осіб і службовців США приділено увагу також і у відповідних виконавчих наказах Президента США та у Кодексі федеральних керівництв (5 CFR).

Головний масив норм про зловживання владою чи службовим становищем, а також хабарництво зосереджено у гл. 11 розд. 18 Зведення законів США. При цьому кримінальна відповідальність диференціюється залежно від п'яти головних чинників: 1) предмета злочину (хабар, компенсація, подарунок та ін.); 2) змісту об'єктивної сторони діяння; 3) специфіки суб'єкта злочину (публічна посадова особа, спеціальний урядовий службовець, член Конгресу та ін.); 4) спрямованості та ступеня реалізації наміру; 5) сфери вчинення різних протиправних актів (урядова, спортивна, фінансова чи інша сфери тощо). Зокрема, хабарництво передбачає як одержання, так і давання хабара, а також інші дії, вчинені у зв'язку з хабарництвом, підкупом і конфліктом інтересів (приміром, хабарництвом охоплюється сама пропозиція чи обіцянка дати хабар, вимагання хабара, посередництво у даванні чи одержанні хабара, згода на отримання хабара, давання чи одержання хабара нинішніми чи колишніми посадовими особами тощо).

Закон виокремлює кілька видів хабарництва: а) власне хабарництво, що є посяганням на діяльність публічних посадових осіб і службовців; б) так зване

«комерційне» хабарництво; в) хабарництво, пов'язане з діяльністю професійних союзів; г) хабарництво у спортивній сфері.

Відмінними рисами криміналізації хабарництва є: по-перше, широке визначення його ознак; а по-друге, широке коло осіб, які можуть бути суб'єктами не тільки хабарництва, а й інших службових посягань.

Так, відповідно до § 201 «Хабарництво посадових осіб і свідків» гл. 11 розд. 18 Зведення законів США закон дає визначення ключовим термінам у сфері службової діяльності, зокрема:

термін «посадова особа» означає члена Конгресу, делегата або члена Парламентської Комісії до чи після того, як посадова особа набуде повноважень, або ж службовця чи робітника, або особу, котра діє задля чи від імені США, якогось міністерства, відомства або урядової установи, у тому числі федерального округу Колумбія, виконуючи будь-яку з офіційних

функцій, або уповноваженого якимось міністерством, відомством або урядовою установою, або ж присяжного;

термін «особа, обрана посадовою особою» означає будь-яку особу, котру було номіновано або призначено на посаду, чи особу, офіційно поінформовану, що її буде номіновано або призначено на таку посаду;

термін «офіційна дія» означає будь-яке рішення чи діяння стосовно будь-якого питання, справи, судової справи, процедури чи суперечки, які у будь-який час можуть очікувати рішення, чи які згідно із законом можуть бути подані на розгляд посадової особи у зв'язку з її офіційними повноваженнями або за офіційною домовленістю, або у зв'язку з перебуванням на окремо оплачуваній посаді (дефініції інших термінів і понять також наведено у § 202, яким визначено терміни «спеціальний працівник уряду», «офіційні обов'язки», «службовець»,

«працівник», «член Конгресу», «виконавча влада», «судова влада», «законодавча влада»).

Згідно з § 201 цієї глави кримінальній відповідальності підлягає той, хто:

прямо чи через посередника протизаконно дає, пропонує або обіцяє що-небудь цінне якійсь посадовій особі або особі, обраній посадовою особою, або пропонує чи обіцяє якійсь посадовій особі або особі, обраній посадовою особою, дати що-небудь цінне якійсь іншій фізичній чи юридичній особі з метою:

а) вплинути на яку-небудь офіційну дію;

б) вплинути на таку посадову особу або особу, обрану посадовою особою, здійснити або допомогти здійснити (вступити у змову), або припустити яке-небудь шахрайство проти США, або надати можливість його вчинити;

в) схилити таку посадову особу або особу, обрану посадовою особою, вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії на порушення передбачених законом обов'язків такої посадової чи фізичної особи;

будучи посадовою особою або особою, обраною посадовою особою, прямо або через посередника незаконно вимагає, бажає, отримує, приймає або погоджується отримати чи прийняти що-небудь цінне особисто або для якоїсь іншої фізичної або юридичної особи, за що така посадова особа:

а) впливає на виконання якої-небудь офіційної дії;

б) впливає на здійснення чи допомагає здійснити (вступає у змову), або допускає яке-небудь шахрайство проти США, або надає можливість його вчинити; в) впливає на вчинення, утримується від вчинення будь-якої дії на порушення

передбачених законом обов'язків такої посадової чи фізичної особи;

прямо або через посередника протизаконно дає, пропонує або обіцяє що-небудь цінне якій-небудь особі, або пропонує чи обіцяє такій особі дати що-небудь цінне будь-якій іншій фізичній або юридичній особі з метою вплинути на свідчення під присягою або залучення такої особи як свідка на судовому процесі, слуханні або іншій процедурі в якому-небудь суді,

комітеті однієї з палат або обох палат Конгресу або якого-небудь відомства, комісії або службовця, уповноваженого законами США слухати докази чи приймати свідчення, або ж з метою вплинути на таку особу, з тим щоб вона утрималася від присутності на цих процесах;

прямо або через посередника протизаконно вимагає, отримує, приймає або погоджується отримати чи прийняти що-небудь цінне особисто чи для якоїсь іншої фізичної або юридичної особи, отримуючи можливість впливати на надання свідчень під присягою чи на залучення такої особи як свідка в судовому процесі, слуханні або іншій процедурі, або в обмін на утримання від присутності її на таких процесах.

Покаранням за наведені вище дії є штраф відповідно до положень цього розділу або штраф у трикратному грошовому еквіваленті цінної речі, залежно від того, що є більшим, та/або тюремне ув'язнення на строк до 15 років (додатковим покаранням є дискваліфікація із займаної, дорученої або оплачуваної посади у США).

За змістом положень § 201 розд. 18 Зведення законів США зменшене покарання (штраф та/або тюремне ув'язнення на строк до 2 років) застосовується до того, хто:

інакше, ніж передбачено законом про належне виконання офіційних обов'язків:

а) прямо або через посередника дає, пропонує або обіцяє що-небудь цінне якій-небудь посадовій особі, колишній посадовій особі або особі, обраній посадовою особою, за чи у зв'язку з якою-небудь офіційною дією, що була або буде здійснена посадовою особою, колишньою посадовою особою або особою, обраною посадовою особою;

б) будучи посадовою особою, колишньою посадовою особою або особою, обраною посадовою особою, інакше, ніж передбачено законом про належне виконання офіційних обов'язків, прямо або через посередника вимагає, отримує, приймає або погоджується отримати чи прийняти що-небудь цінне за чи у зв'язку з якою-небудь офіційною дією, що була або буде здійснена такою посадовою чи фізичною особою;

прямо або через посередника дає, пропонує або обіцяє що-небудь цінне якій-небудь особі за чи у зв'язку з яким-небудь наданням свідчень під присягою або твердженням, яке було надано або буде надано такою особою як свідком на судовому процесі, слуханні або іншій процедурі в якому-небудь суді, комітеті однієї з палат або обох палат Конгресу, або якого-небудь відомства, комісії або службовця, уповноваженого законами Сполучених Штатів слухати докази чи приймати свідчення, або ж з метою впливу на таку особу, з тим щоб вона утрималася від присутності на цих процесах;

прямо або через посередника вимагає, отримує, приймає або ж погоджується отримати чи прийняти щось цінне особисто за чи у зв'язку з яким-небудь наданням свідчень під присягою або твердженням, яке було надано або буде надано такою особою як свідком на судовому процесі,

слуханні або іншій процедурі, або за чи у зв'язку з утриманням від присутності такої особи на цих процесах.

Закон визначає, що наведені вище норми не стосуються заборони платежу або отримання гонорарів свідком відповідно до законодавства, або плати від сторони, від імені якої було викликано свідка, та отримання свідком плати за витрати на дорогу й житло, а також за втрачений час у зв'язку з присутністю в такому суді, слуханні або процесі, або свідком-експертом, або гонорару за час, витрачений на підготовку відповідних висновків, присутність у суді та свідчення. При цьому

кримінальні правопорушення і покарання, передбачені у цій статті, є окремими і такими, що доповнюють норми §§ 1503, 1504 і 1505 розд. 18 Зведення законів США.

Члени Конгресу США чи особи, обрані до Конгресу, або члени постійної комісії, а також службовці чи наймані працівники органів законодавчої, виконавчої та судової влади несуть відповідальність за хабарництво згідно з § 203 розд. 18 Зведення законів США (основним покаранням за це є штраф та/або тюремне ув'язнення на строк до 5 років; додатковими покараннями – цивільно- правові санкції, заборона займатися певною діяльністю тощо).

До федеральних корупційних злочинів належать і посягання службовців федеральних банків, що можуть спричинити шкоду федеральній банківській системі, за здійснення винагород чи надання кредитів особам, які інспектують (перевіряють) такі банки (§§ 212 і 213 розд. 18 Зведення законів США). Покаранням за ці дії є штраф та/або тюремне ув'язнення на строк до 1 року, а також додатковий штраф на суму, надану як винагорода чи кредит. Аналогічне покарання очікує на будь-яких службовців банку за пропозицію сприяти отриманню знижок чи кредитів (§ 214), або тих, хто за комісійні або винагороду сприяє отриманню кредитів фізичними чи юридичними особами (§ 215 розд. 18 Зведення законів США). Однак якщо сума таких винагород чи кредитів при вчиненні посягання, передбаченого § 215, перевищує 1 тис. доларів, закон встановлює набагато суворіше покарання (штраф на суму до 1 млн доларів чи у трикратному грошовому еквіваленті цінної речі, залежно від того, що є більшим, та/або тюремне ув'язнення на строк до 30 років). Хабарництво у спортивній сфері (§ 224 розд. 18 Зведення законів США) передбачає покарання у виді штрафу та/або тюремного ув'язнення на строк до 5 років.

До зловживання владою чи службовим становищем, вчиненого федеральним службовцем, закон відносить зайняття, що несумісні з основними посадовими обов'язками (§ 201 розд. 18 Зведення законів США), або здійснення представництва яких-небудь інтересів у цивільних, адміністративних та кримінальних справах, де стороною є США (§ 205). Незаконними є також: здійснення контактів чи представництва з боку звільненої зі служби службової особи (§ 207); вчинення службовими особами дій, спрямованих на задоволення власних інтересів (§ 208); отримання службовою особою заробітної плати як компенсації за її службу від будь-

якого іншого недержавного джерела (§ 209). Покарання за зазначені вище дії аналогічне покаранню за злочин, передбачений § 203 розд. 18 Зведення законів США. Пропозиція службової особи сприяти призначенню на державну посаду (§ 210) або допомога чи підбурювання щодо призначення на державну посаду (§ 211) караються штрафом та/або тюремним ув'язненням на строк до 1 року. Аналогічне покарання передбачено і за прийняття винагороди, комісійних, подарунка чи інших цінностей за списання заборгованості у сільськогосподарській сфері (§ 217 розд. 18 Зведення законів США). Зловживання повноваженнями з боку службових осіб чи працівників іноземних держав і лобіювання ними своїх інтересів карається штрафом та/або тюремним ув'язненням на строк до 2 років (§ 219 розд. 18 Зведення законів США).

Одним із найнебезпечніших корупційних посягань є злочинне (продовжуване) підприємництво фінансового характеру (§ 225 розд. 18 Зведення законів США). Цей злочин полягає в організації, управлінні або керівництві злочинним (продовжуваним) підприємством фінансового характеру, або в отриманні прибутків на суму 5 млн доларів чи більше від діяльності такого підприємства упродовж 24 місяців. Фізичні особи за вчинення цього злочину караються штрафом на суму до 10 млн доларів та/або тюремним ув'язненням на строк до 10 років, або довічним тюремним ув'язненням (організації можуть підлягати покаранню у виді штрафу на суму до 20 млн доларів). При цьому під поняттям «продовжуване злочинне підприємництво фінансового характеру» розуміють серії кримінальних правопорушень, передбачених §§ 215, 656, 657, 1005, 1006, 1007, 1014, 1032 чи 1344 розд. 18 Зведення законів США, або §§ 1341 чи 1343, що впливають на фінансову установу, вчинені щонайменше чотирма особами за попередньою змовою (приміром, йдеться про такі посягання: дії, спрямовані на отримання комісійних або подарунків для набуття позик; крадіжку, привласнення або розтрату майна чи зловживання фондами, вчинені банківським службовцем або працівником; незаконне надання позики, кредиту чи страховки; вчинення незаконних банківських записів, звітів або операцій тощо).

Низку корупційних злочинів передбачено і нормами гл. 29 «Вибори та політична діяльність» розд. 18 Зведення законів США. У цій главі встановлено відповідальність кандидатів на відповідні виборчі посади, котрі в обмін на підтримку своєї кандидатури обіцяють будь-кому призначення на публічну чи приватну посаду або працевлаштування чи інші переваги у сфері політичної діяльності, а також підбурюють до отримання політичних контрибуцій чи здійснюють політичні контрибуції (§§ 599, 600, 602 і 603 розд. 18 Зведення законів США). Покаранням за це є штраф та/або тюремне ув'язнення на строк до 3 років.

Особливий склад корупційного злочину наведено у § 872 «Вимагання, вчинене службовцем чи працівником США» гл. 41 «Вимагання та погрози» розд. 18 Зведення законів США. Згідно із цим параграфом той, хто є службовою особою або працівником будь-якого федерального департаменту

чи представництва, чи призначений виконувати такі повноваження, вимагає або вчиняє замах на вимагання чужого майна, карається штрафом та/або тюремним ув'язненням на строк до 3 років (якщо ж вартість чужого майна, що вимагається, не перевищує 1 тис. доларів, то тюремне ув'язнення не повинно тривати понад 1 рік).

У гл. 93 «Публічні посадові особи та службовці» розд. 18 Зведення законів США криміналізовано посягання, пов'язані з діяльністю публічних посадових осіб і службовців, спрямовані на збагачення за рахунок державних коштів, використання інформації та спекуляції.

Через це закон забороняє будь-яким публічним посадовим особам чи службовцям: здійснювати торгівлю чи іншу діяльність за рахунок фондів США або якого-небудь штату, або іншої державної власності, якщо посадова особа чи службовець уповноважені збирати чи розподіляти доходи (§ 1901); розголошувати інформацію, що має значення для торгівлі чи ринкової діяльності, або спекулювати такою інформацією, якщо посадові особи чи службовці володіють цією інформацією у зв'язку з наданими їм повноваженнями (§ 1902); спекулювати акціями або товарами, пов'язаними зі страхуванням сільськогосподарською продукцією чи з діяльністю Федеральної корпорації щодо страхування врожаю (§ 1903); розголошувати конфіденційну інформацію загального характеру (§ 1905); розголошувати інформацію про вкладників чи позичальників, що міститься у звіті про федеральні банківські операції (§ 1906); розголошувати інформацію про вкладників чи позичальників, якщо ці дії вчинено перевіряючим сільськогосподарської кредитної корпорації (§ 1907); виконувати будь-яку іншу діяльність, якщо публічна посадова особа або службовець є перевіряючим федерального банку, Федеральної корпорації щодо страхування депозитів чи сільськогосподарської кредитної корпорації (§ 1909); призначати на підставі судового рішення власником або розпорядником майна родича посадової особи чи службовця у четвертому поколінні (§ 1910); управляти неналежним чином майном як власник, призначений судом (§ 1911); отримувати винагороду за перевірку суден (§ 1912); лобіювати свої інтереси, використовуючи відповідні державні фонди (§ 1913); укладати компромісні угоди з грошовими зобов'язаннями у митній сфері (§ 1915); здійснювати незаконний прийом на роботу чи на службу або недійсні грошові платежі (§ 1916); втручатися у виконання цивільних службових повноважень (§ 1917); виявляти нелояльність та сприяти страйку проти Уряду (§ 1918); надавати неправдиву інформацію з метою отримання федеральних компенсацій у зв'язку з безробіттям (§ 1919); надавати неправдиву інформацію чи здійснювати шахрайство з метою отримання федеральних компенсацій для працюючих (§ 1920); отримувати федеральні компенсації для працюючих після одруження (§ 1921); здійснювати недбале подання звітів або надавати неправдиву інформацію щодо федеральних компенсацій для працюючих (§ 1922); отримувати шахрайським способом платежі замість осіб, які зникли безвісті (§ 1923); незаконно видаляти або утримувати документи чи матеріали, що містять таємну інформацію (§ 1924).

Покаранням за наведені вище дії є штраф та/або тюремне ув'язнення на строк до 5 років (як додаткове покарання призначається звільнення із займаної посади та заборона займатися будь-якою службовою діяльністю на користь США).

Варто особливо акцентувати, що поряд із поняттям «хабарництво» (bribery) федеральне кримінальне законодавство США вживає поняття «корупція» (corruption). На останньому безпосередньо наголошує Закон про контроль над організованою злочинністю 1970 р., який вже протягом декількох десятиліть є ефективним засобом деструктивного впливу на організовану злочинність і різноманітні корупційні прояви. Саме на підставі цього закону у Федеральному Кримінальному кодексі та правилах США з'явилися положення (§§ 1961–1968 гл. 96 «Організації, що перебувають під впливом рекету, та корумповані організації» розд. 18 Зведення законів США), сукупність яких ще називають Федеральним законом RICO (ця аббревіатура походить від назви закону англійською мовою – «Racketeer Influenced and Corrupt Organizations»).

Відтоді це найбільш дієва законодавча зброя американських правоохоронців у боротьбі з різними типами організованих, у тому числі транснаціональних, злочинних спільнот (італійських, азійських, східноєвропейських тощо), вуличними бандами та корупціонерами. І хоча Закон RICO передусім спрямований проти організованої злочинності, його також успішно застосовують проти «білокомірцевих» злочинів і навіть проти католицьких священиків за сексуальні зв'язки з неповнолітніми. Прикладами вдалого застосування Закону RICO є: а) майже повне знищення італійського злочинного синдикату в межах усієї країни (передусім сімей «Коза Ностри»); б) засудження колишнього губернатора штату Мічиган і члена Вищого суду цього штату Джона Б. Свонсона за хабарництво; в) припинення практики підкупу профспілкових керівників роботодавцями у Пуерто-Рико; г) виявлення прихованих власників казино «Аладдін» (Лас-Вегас) і перехід цього закладу під контроль влади штату Невада; г) переслідування корумпованих працівників поліції у Сан-Франциско тощо.

Специфікою зазначеного вище федерального Закону є те, що в ньому не передбачено обов'язкових вимог щодо доказів зв'язку між обвинуваченим та організованою злочинністю. На додаток до цього у Законі RICO закріплено важливі положення щодо: а) посилення безпеки свідків та їх усебічного «імунітету» (приміром, за виняткових обставин, які відповідають інтересам правосуддя, суд має право відбирати у свідків показання для використання їх при розгляді кримінальних справ, звільняючи самих свідків від необхідності бути присутніми у судових засіданнях); б) створення Великих журі в особливо важливих справах у судових округах із високим рівнем злочинності, термін діяльності яких у разі потреби може продовжуватися на строк до 3 років; в) надання обвинуваченню права на пред'явлення цивільного позову з вимогою про накладення судових заборон, які виключають можливість повторних злочинних дій, тощо.¹

Закон RICO визнає злочинними дії особи, котра є членом або службовою особою певного (злочинного) підприємства, чия діяльність зашкоджує інтересам зовнішньої торгівлі чи торгівлі між штатами, якщо ця особа керує такою діяльністю або бере в ній участь (прямо чи опосередковано) на регулярній основі, здійснюючи рекетирську діяльність чи незаконно збираючи борги.² Зауважимо, що концепцію злочинного підприємництва певною мірою сприймають і українські правники (приміром, професор В. О. Туляков доводить, що організована злочинність – це «квазі-підприємництво», підприємництво зі знаком мінус, заборонене кримінальним законом).

Поняття «рекетирська діяльність» (§ 1961 (1) розд. 18 Зведення законів США) охоплює низку різних злочинних посягань, вичерпний перелік яких наведено у Законі RICO (наприклад, умисне вбивство, викрадення людини, незаконний гемблінг (зайняття азартними іграми), підпал, пограбування, хабарництво, вимагання та ін.). Змова (угода чи об'єднання двох або більше осіб) із метою вчинення порушення Закону RICO є також кримінально караною і при цьому обвинувачення не повинно доводити, що винний брав участь у всіх діях, вчинених у зв'язку зі змовою, або знав про них (для притягнення особи до кримінальної відповідальності досить буде того, що вона усвідомлювала своє членство в групі та була готова вчинити в її складі будь-який злочин).⁴

Доказами того, що було вчинено злочинну діяльність, є наявність п'яти елементів її складу: 1) існування «підприємства», до якого увійшли «будь-яка фізична особа, товариство, корпорація, асоціація або інша юридична особа, а також союз чи група фізичних осіб, які фактично об'єднані між собою, але при цьому не належать до законних юридичних осіб»; 2) належність обвинуваченого до кола співробітників або учасників такого підприємства; 3) керівництво обвинуваченим справами підприємства або його участь (пряма чи опосередкована) у функціонуванні такого підприємства; 4) заподіяння шкоди інтересам зовнішньої торгівлі чи торгівлі між штатами внаслідок діяльності такого підприємства; 5) вчинення рекетирської діяльності або незаконне збирання боргів на регулярній основі (тобто щонайменше скоєння двох пов'язаних між собою кримінальних правопорушень зі списку актів рекетирської діяльності, визначених у законі, за період, що не перевищує 10 років).

Легітимність Закону RICO була неодноразово підтверджена у численних рішеннях федеральних судів і Верховного Суду США, які напрацювали низку обов'язкових правил для притягнення до відповідальності осіб, які є членами організацій, що перебувають під впливом рекету, та корумпованих організацій, наприклад: а) підприємство має бути більш складною структурою, ніж та, якої було б уже достатньо для вчинення усіх тих посягань, що охоплюються визначенням рекетирської діяльності;¹ б) хоча підприємництво та здійснення рекету на регулярній основі є різними елементами Закону RICO, обвинувачення не повинно надавати різні докази за кожним із таких елементів (тобто досить навести

однакові докази, обґрунтовуючи наявність обох елементів кримінального правопорушення); 2 в) обвинувачений має взяти будь-яку участь в організації діяльності чи у керівництві діяльністю підприємства, при цьому кримінальна відповідальність поширюється не тільки на керівників, а й на підлеглих (рядових співробітників), тобто непотрібно доводити, що обвинувачений здійснював «значний» контроль над підприємством або усередині самого підприємства; 3 г) акти рекету (рекетирської діяльності) мають бути пов'язані між собою та виявляти ознаки безперервності.⁴

Покаранням за порушення Закону RICO є штраф та/або тюремне ув'язнення на строк до 20 років (за наявності обтяжуючих обставин – довічне тюремне ув'язнення). При цьому суб'єктами вчинення злочинів, що переслідуються на підставі Закону RICO, можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, яких можна вважати «підприємством» (цей підхід відповідає головній меті зазначеного Закону – знищення злочинної організації як такої). Застосування Закону RICO щодо різних форм прояву організованої злочинності має суттєві переваги, оскільки порівняно з іншими федеральними законами його норми дають змогу: а) об'єднати в одній справі різних обвинувачених (членів підприємства) та різні злочини (наприклад, умисне вбивство і торгівлю наркотиками); б) висунути обвинувачення за незаконні дії, скоєні в місцях з іншою юрисдикцією (це стосується і випадків визнання актами «рекету» вбивств, підпалів, викрадення людей, пограбувань тощо, вчинених на рівні окремих штатів), а також тоді, коли спливає строк давності; в) надати в суді докази вчинення інших злочинів (приміром, якщо висунення обвинувачення за один чи кілька злочинів здійснюється без посилання на концепцію підприємництва, передбачену Законом RICO, то часто не вдається довести, що обвинувачений мав певні стосунки з відповідною організацією; навпаки, якщо застосувати Закон RICO, це дасть можливість надати докази існування злочинної організації та контактів із нею обвинуваченого); г) з'ясувати повну картину злочинної діяльності обвинуваченого; г) успішно виносити обвинувальні вирoki суду та призначати конфіскацію коштів і майна, здобутих злочинним шляхом.

Майно осіб, визнаних винними у порушенні Закону RICO, підлягає обов'язковій конфіскації. Поряд із цим законодавство дозволяє судам застосовувати цивільно-правові засоби захисту – накладати розумні обмеження на майбутню діяльність або капіталовкладення певних осіб, здійснювати примусову ліквідацію або реорганізацію підприємств, призначати відшкодування завданих збитків і судових витрат тощо. Аналогічні кримінально-правові норми щодо боротьби з рекетирськими та корупційними організаціями діють і на рівні штатів.¹

Крім цього, гл. 101 «Записи та звіти» розд. 18 Зведення законів США також передбачено кримінальну відповідальність федеральних службовців або працівників за вчинення ними посягань у сфері звітності та статистики, зокрема: приховування, видалення або пошкодження даних, записів, карт, книг та інших документів у державних установах та організаціях взагалі (§ 2071); фальсифікація звітів про врожай (§ 2072); фальсифікація записів або

звітів щодо грошових фондів чи цінних паперів (§ 2073); фальсифікація звітів про прогноз погоди (§ 2074); неналежне виконання службовою особою своїх обов'язків щодо доходів чи складання звітів (§ 2075); неналежне виконання службовою особою федерального округу Колумбія своїх обов'язків (§ 2076). Такі дії караються штрафом та/або тюремним ув'язненням на певний строк (до 10 років).

Етичні стандарти поведінки на публічній службі закладено у виконавчих наказах Президента США та регулятивних нормативно-правових актах. Так, згідно з Виконавчим наказом Президента США № 126742 щодо принципів поведінки службових осіб, а також стандартів поведінки, викладених у ч. 2635 Інструкції щодо реалізації виконання зазначеного наказу (5 CFR), американському посадовцю чи службовцю:

суворо забороняється отримувати які-небудь виплати додатково до заробітної плати, що сплачується державою на виконання службових обов'язків;

дозволяється отримувати подарунки від урядів інших країн на суму до 245 доларів (якщо вартість такого подарунка перевищує цю суму, він підлягає обов'язковій передачі відомству, де працює відповідна особа, проте подарунок можна й викупити, але чим вищий ранг службової особи, тим більш суворими є вимоги до неї;

службовій особі, нижчій за посадою, дозволяється офіційно чи неофіційно робити подарунок службовій особі, вищій за посадою, на суму до 10 тис. доларів, оскільки при перевищенні зазначеного розміру дії такого службовця вважаються корупцією;

начальнику (керівникові) забороняється приймати будь-які подарунки від підлеглих осіб, заробітна плата яких є меншою, ніж у нього самого.

Особливі вимоги закон встановлює до американських конгресменів, які зобов'язані щороку звітувати про всі свої фінансові операції, прибуток від яких становить понад 1 тис. доларів, а також інформувати про наявність у їх володінні акцій вартістю 5 тис. доларів і вище.

Підсумовуючи викладене, варто зробити висновок про те, що нове антикорупційне законодавство України наразі багато у чому відповідає американськими стандартами. Це очевидно хоча б з огляду на диференціацію відповідальності різних за статусом службових осіб, криміналізацію комерційного підкупу, пропозиції хабара (неправомірної вигоди) тощо. На наш погляд, досить цікавим є американський підхід щодо: а) суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень, до яких віднесено неслужбових осіб і свідків; б) рівної міри покарання за одержання та давання хабара (неправомірної вигоди), що є вагомим стимулом принаймні для стримування тих, хто пропонує, обіцяє або надає хабар (неправомірну вигоду); в) розуміння корупційних кримінальних правопорушень передусім у контексті зв'язків службовців із представниками організованої злочинності; г) криміналізації продовжуваного злочинного підприємництва фінансового характеру, що є наслідком глобалізації злочинності у банківсько-

фінансовому секторі; г) запровадження дієвих етичних стандартів поведінки у сфері службової діяльності.

Отже, специфікою корупційних кримінальних правопорушень на федеральному рівні у США є те, що:

корупція за законодавством США (на рівні федерації) розуміється дуже широко та охоплює різноманітні дії: одержання чи давання хабара, саму пропозицію чи обіцянку дати хабар, вимагання хабара, посередництво у даванні чи одержанні хабара, згоду на отримання хабара, давання чи одержання хабара діючими або колишніми посадовими особами тощо;

зловживання владою та службовим становищем у США також охоплює випадки перевищення влади або службових повноважень, оскільки спеціальних норм із цього приводу у законодавстві не наведено;

злочини, пов'язані з хабарництвом, є більш небезпечними і передбачають більш суворе покарання, ніж зловживання владою та службовим становищем;

федеральний закон розрізняє посягання, пов'язані з хабарництвом, та посягання, пов'язані з корупцією;

досить суворо урегульовано відповідальність за корупційні злочини стосовно виборчого процесу, функціонування виконавчої влади, фальсифікації державних записів та звітів;

чимало етичних стандартів поведінки на публічній службі у США визначено виконавчими наказами Президента США та регулятивними нормативно-правовими актами тощо.

Контрольні запитання

1. Які органи влади забезпечують питання запобігання корупції в Швейцарії?
2. Антикорупційна стратегія в різних країнах світу.
3. В чому полягають обмеження спільної роботи близьких осіб?
4. Схожості та розбіжності щодо антикорупційних заходів в Україні та Латвії?
5. Поняття корупції за законодавством США

Список використаної літератури.

1. Конвенція проти корупції, прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї ООН 31 жовтня 2003 року // «Офіційний вісник України». - № 44. - 2006. - Ст. 2938.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : прийнята 31 жовтня 2003 року; ратифікована Україною із заявами 18 жовтня 2006 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 12.04.2021).
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : прийнята 27 січня 1999 року у Страсбурзі; ратифікована Україною 18 жовтня 2006 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101/print1433920238957200 (дата звернення: 12.06.2021).
4. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: прийнятий 34-ю сесією Генеральної асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282(дата звернення: 12.07.2021).
5. Коррупция в сфере государственного управления: Резолюция A/CONF.144/28/Rev.1 VIII Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (г. Гавана, 27 августа – 7 сентября 1990 г.). URL: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/uncc/uncc_ph_r.pdf (дата звернення: 11.04.2021).
6. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України, 1996. - № 30. – Ст. 141.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07. 12. 1984 р. № 8073-X із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 05.07.2021, 1446-19 – Електрон. дан. (2 файла). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення 20.07.2021)
8. Кримінальний кодекс України : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 01.02.2020, 889-19. – Електрон. дан. (1 файл). URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення 20.07.2021).
9. Про запобігання корупції URL : закон України від 14.10.2014 № 1700-VII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом від 01.02.2020, 922-19 – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. (дата звернення 20.07.2021)
10. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
11. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII - Електрон. дан. (1 файл). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення 20.07.2021).

12. Закон України «Про вищий антикорупційний суд» від 07 червня 2018 р.
13. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 17.07.2021).
14. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липн. 2015 р. №537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015> (дата звернення 15.08.2021).
15. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02 липн. 2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п> (дата звернення: 17.07.2020).
16. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015> - п (дата звернення: 19.08.2021).
17. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» Київ: Юрінком Інтер, 2020. 348 с.
18. Ваньчик Ю. А. Загальнотеоретичні підходи до визначення корупції, корупційних діянь і корупційних відносин. Філософські та методологічні проблеми права. № 1. 2014. С. 175.
19. Корупція / Termin.in.ua. URL: <https://termin.in.ua/korupsiia/> (дата звернення: 30.07.2021).
20. Калюжний Р.А. Науково-практичний коментар КУпАП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/adminpravo/131-ra-kaljuzhnij-naukovo-praktichnij-komentar-kupap.html>.
21. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення Станом на 2 квітня 2020 р. / За заг. ред. С. В. Петкова - К.: "Центр учбової літератури", 2020. - 1248 с.
22. Ковальова О.В. Сутність обмеження щодо суміщення та сумісництва як інструменту антикорупційного механізму // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні», 16 травня 2014 року. – Одеса: ОДУВС, 2014.
23. Оленченко Т.Л. Відповідальність посадових осіб системи МВС України: адміністративно-правові аспекти // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2018. - №2.
24. Бисага Ю. М. Корупція як цивілізаційний феномен: причини та шляхи подолання [Текст] : монографія / [Бисага Ю. М. та ін.] ; Держ. ВНЗ Ужгород. нац. ун-т. - Ужгород : Гельветика, 2016. 199 с.
25. Європейський досвід протидії корупції: теорія та практика: аналіт. огляд / Нац. акад. внутр. справ ; [упоряд.: Кржечковські І. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея. - Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. - 235 с.
26. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: офіц. пер. - Київ : СТ-Друк, 2015. - 54 с.

27. Корупція в Україні, як побороти цю хворобу /ред. та упоряд. Л. Кудіна, О. Рязанцева Київ, 2015. 93 с.
28. Корупція в Україні: питання протидії : / Балакареєва І. М. та ін. ; за заг. ред. В. М. Гаращука/ Харків : Панов А. М., 2015. 165 с.
29. Машлякевич Д.С. Стратегії запобігання і протидії корупції в Україні: монографія / Д. С. Машлякевич, О. М. Литвинов/ Харків. 2016. 259с.
30. Петрашко С.Я. Боротьба з корупцією: міжнародний вимір та національна практика: монографія. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2014. 231 с.
31. Коропатов О.М. Деякі питання державної антикорупційної політики в Україні Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 06 листопада 2020 р. ОДУВС, 2020, 138с., С.28-30.
32. Назарук Я.С, Коропатов О.М. Деякі питання кваліфікації правопорушень, передбачених статтею 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 06 листопада 2020 р. ОДУВС, 2020, 138с., С.121-122.
33. Волокітенко О.М. Формування національної антикорупційної політики в контексті загальєвропейської універсальної моделі. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 06 листопада 2020 р. ОДУВС, 2020, 138с., С.22-24.
34. Дручек О.В. Основні моделі (стратегії) протидії корупції: зарубіжний досвід Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 06 листопада 2020 р. ОДУВС, 2020, 138с., С.24-26.
35. Фархадов Р. В., Коропатов О.М. Корупційні дії в Україні стосовно розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 23 жовтня 2019 р. ОДУВС, 2019, 192с. С.174-176.
36. Пенкова Д.В., Коропатов О.М. Деякі питання адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 23 жовтня 2019 р. ОДУВС, 2019, 192с., С.157-159.
37. Філіпенко Т.В., Філіпенко А.С. Сучасні механізми запобігання корупції в органах публічної влади в Україні. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» м.Одеса, 06 листопада 2020 р. ОДУВС, 2020, 138с., С.14-16.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про запобігання корупції

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 77-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 11, ст.75
[№ 198-VIII від 12.02.2015](#), ВВР, 2015, № 17, ст. 118
[№ 576-VIII від 02.07.2015](#), ВВР, 2015, № 36, ст.360
[№ 595-VIII від 14.07.2015](#), ВВР, 2015, № 37-38, ст.366
[№ 597-VIII від 14.07.2015](#), ВВР, 2015, № 35, ст.343
[№ 631-VIII від 16.07.2015](#), ВВР, 2015, № 39, ст.376
[№ 679-VIII від 15.09.2015](#), ВВР, 2015, № 46, ст.414
[№ 731-VIII від 08.10.2015](#), ВВР, 2015, № 49-50, ст.449
[№ 766-VIII від 10.11.2015](#), ВВР, 2015, № 52, ст.482
[№ 794-VIII від 12.11.2015](#), ВВР, 2016, № 6, ст.55
[№ 889-VIII від 10.12.2015](#), ВВР, 2016, № 4, ст.43
[№ 922-VIII від 25.12.2015](#), ВВР, 2016, № 9, ст.89
[№ 928-VIII від 25.12.2015](#), ВВР, 2016, № 5, ст.54
[№ 1022-VIII від 15.03.2016](#), ВВР, 2016, № 13, ст.146
[№ 1403-VIII від 02.06.2016](#), ВВР, 2016, № 29, ст.535
[№ 1540-VIII від 22.09.2016](#), ВВР, 2016, № 51, ст.833
[№ 1774-VIII від 06.12.2016](#), ВВР, 2017, № 2, ст.25
[№ 1798-VIII від 21.12.2016](#), ВВР, 2017, № 7-8, ст.50
[№ 1848-VIII від 09.02.2017](#), ВВР, 2017, № 12, ст.134
[№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), ВВР, 2017, № 14, ст.159}

{Додатково див. пункт 6 розділу II Закону [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 2136-VIII від 13.07.2017](#), ВВР, 2017, № 35, ст.376
[№ 2462-VIII від 19.06.2018](#), ВВР, 2018, № 39, ст.285
[№ 2475-VIII від 03.07.2018](#), ВВР, 2018, № 36, ст.272
[№ 2704-VIII від 25.04.2019](#), ВВР, 2019, № 21, ст.81
[№ 113-IX від 19.09.2019](#), ВВР, 2019, № 42, ст.238
[№ 114-IX від 19.09.2019](#), ВВР, 2019, № 45, ст.289
[№ 140-IX від 02.10.2019](#), ВВР, 2019, № 47, ст.311
[№ 198-IX від 17.10.2019](#), ВВР, 2019, № 50, ст.356
[№ 263-IX від 31.10.2019](#), ВВР, 2020, № 2, ст.5
[№ 319-IX від 03.12.2019](#), ВВР, 2020, № 6, ст.35

Кодексом

[№ 396-IX від 19.12.2019](#), ВВР, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48

Законами

[№ 440-IX від 14.01.2020](#), ВВР, 2020, № 28, ст.188
[№ 524-IX від 04.03.2020](#), ВВР, 2020, № 38, ст.279
[№ 530-IX від 17.03.2020](#), ВВР, 2020, № 16, ст.100
[№ 540-IX від 30.03.2020](#), ВВР, 2020, № 18, ст.123
[№ 720-IX від 17.06.2020](#), ВВР, 2020, № 47, ст.408

[№ 738-IX від 19.06.2020](#)
[№ 805-IX від 16.07.2020](#), ВВР, 2020, № 36, ст.273
[№ 852-IX від 02.09.2020](#), ВВР, 2020, № 50, ст.465
[№ 912-IX від 17.09.2020](#)
[№ 918-IX від 17.09.2020](#)}

{Щодо визнання неконституційними окремих положень див. Рішення Конституційного Суду
[№ 13-р/2020 від 27.10.2020](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 1074-IX від 04.12.2020](#), ВВР, 2021, № 15, ст.131
[№ 1079-IX від 15.12.2020](#), ВВР, 2021, № 17, ст.154 - щодо введення в дію окремих змін див. [пункт 2](#) розділу II
[№ 1135-IX від 26.01.2021](#)
[№ 1150-IX від 28.01.2021](#), ВВР, 2021, № 23, ст.197 - зміни опрацьовуються
[№ 1219-IX від 05.02.2021](#), ВВР, 2021, № 20, ст.181
[№ 1357-IX від 30.03.2021](#), ВВР, 2021, № 29, ст.234
[№ 1443-IX від 29.04.2021](#), ВВР, 2021, № 31, ст.249
[№ 1502-IX від 01.06.2021](#), ВВР, 2021, № 32, ст.259
[№ 1530-IX від 03.06.2021](#), ВВР, 2021, № 32, ст.262
[№ 1539-IX від 15.06.2021](#), ВВР, 2021, № 34, ст.274
[№ 1638-IX від 14.07.2021](#), ВВР, 2021, № 39, ст.321
[№ 1690-IX від 15.07.2021](#), ВВР, 2021, № 42, ст.344
[№ 1811-IX від 19.10.2021](#)
[№ 1893-IX від 17.11.2021](#)}

{Зміни до Закону у частині автоматизованого розподілу обов'язків з проведення перевірок між уповноваженими особами Національного агентства з питань запобігання корупції, у тому числі обов'язків з проведення повної перевірки декларацій, вводяться в дію з 1 червня 2020 року згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

{У тексті Закону слова "Національне агентство з цінних паперів та фондового ринку" в усіх відмінках замінено словами "Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку" у відповідному відмінку згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

антикорупційна експертиза - діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією;

пряме підпорядкування - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань

прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням;

близькі особи - члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта;

{Абзац четвертий частини першої статті 1 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

державний орган - орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю;

{Частину першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

корупція - використання особою, зазначеною у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей;

неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

подарунок - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції - органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

{Частина першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 766-VIII від 10.11.2015](#)}

суб'єкти декларування - особи, зазначені у [пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 4](#) частини першої статті 3 цього Закону, інші особи, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до цього Закону;

{Абзац п'ятнадцятий частини першої статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

члени сім'ї:

{Абзац шістнадцятий частини першої статті 1 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

а) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом, зазначеним у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, та діти зазначеного суб'єкта до досягнення ними повноліття - незалежно від спільного проживання із суб'єктом;

{Абзац частини першої статті 1 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у [частині першій](#) статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

{Абзац частини першої статті 1 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

виборні особи - Президент України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

викривач - фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання;

{Частина першу статті 1 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу, юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу, а так само до органу вищого рівня, уповноважена особа якого здійснює контроль за дотриманням антикорупційного законодавства на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях;

{Частина першу статті 1 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#); в редакції Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо;

{Частина першу статті 1 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем органам прокуратури, Національній поліції, Національному антикорупційному бюро України, Державному бюро розслідувань, Національному агентству з питань запобігання корупції.

{Частина першу статті 1 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#); в редакції Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

Стаття 2. Законодавство у сфері запобігання корупції

1. Відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, регулюються [Конституцією України](#), міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цим та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону

1. Суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

{Підпункт "а" пункту 1 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 576-VIII від 02.07.2015](#), [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#), [№ 2704-VIII від 25.04.2019](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#), [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

{Підпункт "з" пункту 1 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 198-VIII від 12.02.2015](#), [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

{Підпункт "г" пункту 1 частини першої статті 3 в редакції Закону [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#)}

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України;

{Підпункт "д" пункту 1 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 198-VIII від 12.02.2015](#), [№ 597-VIII від 14.07.2015](#), [№ 766-VIII від 10.11.2015](#), [№ 794-VIII від 12.11.2015](#); в редакції Закону [№ 1150-IX від 28.01.2021](#)}

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

{Підпункт "е" пункту 1 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 794-VIII від 12.11.2015](#), [№ 440-IX від 14.01.2020](#), [№ 1150-IX від 28.01.2021](#)}

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

{Підпункт "є" пункту 1 частини першої статті 3 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

{Пункт 1 частини першої статті 3 доповнено новим підпунктом "з" згідно із Законом [№ 766-VIII від 10.11.2015](#)}

и) посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Фонду соціального страхування України та Пенсійного фонду, органів влади Автономної Республіки Крим;

{Підпункт "и" пункту 1 частини першої статті 3 в редакції Закону [№ 1893-IX від 17.11.2021](#)}

і) члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

{Пункт 1 частини першої статті 3 доповнено підпунктом "і" згідно із Законом [№ 1540-VIII від 22.09.2016](#); в редакції Закону [№ 1219-IX від 05.02.2021](#)}

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

{Пункт 1 частини першої статті 3 доповнено підпунктом "і" згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#); в редакції Законів [№ 524-IX від 04.03.2020](#), [№ 912-IX від 17.09.2020](#)}

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

{Пункт 1 частини першої статті 3 доповнено підпунктом "й" згідно із Законом [№ 912-IX від 17.09.2020](#)}

к) члени правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду;

{Пункт 1 частини першої статті 3 доповнено підпунктом "к" згідно із Законом [№ 1893-IX від 17.11.2021](#)}

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

{Підпункт "а" пункту 2 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#), [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

{Підпункт "б" пункту 2 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1403-VIII від 02.06.2016](#)}

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до [Закону України](#) "Про державну службу", [Закону України](#) "Про службу в органах місцевого самоврядування", інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до [Закону України](#) "Про судоустрій і статус суддів", і при цьому не є особами, зазначеними у [пункті 1](#), [підпункті "а"](#) пункту 2 частини першої цієї статті;

{Пункт 2 частини першої статті 3 доповнено підпунктом "в" згідно із Законом [№ 889-VIII від 10.12.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених цим Законом;

{Пункт 3 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

4) кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.

{Частину першу статті 3 доповнено пунктом 4 згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#); в редакції Закону [№ 805-IX від 16.07.2020](#)}

{Пункт 5 частини першої статті 3 виключено на підставі Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Примітку статті 3 виключено на підставі Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Розділ II НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Стаття 4. Статус Національного агентства з питань запобігання корупції

1. Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

2. Національне агентство, у межах, визначених цим та іншими законами, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України.

3. Національне агентство утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до [Конституції України](#), цього та інших законів України.

Питання діяльності Національного агентства у Кабінеті Міністрів України представляє Голова Національного агентства.

4. Правову основу діяльності Національного агентства становлять [Конституція України](#), міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти.

[Закон України](#) "Про центральні органи виконавчої влади" та інші нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, а також [Закон України](#) "Про державну службу" застосовуються до Національного агентства, службовців та працівників його апарату, а також до його повноважень стосовно уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в частині, що не суперечить цьому Закону.

{Абзац другий частини четвертої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Частину п'яту статті 4 виключено на підставі Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 5. Керівництво Національного агентства

1. Керівництво діяльністю Національного агентства здійснює його Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України в порядку, визначеному цим Законом.

2. Головою Національного агентства може бути громадянин України, не молодший тридцяти п'яти років, який має вищу освіту, володіє державною мовою, є доброчесним і

компетентним, здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки.

Для цілей цього Закону вищою освітою вважається освіта, здобута в Україні (або на території колишнього СРСР до 1 грудня 1991 року) за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, а також вища освіта за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, здобута в іноземних державах.

3. На посаду Голови Національного агентства, його заступника не може бути призначена особа, яка:

- 1) за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
- 2) має судимість за вчинення кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку (крім реабілітованої особи);

{Пункт 2 частини третьої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 720-IX від 17.06.2020](#)}

3) притягалася на підставі обвинувального вироку, який набрав законної сили, до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного злочину або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією;

4) позбавлена права відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади;

5) протягом двох років до подання заяви на участь у конкурсі на зайняття цієї посади входила до складу керівних органів політичної партії або перебувала у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією;

6) не подала відповідно до цього Закону декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

7) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоди на її проведення.

4. Голова Національного агентства призначається строком на чотири роки. Одна і та сама особа не може обіймати посаду Голови Національного агентства два строки підряд.

5. Повноваження Голови Національного агентства припиняються Кабінетом Міністрів України достроково у разі:

- 1) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 2) досягнення шістдесяти п'яти років;
- 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що утворюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання безвісно відсутнім чи оголошення померлим;
- 5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 6) припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;
- 7) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням, відставки;

8) його смерті;

9) наявності висновку комісії з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства про неефективність такої діяльності;

10) набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених [статтею 290](#) Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

{Частина п'яту статті 5 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 263-IX від 31.10.2019](#)}

Повноваження Голови Національного агентства припиняються у зв'язку із закінченням строку його повноважень.

Припинення повноважень Голови Національного агентства з будь-яких інших підстав забороняється.

6. Голова Національного агентства може мати трьох заступників, яких він призначає на посаду та звільняє з посади.

{Стаття 5 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 6. Порядок проведення конкурсного відбору та призначення Голови Національного агентства

1. Голова Національного агентства призначається відповідно до результатів відкритого конкурсного відбору.

Організацію та проведення конкурсного відбору здійснює Конкурсна комісія з відбору на посаду Голови Національного агентства (далі - Конкурсна комісія).

2. До складу Конкурсної комісії входять:

1) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України;

2) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

Орган, що забезпечує координацію залучення, використання та моніторинг міжнародної технічної допомоги, що надається Україні на підставі міжнародних договорів, визначає перелік таких донорів не пізніше ніж за три місяці до завершення строку повноважень Голови Національного агентства або протягом трьох робочих днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) у порядку, встановленому цим Законом.

{Абзац четвертий частини другої статті 6 в редакції Закону [№ 1690-IX від 15.07.2021](#)}

Кожен такий донор може запропонувати Кабінету Міністрів України будь-яку кількість кандидатів до складу Конкурсної комісії або погодити пропозицію спільного списку кандидатів до складу Конкурсної комісії.

Рішення про визначення членів Конкурсної комісії приймається на відкритому засіданні Кабінету Міністрів України. Таке рішення повинно містити перелік визначених членів Конкурсної комісії, а також перелік кандидатів на заміну членів Конкурсної комісії у разі дострокового припинення їх повноважень (у кількості не менше двох кандидатів, у

тому числі не менше одного кандидата, запропонованого донорами, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції).

3. Членами Конкурсної комісії можуть бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, а також досвід діяльності у сфері запобігання та/або протидії корупції. Не можуть бути членами Комісії особи, зазначені у [пунктах 1-4](#) частини третьої статті 5 цього Закону, та особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до [частини першої](#) статті 3 цього Закону.

4. Конкурсна комісія формується не пізніше ніж за два місяці до завершення строку повноважень Голови Національного агентства або протягом 14 днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) у порядку, встановленому цим Законом.

Конкурсна комісія вважається повноважною в разі затвердження в її складі чотирьох осіб, три з яких визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

Строк повноважень члена Конкурсної комісії становить два роки з дня призначення.

Повноваження члена Конкурсної комісії припиняються достроково у разі:

- 1) подання особистої заяви про припинення повноважень члена Конкурсної комісії;
- 2) внесення Конкурсною комісією пропозиції про дострокове припинення повноважень її члена;
- 3) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 4) визнання його недієздатним або безвісно відсутнім;
- 5) виявлення невідповідності члена Конкурсної комісії вимогам, визначеним цією статтею;
- 6) його смерті.

Рішення про дострокове припинення повноважень члена Конкурсної комісії приймає Кабінет Міністрів України, який при цьому визначає члена Конкурсної комісії на заміну.

5. Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні проголосували чотири члени Конкурсної комісії, серед яких три члени з числа осіб, визначених на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до дня завершення строку повноважень Голови Національного агентства або до дня дострокового припинення його повноважень надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

Член Конкурсної комісії може брати участь у її засіданні дистанційно за допомогою засобів електронного зв'язку.

Засідання Конкурсної комісії відкриті для представників засобів масової інформації та журналістів. Секретаріат Кабінету Міністрів України забезпечує відео- та аудіофіксацію і трансляцію у режимі реального часу відповідних відео- та аудіоінформації із засідань Конкурсної комісії на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України.

Інформація про час та місце проведення засідання Конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України не пізніше ніж за 48 годин до його початку.

Організаційно-технічне забезпечення діяльності Конкурсної комісії здійснює Секретаріат Кабінету Міністрів України.

Фінансування діяльності Конкурсної комісії та її членів, у тому числі секретаріату, що утворюється для допомоги в їх діяльності, може здійснюватися за рахунок залучення міжнародної технічної допомоги.

6. Конкурсна комісія:

- 1) визначає та оприлюднює регламент своєї роботи;
- 2) визначає та оприлюднює критерії та методичку оцінки кандидатів на посаду Голови Національного агентства;
- 3) визначає умови та строки проведення конкурсу, розміщує відповідне оголошення в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації та на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України;
- 4) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі;
- 5) проводить оцінювання професійних знань та якостей кандидата, дослідження матеріалів про кандидата;
- 6) проводить на своєму засіданні співбесіду з відібраними кандидатами;
- 7) визначає шляхом відкритого голосування з числа кандидатів, які пройшли співбесіду, кандидата, який згідно з обґрунтованим рішенням Конкурсної комісії має найкращі професійний досвід, знання і якості для виконання службових обов'язків Голови Національного агентства, а також відповідає критеріям компетентності та доброчесності; вносить подання Кабінету Міністрів України про призначення кандидата на посаду Голови Національного агентства;
- 8) оприлюднює на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України інформацію про осіб, які подали заяви на участь у конкурсі, а також інформацію про кандидатів, відібраних для проходження співбесіди, та про кандидата, відбраного Конкурсною комісією для призначення на посаду Голови Національного агентства;
- 9) проводить повторний конкурс у разі відхилення всіх кандидатів у зв'язку з їх невідповідністю вимогам, встановленим щодо посади Голови Національного агентства.

7. Члени Конкурсної комісії мають право:

- 1) збирати, перевіряти та аналізувати інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, про кандидатів на посаду Голови Національного агентства;
- 2) мати безкоштовний доступ до реєстрів, баз даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи;
- 3) брати участь у засіданнях та інших заходах, що проводяться Конкурсною комісією;
- 4) звертатися до кандидатів на посаду Голови Національного агентства, а також будь-яких інших фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для розгляду кандидатів на посаду Голови Національного агентства;
- 5) з метою збору, перевірки та аналізу інформації, у тому числі з обмеженим доступом, користуватися допомогою помічників.

Помічники зобов'язані забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стала відома їм у зв'язку з виконанням відповідних обов'язків.

8. Члени Конкурсної комісії зобов'язані:

1) забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стала відома Конкурсній комісії, її члену у зв'язку із здійсненням повноважень;

2) брати участь у роботі Конкурсної комісії особисто без делегування своїх повноважень іншим особам, у тому числі іншим членам Конкурсної комісії;

3) не використовувати в цілях інших, ніж для виконання своїх обов'язків як членів Конкурсної комісії, персональні дані та іншу інформацію, що стала їм відома у зв'язку з участю в роботі Конкурсної комісії;

4) відмовитися від участі у зборі інформації про кандидата на посаду Голови Національного агентства, розгляді питання про такого кандидата, якщо член Конкурсної комісії перебуває чи перебував в особистих чи ділових стосунках із таким кандидатом та/або в разі наявності іншого конфлікту інтересів або обставин, що можуть вплинути на об'єктивність та безсторонність під час прийняття членом Конкурсної комісії рішення щодо кандидата на посаду Голови Національного агентства.

9. Особа, яка претендує на участь у конкурсі, подає у визначений в оголошенні строк такі документи:

1) заяву про участь у конкурсі з наданням згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до цього Закону та на обробку персональних даних відповідно до [Закону України](#) "Про захист персональних даних";

2) автобіографію, що містить: прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), число, місяць, рік і місце народження, громадянство, відомості про освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (у тому числі на виборних посадах), членство у політичних партіях, у тому числі в минулому, наявність трудових або будь-яких інших договірних відносин з політичною партією протягом двох років, що передують дню подання заяви (незалежно від тривалості таких відносин), контактний номер телефону та адресу електронної пошти, відомості про наявність чи відсутність судимості, накладення на особу адміністративного стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією;

3) мотиваційний лист, у якому особа викладає свої мотиви обрання на посаду Голови Національного агентства та своє бачення можливої майбутньої діяльності на цій посаді;

4) копію декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за рік, що передує року, в якому було оприлюднено оголошення про конкурс, та посилання на відповідну сторінку Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

5) інші документи, подання яких передбачене цим Законом для проведення спеціальної перевірки.

Відомості з поданих відповідно до цієї статті документів мають бути оприлюднені протягом трьох робочих днів після закінчення строку подання заяв на конкурс на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України, крім відомостей, які відповідно до цього Закону віднесені до інформації з обмеженим доступом, та відомостей про контактний номер телефону, адресу електронної пошти кандидата.

{Стаття 6 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 7. Повноваження Голови Національного агентства, його заступників

1. Голова Національного агентства:

1) організовує та контролює роботу Національного агентства, несе персональну відповідальність за законність, прозорість та ефективність діяльності Національного агентства, звітує про роботу Національного агентства;

2) призначає на посади та звільняє з посад працівників Національного агентства;

3) присвоює службовцям Національного агентства ранги державних службовців, вживає заходів заохочення, а також притягає службовців Національного агентства до дисциплінарної відповідальності згідно з рішенням дисциплінарної комісії Національного агентства;

4) розподіляє обов'язки між заступниками Голови Національного агентства;

5) приймає в установленому порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є Національне агентство;

6) затверджує штатний розпис та кошторис Національного агентства, положення про територіальні органи Національного агентства;

7) затверджує перспективні, поточні та оперативні плани роботи Національного агентства, визначає показники ефективності діяльності Національного агентства;

8) представляє Національне агентство у відносинах із судами, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями, а також органами іноземних держав, міжнародними та іноземними організаціями тощо;

9) вживає заходів із запобігання несанкціонованому доступу до інформації з обмеженим доступом, забезпечує додержання законодавства про доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Національне агентство, та захист персональних даних, володільцем яких є Національне агентство;

10) видає у межах повноважень накази та доручення;

11) має право бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, постійних, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України, інших державних органів та органів місцевого самоврядування у разі розгляду питань, пов'язаних з формуванням та реалізацією антикорупційної політики;

12) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів.

2. Заступники Голови Національного агентства здійснюють свої повноваження відповідно до розподілу обов'язків, затвердженого Головою Національного агентства, та у разі відсутності Голови виконують його обов'язки відповідно до наказу Голови Національного агентства.

{Стаття 7 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 8. Організація діяльності Національного агентства

{Частину першу статті 8 виключено на підставі Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2. Організаційне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності Національного агентства здійснює його апарат.

Положення про апарат Національного агентства і його структура, а також положення про самостійні структурні підрозділи апарату затверджуються Головою Національного агентства. Гранична чисельність працівників апарату Національного агентства затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Голови Національного агентства.

{Абзац другий частини другої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Керівник апарату та його заступники призначаються та звільняються Головою Національного агентства, інші працівники апарату (крім працівників, які виконують функції з обслуговування або займають посади патронатної служби) призначаються за результатами відкритого конкурсу, крім випадку переведення в порядку, визначеному [Законом України](#) "Про державну службу". Положення про відкритий конкурс у Національному агентстві затверджується Головою Національного агентства.

{Абзац третій частини другої статті 8 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3. Рішенням Голови Національного агентства можуть створюватися не більше шести територіальних органів Національного агентства, територія діяльності яких може не збігатися з адміністративно-територіальним поділом.

{Абзац перший частини третьої статті 8 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Керівники територіальних органів Національного агентства (у разі їх створення) призначаються та звільняються Головою Національного агентства.

{Абзац другий частини третьої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

4. Працівники апарату Національного агентства та його територіальних органів (у разі їх створення) регулярно, але не рідше одного разу на два роки, проходять обов'язкове підвищення кваліфікації.

Стаття 9. Гарантії незалежності Національного агентства

1. Незалежність Національного агентства від впливу чи втручання у його діяльність гарантується:

- 1) спеціальним статусом Національного агентства;
- 2) особливим порядком відбору, призначення та припинення повноважень Голови Національного агентства;

{Пункт 2 частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3) особливим, встановленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного агентства;

4) належними умовами оплати праці Голови, заступників Голови Національного агентства та службовців апарату Національного агентства, визначеними цим та іншими законами;

{Пункт 4 частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

- 5) прозорістю його діяльності;
- 6) в інший спосіб, визначений цим Законом.

2. Голова, заступник Голови Національного агентства та службовці апарату Національного агентства під час виконання покладених на них обов'язків є представниками влади, діють від імені держави і перебувають під її захистом.

{Частина друга статті 9 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3. Використання Національного агентства в партійних, групових чи приватних інтересах не допускається. Діяльність політичних партій в Національному агентстві забороняється.

4. Забороняється втручання державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших осіб в діяльність Національного агентства з виконання покладених на нього обов'язків.

Будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення тощо, спрямовані до Національного агентства чи його працівників, що стосуються повноважень Національного агентства, але не передбачені законодавством України, є неправомірними та не повинні виконуватися. У разі отримання такої вказівки, вимоги, доручення тощо працівник Національного агентства невідкладно інформує про це в письмовій формі Голову Національного агентства.

{Частина четверту статті 9 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

5. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Голові, заступнику Голови Національного агентства може бути здійснено лише Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) або заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

З клопотанням про відсторонення від посади Голови або заступника Голови Національного агентства, який підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, має право звернутися у встановленому законом порядку Генеральний прокурор, його заступник або керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

{Абзац другий частини п'ятої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 720-IX від 17.06.2020](#)}

{Частина п'ята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

6. Голова, заступник Голови Національного агентства, службовці апарату Національного агентства, їх близькі особи та їхнє майно перебувають під захистом держави. У разі надходження відповідної заяви від Голови, заступника Голови Національного агентства органи Національної поліції вживають необхідних заходів для забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства та їх близьких осіб, збереження їхнього майна.

{Частина шоста статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 766-VIII від 10.11.2015](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

7. Посягання на життя і здоров'я Голови, заступника Голови Національного агентства, службовця апарату Національного агентства, їх близьких осіб, знищення чи пошкодження їхнього майна, погроза їм убивством, насильством чи пошкодженням майна тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

{Частина сьома статті 9 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

8. Голова, заступник Голови Національного агентства мають право на забезпечення засобами захисту, які надаються їм органами Національної поліції.

{Частина восьма статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 766-VIII від 10.11.2015](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 10. Правовий статус працівників апарату та територіальних органів Національного агентства

{Назва статті 10 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Частина першу статті 10 виключено на підставі Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2. Працівниками апарату Національного агентства та його територіальних органів є державні службовці, а також інші працівники, які виконують функції з обслуговування.

{Частина друга статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

1. До повноважень Національного агентства належать:

1) проведення аналізу:

стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;

статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;

2) розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;

3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;

5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;

{Пункт 6 частини першої статті 11 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

б¹) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівнянних до них осіб;

{Частина першу статті 11 доповнено пунктом б¹ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

7) координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;

{Пункт 7 частини першої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

7¹) здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування;

{Частину першу статті 11 доповнено пунктом 7¹ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 8 частини першої статті 11 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

8¹) здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, звітів про надходження та використання коштів фонду агітації щодо ініціативи проведення всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду ініціативної групи, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей;

{Частину першу статті 11 доповнено пунктом 8¹ згідно із Законом [№ 731-VIII від 08.10.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1135-IX від 26.01.2021](#)}

8²) затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону;

{Частину першу статті 11 доповнено пунктом 8² згідно із Законом [№ 731-VIII від 08.10.2015](#)}

9) забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

{Пункт 9 частини першої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

{Пункт 10 частини першої статті 11 виключено на підставі Закону [№ 889-VIII від 10.12.2015](#)}

11) координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

12) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

13) отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на

вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;

{Пункт 13 частини першої статті 11 в редакції Закону [№ 198-IX від 17.10.2019](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

14) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування);

{Пункт 14 частини першої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 889-VIII від 10.12.2015](#)}

15) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, застосування інших положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, захисту викривачів;

{Пункт 15 частини першої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 140-IX від 02.10.2019](#), [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

16) інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

17) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

18) координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

19) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

20) інші повноваження, визначені законом.

Стаття 12. Права Національного агентства

1. Національне агентство з метою виконання покладених на нього повноважень має такі права:

{Пункт 1 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

1^а) одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на нього завдань;

{Частину першу статті 12 доповнено пунктом 1^а згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

1²) мати безпосередній автоматизований доступ до інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами. Отримання інформації з Єдиного реєстру досудових розслідувань здійснюється у порядку та обсязі, визначених спільним наказом Національного агентства та Генерального прокурора.

Обробку такої інформації Національне агентство здійснює з дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпечення таємниці, що охороняється законом;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 1² згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 2 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

2¹) отримувати інформацію з відкритих баз даних, реєстрів іноземних держав, у тому числі після внесення плати за отримання відповідної інформації, якщо така плата вимагається для доступу до інформації;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 2¹ згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3) залучати у встановленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань науковців, у тому числі на договірній основі, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

4) створювати комісії та робочі групи, організовувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції;

5) приймати з питань, що належать до його компетенції, обов'язкові для виконання нормативно-правові акти;

5¹) отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог цього Закону, проводити за власною ініціативою перевірку можливих фактів порушення вимог цього Закону;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5¹ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

5²) проводити перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, юридичних особах публічного права та юридичних особах, зазначених у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, зокрема щодо підготовки та виконання антикорупційних програм, функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, захисту викривачів;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5² згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

5³) вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, передбачених цим Законом, захисту викривачів;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5³ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

5⁴) отримувати від осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про порушення правил етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, передбачених цим Законом, щодо достовірності відомостей, зазначених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5⁴ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

5⁵) отримувати від осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняних до них осіб, працівників юридичних осіб публічного права та юридичних осіб, зазначених у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про порушення вимог цього Закону щодо захисту викривачів;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5⁵ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

5⁶) звертатися до суду із позовами (заявами) щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, виданих (прийнятих) з порушенням встановлених цим Законом вимог та обмежень, визнання недійсними правочинів, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5⁶ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

5⁷) у разі встановлення ним доказів того, що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, набула необґрунтовані активи або що такі активи набула інша особа за її дорученням чи в інших передбачених [статтею 290](#) Цивільного процесуального кодексу України випадках, - порушувати перед Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою або у визначених законом випадках - перед Офісом Генерального прокурора питання щодо звернення до суду з позовом про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави;

{Частина першу статті 12 доповнено пунктом 5⁷ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 6 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 7 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 8 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 9 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 9¹ частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 10 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 10¹ частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

11) затверджувати [методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади](#), проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм;

11¹) ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень;

{Частину першу статті 12 доповнено пунктом 11² згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

11²) складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного агентства, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

{Частину першу статті 12 доповнено пунктом 11² згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 12 частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Пункт 12¹ частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

13) інші права, передбачені законом.

{Частину другу статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Частину третю статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Частину четверту статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Частину п'яту статті 12 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

6. У випадках виявлення порушення вимог цього Закону щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, захисту викривачів або іншого порушення цього Закону Національне агентство вносить керівнику відповідного органу, підприємства, установи, організації припис щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності.

Припис Національного агентства є обов'язковим для виконання. Про результати виконання припису Національного агентства посадова особа, якій його адресовано, інформує Національне агентство упродовж десяти робочих днів з дня одержання припису.

Припис не вноситься у разі виявлення порушення вимог цього Закону щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності судді, судді Конституційного Суду України. Про виявлення таких порушень Національне агентство інформує відповідно Вищу раду правосуддя або Конституційний Суд України. Вища рада правосуддя, Конституційний Суд України відповідно до наданих законом повноважень вирішують питання про притягнення судді, судді Конституційного Суду України до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Припис Національного агентства не вноситься з питань, які безпосередньо стосуються здійснення суддею правосуддя, а також здійснення суддею Конституційного Суду України конституційного провадження.

{Статтю 12 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

7. У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважені особи Національного агентства складають протокол про таке правопорушення, який направляється до суду в порядку, визначеному Національним агентством.

У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, вчиненого суддею, суддею Конституційного Суду України, протокол про таке правопорушення складає Голова Національного агентства або його заступник та направляє його до суду у визначеному законом порядку, а також інформує про це відповідно Вищу раду правосуддя або Голову Конституційного Суду України.

У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення Національне агентство затверджує обґрунтований висновок та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, вчиненого суддею, суддею Конституційного Суду України, обґрунтований висновок затверджує Голова Національного агентства або його заступник та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, а також інформує про факт затвердження такого висновку відповідно Вищу раду правосуддя або Голову Конституційного Суду України.

Висновок Національного агентства є обов'язковим для розгляду, про результати якого воно повідомляється не пізніше п'яти днів після отримання повідомлення про вчинене правопорушення.

{Статтю 12 доповнено частиною сьомою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

8. Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи зобов'язані надавати запитувані Національним агентством документи чи інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, протягом десяти робочих днів з дня одержання запиту, а в разі направлення запиту для забезпечення проведення спеціальної перевірки - протягом трьох днів.

{Статтю 12 доповнено частиною восьмою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

9. Нормативно-правові акти Національного агентства підлягають державній реєстрації Міністерством юстиції України та включаються до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

Нормативно-правові акти Національного агентства, що пройшли державну реєстрацію, набирають чинності з дня їх офіційного опублікування, якщо інше не передбачено самим актом, але не раніше дня офіційного опублікування.

Нормативно-правові акти Національного агентства після включення до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів опубліковуються державною мовою в офіційних друкованих виданнях.

Інші акти Національного агентства набирають чинності з дня їх прийняття, якщо самим актом не встановлено інший строк набрання ним чинності, але не раніше дня прийняття, та доводяться до відома осіб, на яких поширюється дія таких актів, у встановленому Національним агентством порядку.

Акти Національного агентства оприлюднюються шляхом їх розміщення на офіційному веб-сайті Національного агентства.

{Статтю 12 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 13. Уповноважені особи Національного агентства

1. Уповноваженими особами Національного агентства є Голова, заступник Голови Національного агентства, а також інші посадові особи, уповноважені Головою Національного агентства.

Уповноважені особи Національного агентства мають право:

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

безперешкодно входити до приміщень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права та юридичних осіб, зазначених у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, за службовим посвідченням та мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки;

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

вимагати необхідні документи та іншу інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, у зв'язку з реалізацією своїх повноважень;

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

отримувати в межах своєї компетенції письмові пояснення від посадових осіб та службових осіб державних органів, органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань;

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

відповідно до розподілу обов'язків складати протоколи про адміністративні правопорушення у справах, що належать до компетенції Національного агентства;

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

представляти Національне агентство в судах у порядку, встановленому законом;

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

проводити перевірки з питань, які цим Законом віднесено до повноважень Національного агентства. Розподіл обов'язків з проведення перевірок між уповноваженими особами Національного агентства здійснюється автоматизовано відповідно до порядку, визначеного Головою Національного агентства.

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Частина перша статті 13 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Частина другу статті 13 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

3. Без згоди Національного агентства його уповноважені особи не можуть входити до складу комісій, комітетів та інших органів, що формуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування.

4. Голові, заступнику Голови Національного агентства, посадовим і службовим особам його апарату забороняється розголошувати інформацію з обмеженим доступом, отриману у зв'язку із виконанням ними службових обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

{Частина четверта статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 13¹. Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції

1. З метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції, передбачених цим Законом, утворюються (визначаються) уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції.

Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції утворюються (визначаються) в:

Офісі Президента України, Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

апаратах Ради національної безпеки і оборони України, Рахункової палати, Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, Конституційного Суду України, Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; секретаріатах Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

апаратах та територіальних органах міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України (крім Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства);

апараті Ради міністрів Автономної Республіки Крим, апаратах органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим;

обласних, Київській та Севастопольській міських, районних, районних у місті Києві державних адміністраціях;

апаратах Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських рад, Севастопольської міської ради, секретаріаті Київської міської ради;

на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління державного органу (крім юридичних осіб, у яких відповідно до цього Закону затверджуються антикорупційні програми);

у державних цільових фондах.

{Частина другу статті 13¹ виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

3. Керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) підзвітний і підконтрольний керівнику відповідного державного органу або органу місцевого самоврядування.

Керівник відповідного державного органу або органу місцевого самоврядування забезпечує гарантії незалежності уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) від впливу чи втручання у його роботу.

4. Керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, може бути звільнений за ініціативою керівника, за умови надання згоди Національним агентством.

Згода Національного агентства надається з метою з'ясування обставин, передбачених [частинами першою і третьою](#) статті 53⁴ цього Закону.

{Абзац другий частини четвертої статті 13¹ із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

5. Національне агентство затверджує [Типове положення про уповноважений підрозділ \(уповноважену особу\)](#) та порядок надання згоди на звільнення керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи).

Національне агентство встановлює обов'язкові вимоги до мінімальної штатної чисельності уповноваженого підрозділу в державних органах.

6. Основними завданнями уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) є:

1) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

2) організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності відповідного органу, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення керівнику такого органу відповідних пропозицій;

3) надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції;

4) здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування керівника відповідного органу та Національного агентства про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання;

5) перевірка факту подання суб'єктами декларування декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному відповідно до цього Закону порядку;

6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розгляд повідомлень про порушення вимог цього Закону, у тому числі на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях;

7) забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог цього Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів;

8) інформування керівника відповідного органу, Національного агентства або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції.

{Статтю 13¹ доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Закон доповнено статтею 13^а згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 14. Контроль за діяльністю Національного агентства

1. Контроль за витрачанням Національним агентством коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.

2. Громадський контроль за діяльністю Національного агентства забезпечується через Громадську раду при Національному агентстві, яка складається з 15 осіб та формується відповідно до результатів відкритого та прозорого конкурсу.

Конкурс з формування складу Громадської ради при Національному агентстві проводиться шляхом відкритого рейтингового інтернет-голосування громадян, які проживають на території України, у [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

Кандидатури для участі в конкурсі з формування складу Громадської ради при Національному агентстві подаються громадськими об'єднаннями, які здійснюють діяльність у сфері запобігання та/або протидії корупції не менше двох років та мають підтвердження реалізованих ними проектів (далі - громадські об'єднання).

Громадське об'єднання може подати для участі в конкурсі не більше трьох кандидатур, враховуючи всі кандидатури, подані афілійованими громадськими об'єднаннями. Афілійованими є громадські об'єднання, що мають спільних засновників або серед засновників яких є близькі особи.

До складу Громадської ради при Національному агентстві не можуть входити особи:

- 1) зазначені у [пункті 1, підпункті "а"](#) пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону;
- 2) які, незалежно від тривалості, були працівниками Національного агентства протягом останніх трьох років;
- 3) близькі особи яких є або, незалежно від тривалості, були працівниками Національного агентства протягом останніх трьох років.

Громадська рада при Національному агентстві є повноважною, якщо до її складу входять не менше дев'яти осіб. Строк повноважень Громадської ради становить два роки. [Положення](#) про Громадську раду при Національному агентстві затверджує Кабінет Міністрів України.

3. Громадська рада при Національному агентстві:

- 1) обирає зі своїх членів до трьох представників, які входять до складу кожної з: комісій, які проводять конкурс на зайняття вакантних посад у Національному агентстві; дисциплінарних комісій, які здійснюють дисциплінарні провадження щодо державних службовців Національного агентства;
- 2) заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Національного агентства, здійснює моніторинг ефективності реалізації Національним агентством його повноважень;
- 3) аналізує ситуацію із забезпеченням незалежності Національного агентства;
- 4) розглядає щорічний звіт Національного агентства та затверджує висновок щодо нього;

5) розглядає проект національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики та затверджує висновок щодо нього;

6) бере участь у розробленні антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання;

7) бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів Національного агентства та готує висновки щодо них;

8) здійснює інші повноваження, передбачені Положенням про Громадську раду при Національному агентстві.

4. Кожні два роки проводиться зовнішня незалежна оцінка ефективності діяльності Національного агентства.

Оцінку проводить Комісія з проведення незалежної оцінки ефективності діяльності Національного агентства (далі - Комісія) у складі трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій донорів, які протягом останніх двох років до проведення оцінки надавали Україні міжнародну технічну допомогу у сфері запобігання і протидії корупції.

Визначення донорів та подання ними пропозицій щодо кандидатів до складу Комісії здійснюються відповідно до [статті 6](#) цього Закону.

До початку формування Комісії Кабінет Міністрів України затверджує та оприлюднює [критерії](#) та [методику](#) проведення оцінювання ефективності діяльності Національного агентства.

Під час проведення оцінки ефективності діяльності Національного агентства Комісія також враховує інформацію Вищої ради правосуддя, Конституційного Суду України щодо дотримання Національним агентством при здійсненні його повноважень гарантій незалежності суддів, суддів Конституційного Суду України.

{Частина четверту статті 14 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Члени Комісії діють незалежно та не повинні виконувати будь-яких доручень і вказівок.

Рішення Комісії про затвердження звіту оцінки ефективності діяльності Національного агентства вважається ухваленим, якщо за нього проголосували всі члени Комісії.

Звіт оцінки ефективності діяльності Національного агентства оприлюднюється на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України протягом п'яти днів з дня його затвердження.

Для проведення оцінки члени Комісії мають право:

1) доступу до інформації та документів, що є у володінні Національного агентства (у тому числі до інформації з обмеженим доступом);

2) проводити конфіденційні інтерв'ю з працівниками Національного агентства, працівниками інших державних органів, а також іншими особами, які володіють інформацією (документами), необхідною (необхідними) для проведення оцінки;

3) звертатися до державних органів, будь-яких фізичних чи юридичних осіб із запитом про надання пояснень, документів чи інформації, необхідних для проведення оцінки;

4) користуватися допомогою помічників. Помічники зобов'язані забезпечувати захист і нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням відповідних обов'язків.

Члени Комісії забезпечують захист та нерозголошення персональних даних, інформації з обмеженим доступом, що стали їм відомі у зв'язку із здійсненням своїх повноважень.

Організаційно-технічне забезпечення діяльності Комісії здійснює Секретаріат Кабінету Міністрів України. Фінансування діяльності Комісії та її членів, у тому числі секретаріату, що утворюється для допомоги в їхній діяльності, може здійснюватися за рахунок залучення міжнародної технічної допомоги.

5. Національне агентство готує щорічні звіти про свою діяльність. Звіт Національного агентства надається для висновку Громадській раді при Національному агентстві, яка розглядає звіт протягом двох тижнів з дня надання.

Національне агентство оприлюднює щорічний звіт не пізніше 15 квітня на своєму офіційному веб-сайті разом із висновком Громадської ради (у разі затвердження висновку у встановлений строк).

Щорічний звіт Національного агентства повинен містити, зокрема, такі відомості:

1) визначені Національним агентством показники ефективності його діяльності та результати їх досягнення;

2) статистичні дані про результати діяльності Національного агентства, у тому числі дані про:

кількість виявлених порушень цього Закону, [Закону України](#) "Про політичні партії в Україні";

кількість складених уповноваженими особами Національного агентства протоколів про адміністративні правопорушення та результати їх розгляду;

кількість винесених приписів Національного агентства, надісланих матеріалів про порушення законодавства до правоохоронних та інших органів, результати їх розгляду;

результати звернень Національного агентства до суду з позовами (заявами) відповідно до закону;

дисциплінарні стягнення, застосовані до працівників Національного агентства;

3) результати діяльності підрозділу внутрішнього контролю та підрозділу з питань запобігання корупції Національного агентства;

4) відомості про взаємодію з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

5) відомості про співпрацю з компетентними органами іноземних держав, міжнародними та іноземними організаціями;

6) чисельність працівників Національного агентства, їхню кваліфікацію та досвід, підвищення їхньої кваліфікації;

7) штатний розпис та кошторис Національного агентства, його виконання;

8) інші відомості, що стосуються результатів діяльності Національного агентства.

{Стаття 14 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 15. Соціальний захист Голови, заступника Голови Національного агентства та працівників апарату Національного агентства

{Назва статті 15 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

1. Голова, заступник Голови Національного агентства та працівники апарату Національного агентства підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

{Частина перша статті 15 в редакції Закону [№ 77-VIII від 28.12.2014](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2. У разі загибелі (смерті) Голови, заступника Голови Національного агентства під час виконання службових обов'язків сім'ї загиблого (померлого), а у разі її відсутності його батькам та утриманцям виплачується одноразова грошова допомога в розмірі десятирічного розміру оплати праці загиблого (померлого) за останньою посадою, яку він займав, в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України. За сім'єю загиблого (померлого) зберігається право на забезпечення житлом.

{Частина друга статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Частина третю статті 15 виключено на підставі Закону [№ 77-VIII від 28.12.2014](#)}

4. Шкода, завдана майну Голови, заступника Голови Національного агентства або працівника апарату Національного агентства чи майну його близьких родичів у зв'язку з виконанням службових обов'язків, відшкодовується в повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України з наступним стягненням цієї суми з винуватих осіб у порядку, встановленому законом.

{Частина четверта статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 16. Оплата праці Голови, заступника Голови Національного агентства та працівників апарату Національного агентства

{Назва статті 16 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

1. Заробітна плата Голови, заступника Голови Національного агентства та працівників апарату Національного агентства повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними службових обов'язків з урахуванням характеру, інтенсивності та небезпечності роботи, забезпечувати набір і закріплення в штаті апарату Національного агентства кваліфікованих кадрів, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності, компенсувати інтелектуальні затрати працівників.

{Частина перша статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2. Заробітна плата Голови, заступника Голови Національного агентства та працівників апарату Національного агентства складається з посадового окладу, надбавки за вислугу років, доплати за ранг, премії та інших надбавок, встановлених законодавством про державну службу.

Установлюються такі посадові оклади працівників Національного агентства відповідно до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року:

Голова Національного агентства - 40;

заступник Голови Національного агентства, керівник апарату Національного агентства - 30;

керівник територіального органу Національного агентства, заступник керівника апарату Національного агентства, керівник підрозділу внутрішнього контролю - 25;

заступник керівника територіального органу Національного агентства, керівник самостійного структурного підрозділу апарату Національного агентства, заступник керівника підрозділу внутрішнього контролю - 20.

Посадовий оклад інших працівників Національного агентства дорівнює двом розмірам посадового окладу, встановленого Кабінетом Міністрів України для працівників, які займають відповідні посади в центральних органах виконавчої влади.

Посадовий оклад уповноважених осіб Національного агентства встановлюється з коефіцієнтом 1,5 (крім Голови, заступника Голови Національного агентства).

{Частина друга статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3. Надбавки за вислугу років, доплати за ранг, премії та інші надбавки виплачуються Голові, заступнику Голови Національного агентства та державним службовцям Національного агентства відповідно до [Закону України](#) "Про державну службу" з урахуванням положень цього Закону.

Розмір місячної премії Голови, заступника Голови Національного агентства не може перевищувати 50 відсотків його посадового окладу.

{Частина третя статті 16 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 17. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення Національного агентства

1. Фінансове забезпечення Національного агентства здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. Фінансування Національного агентства за рахунок будь-яких інших джерел забороняється, крім випадків, передбачених міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, або проектами міжнародної технічної допомоги.

2. У Державному бюджеті України видатки на фінансування Національного агентства визначаються окремим рядком на рівні, що забезпечує належне виконання повноважень Національного агентства.

Голова Національного агентства представляє позицію Національного агентства з питань його фінансування на засіданнях Кабінету Міністрів України, комітетів або на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

3. Національне агентство є головним розпорядником коштів Державного бюджету України, що виділяються на його фінансування.

Видатки на діяльність Національного агентства передбачають кошти на проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції, інформаційних кампаній та навчання з питань запобігання і протидії корупції.

4. Національне агентство забезпечується необхідними матеріальними засобами, технікою, обладнанням, іншим майном для здійснення службової діяльності.

Стаття 17¹. Підрозділ внутрішнього контролю, підрозділ з питань запобігання корупції Національного агентства

1. З метою забезпечення доброчесності працівників Національного агентства, забезпечення дотримання цього Закону в апараті Національного агентства діє підрозділ внутрішнього контролю. Рішенням Голови Національного агентства підрозділи внутрішнього контролю можуть створюватися в територіальних органах Національного агентства.

2. Порядок діяльності та повноваження підрозділів внутрішнього контролю визначаються положенням, яке затверджує Голова Національного агентства. Голова Національного агентства призначає на посади та звільняє з посад керівника та працівників підрозділу внутрішнього контролю. Підрозділи внутрішнього контролю підпорядковуються безпосередньо Голові Національного агентства.

3. Підрозділ внутрішнього контролю Національного агентства:

1) здійснює моніторинг та контроль за виконанням працівниками Національного агентства актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень та заборон, передбачених цим Законом;

2) проводить контроль своєчасності подання та повну перевірку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подаються працівниками Національного агентства, в порядку, визначеному Головою Національного агентства;

3) проводить перевірки працівників Національного агентства на доброчесність та моніторинг їхнього способу життя в порядку, визначеному Головою Національного агентства;

4) перевіряє інформацію, що міститься у зверненнях фізичних або юридичних осіб, засобах масової інформації, інших джерелах, у тому числі отриману через спеціальну телефонну лінію, сторінку в мережі Інтернет, засоби електронного зв'язку Національного агентства, щодо причетності працівників Національного агентства до вчинення правопорушень;

5) проводить службове розслідування стосовно працівників Національного агентства;

6) проводить спеціальну перевірку стосовно осіб, які претендують на призначення на посади в Національному агентстві;

7) вживає заходів щодо захисту працівників Національного агентства, які повідомляють про вчинення протиправних дій чи бездіяльність інших працівників Національного агентства;

8) виконує інші повноваження, визначені Положенням про підрозділ внутрішнього контролю Національного агентства.

4. Працівник Національного агентства, якому стала відома інформація про протиправні дії чи бездіяльність іншого працівника Національного агентства, зобов'язаний негайно повідомити про це Голову Національного агентства та підрозділ внутрішнього контролю Національного агентства.

5. В апараті Національного агентства діє підрозділ з питань запобігання корупції, положення про який затверджує Голова Національного агентства.

Підрозділ з питань запобігання корупції Національного агентства:

1) консулює працівників Національного агентства з питань дотримання вимог актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень та заборон, передбачених цим Законом;

2) організовує роботу з оцінки корупційних ризиків у діяльності Національного агентства, підготовки заходів щодо їх усунення та вживає інших заходів, спрямованих на запобігання вчиненню працівниками Національного агентства корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень;

3) розробляє та забезпечує реалізацію антикорупційної програми Національного агентства;

4) виконує інші повноваження, визначені Положенням про підрозділ з питань запобігання корупції Національного агентства.

{Розділ II доповнено статтею 17¹ згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Розділ III

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття 18. Антикорупційна політика

1. Засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною Радою України.

2. Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

3. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії.

4. Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії.

5. Державна програма з виконання Антикорупційної стратегії підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.

Стаття 19. Антикорупційні програми

1. Антикорупційні програми приймаються в:

Адміністрації Президента України, Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Офісі Генерального прокурора, Службі безпеки України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях, державних цільових фондах - шляхом затвердження їх керівниками;

{Абзац другий частини першої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 113-IX від 19.09.2019](#)}

Апараті Ради національної безпеки і оборони України - шляхом затвердження Секретарем Ради національної безпеки і оборони України;

Національному банку України - шляхом затвердження Правлінням банку;

{Абзац четвертий частини першої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 576-VIII від 02.07.2015](#)}

Рахунковій палаті, Центральній виборчій комісії, Вищій раді правосуддя, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласних радах, Київській та Севастопольській міських радах, Раді міністрів Автономної Республіки Крим - шляхом затвердження їх рішеннями.

{Абзац п'ятий частини першої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 576-VIII від 02.07.2015](#), [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#)}

Антикорупційні програми та зміни до них підлягають погодженню Національним агентством у визначеному ним порядку.

{Абзац шостий частини першої статті 19 в редакції Закону [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

2. Антикорупційні програми повинні передбачати:

визначення засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також з виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми;

оцінку корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють;

заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси;

навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування;

процедури щодо моніторингу, оцінки виконання та періодичного перегляду програм;

інші спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням заходи.

Стаття 20. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики

1. Національне агентство готує проект щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, який не пізніше 1 квітня подається до Кабінету Міністрів України.

2. У національній доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики мають відображатися такі відомості:

1) статистичні дані про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції з обов'язковим зазначенням таких даних:

а) кількість зареєстрованих кожним зі спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції повідомлень про кримінальні корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією;

б) кількість оперативно-розшукових справ, заведених спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, та їх результативність;

в) кількість осіб, щодо яких складено обвинувальні акти щодо вчинення ними кримінальних корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також протоколи про вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією;

г) кількість осіб, щодо яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних корупційних правопорушень, а також на яких накладено адміністративне стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією;

г) кількість осіб, щодо яких набрав законної сили виправдувальний вирок суду щодо вчинення ними відповідних правопорушень, а також щодо яких закрито відповідне адміністративне провадження без накладення стягнення;

д) відомості окремо за категоріями осіб, зазначених у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, і за видами відповідальності за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією;

е) кількість осіб, звільнених з посади (роботи, служби) у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційні правопорушення або правопорушення, пов'язані з корупцією, а також осіб, стосовно яких застосоване як основне/додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

є) відомості про розмір збитків і шкоди, завданих корупційними правопорушеннями та правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, стан та обсяги їх відшкодування;

ж) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, конфісковані за рішенням суду, а також кошти у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг, стягнені на користь держави;

з) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, повернуті в Україну із-за кордону, та розпорядження ними;

и) відомості про конфіскацію предметів та доходів від кримінальних корупційних правопорушень;

і) кількість пропозицій щодо скасування відповідними органами або посадовими особами нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) внаслідок вчинення корупційного правопорушення, та результати їх розгляду;

ї) відомості про визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованих фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, державного органу, органу місцевого самоврядування нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) внаслідок вчинення корупційного правопорушення;

й) кількість направлених подань про усунення причин і умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення та правопорушення, пов'язаного з корупцією, або невиконанню вимог антикорупційного законодавства;

к) співпрацю з відповідними органами інших держав, міжнародними організаціями і зарубіжними недержавними організаціями та укладені з ними угоди про співробітництво;

л) співпрацю з недержавними організаціями і засобами масової інформації;

м) штат спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, кваліфікацію та досвід їх працівників, підвищення їх кваліфікації;

н) діяльність підрозділів внутрішньої безпеки спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; кількість повідомлень про вчинення правопорушень їх працівниками, результати розгляду таких повідомлень, притягнення працівників підрозділів внутрішньої безпеки до відповідальності;

о) обсяги фінансування спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

п) інші відомості, що стосуються результатів діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та виконання їх повноважень;

р) кількість повідомлень викривачів, кількість осіб викривачів;

{Пункт 1 частини другої статті 20 доповнено підпунктом "р" згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

с) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також на яких накладено адміністративне стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, провадження щодо яких здійснювалося у зв'язку з повідомленнями викривачів;

{Пункт 1 частини другої статті 20 доповнено підпунктом "с" згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

т) відомості про розмір збитків і шкоди, завданих корупційними правопорушеннями та правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, провадження щодо яких здійснювалося у зв'язку з повідомленнями викривачів, стан та обсяги їх відшкодування;

{Пункт 1 частини другої статті 20 доповнено підпунктом "т" згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

у) відомості про кількість осіб, стосовно яких застосовано заходи для захисту їхніх прав та інтересів як викривачів;

{Пункт 1 частини другої статті 20 доповнено підпунктом "у" згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

2) узагальнені результати антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів;

3) інформація про результати виконання органами державної влади заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва;

4) узагальнений аналіз ситуації щодо корупції із зазначенням:

а) виявлених державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у їх діяльності та реалізації ними заходів щодо усунення зазначених ризиків;

{Підпункт "а" пункту 4 частини другої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

б) результатів соціологічних і аналітичних досліджень з вивчення ситуації щодо корупції, проведених державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, громадськими об'єднаннями;

в) стану виконання міжнародно-правових зобов'язань у сфері запобігання і протидії корупції;

г) впливу здійснюваних заходів на рівень корупції на основі статистичних даних та результатів соціологічних досліджень;

5) звіт про стан виконання Антикорупційної стратегії;

6) висновки та рекомендації.

3. Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування до 15 лютого подають до Національного агентства інформацію, необхідну для підготовки національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики.

4. Кабінет Міністрів України щороку не пізніше 15 квітня розглядає та схвалює проект національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, який протягом десяти робочих днів з дня схвалення направляється до Верховної Ради України.

5. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті Верховної Ради України.

Стаття 21. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції

1. Громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому [Законом України](#) "Про доступ до публічної інформації", інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

2. Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом.

3. Законопроекти та проекти інших нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування

повноважень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, з метою їх громадського обговорення розміщуються на офіційних веб-сайтах відповідних органів невідкладно, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду з метою прийняття.

4. Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування узагальнюють результати громадського обговорення законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, передбачених частиною третьою цієї статті, та оприлюднюють їх на своїх офіційних веб-сайтах.

Розділ IV

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Стаття 22. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища

1. Особам, зазначеним у [частині першій](#) статті 3 цього Закону, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

Стаття 23. Обмеження щодо одержання подарунків

1. Особам, зазначеним у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

- 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Особам, які за будь-який рік, починаючи з 2010 року, належали або належать до осіб, передбачених [абзацом третім](#) пункту 3 підрозділу 9⁴ "Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб" розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України, забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати від членів сім'ї такої фізичної особи першого та другого ступенів споріднення, визначених [підпунктом 14.1.263](#) пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, подарунки, які є активами, включеними до одноразової (спеціальної) добровільної декларації відповідно до [підрозділу 9⁴](#) "Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб" розділу XX "Прикінцеві положення" Податкового кодексу України, протягом п'яти років з дати закінчення строку подання декларацій з одноразового (спеціального) добровільного декларування відповідно до Податкового кодексу України.

{Частина першу статті 23 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 1539-ІХ від 15.06.2021](#)}

2. Особи, зазначені у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

{Абзац перший частини другої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 198-VIII від 12.02.2015](#), [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.
3. Подарунки, одержані особами, зазначеними у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у [порядку](#), визначеному Кабінетом Міністрів України.
4. Рішення, прийняте особою, зазначеною у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення розповсюджуються положення [статті 67](#) цього Закону.

Стаття 24. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведіння з ними

1. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

2. Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

3. Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

4. Положення цієї статті не поширюються на випадки одержання подарунка за наявності обставин, передбачених [частиною другою](#) статті 23 цього Закону.

5. У випадку наявності в особи, зазначеної у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства, яке надає відповідне роз'яснення.

{Частина п'ята статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

1. Особам, зазначеним у [пункті 1](#) частини першої статті 3 цього Закону, забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено [Конституцією](#) або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено [Конституцією](#) або законами України, крім випадку, передбаченого абзацом першим частини другої цієї статті.

{Пункт 2 частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

2. Особа, призначена (обрана) на посаду, зазначену в [пункті 1](#) частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язана не пізніше 15 робочих днів з дня призначення (обрання) на посаду здійснити дії, спрямовані на припинення підприємницької діяльності та припинення її повноважень у складі правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, якщо особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено [Конституцією](#) або законами України.

У строк, визначений абзацом першим цієї частини, особі, призначеній (обраній) на посаду, зазначену в [пункті 1](#) частини першої статті 3 цього Закону, забороняється здійснювати підприємницьку діяльність, брати участь у діяльності та прийнятті рішень відповідними органами з дня призначення (обрання) на посаду та отримувати будь-які доходи (винагороду тощо) у зв'язку із здійсненням підприємницької діяльності або перебуванням у таких органах.

{Статтю 25 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

3. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних,

помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, працівників патронатних служб у державних органах, осіб, зазначених у [підпункті "к" пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону](#) (крім осіб, зазначених в інших підпунктах [пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону](#)).

{Частина статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#), [№ 319-IX від 03.12.2019](#), [№ 805-IX від 16.07.2020](#), [№ 1893-IX від 17.11.2021](#)}

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування

1. Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у [пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону](#), які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

2. Порухення встановленого пунктом 1 частини першої цієї статті обмеження щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору.

Правочини у сфері підприємницької діяльності, вчинені з порушенням вимог пункту 1 частини першої цієї статті, можуть бути визнані недійсними.

У разі виявлення порушень, передбачених частиною першою цієї статті, Національне агентство звертається до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним.

3. Обмеження, встановлені цією статтею, поширюються на членів Ради Національного банку України.

{Статтю 26 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 1811-IX від 19.10.2021](#)}

Стаття 27. Обмеження спільної роботи близьких осіб

1. Особи, зазначені у [пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону](#), не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

{Абзац перший частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

Особи, які претендують на зайняття посад, зазначених у [пункті 1](#) частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

{Абзац другий частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

Положення абзаців першого та другого цієї частини не поширюються на:

- 1) народних засідателів і присяжних;
- 2) близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи, крім випадків прийняття близької особи на роботу помічником-консультантом народного депутата України, помічником-консультантом депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим, помічником-консультантом депутата місцевої ради;
- 3) осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

2. У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк.

Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Розділ V ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Стаття 28. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

1. Особи, зазначені у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані:
 - 1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;
 - 2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі - Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;
 - 3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;
 - 4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.
2. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб

підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб.

3. Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади протягом двох робочих днів після отримання повідомлення про наявність у підлеглої йому особи реального чи потенційного конфлікту інтересів приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

Національне агентство у випадку одержання від особи повідомлення про наявність у неї реального, потенційного конфлікту інтересів упродовж семи робочих днів роз'яснює такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

4. Безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, якому стало відомо про конфлікт інтересів підлеглої йому особи, зобов'язаний вжити передбачені цим Законом заходи для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів такої особи.

5. У разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона має право звернутися за роз'ясненням до Національного агентства. У разі якщо особа не отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у цьому розділі Закону.

{Частина п'ята статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

6. Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням пізніше було виявлено конфлікт інтересів.

7. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, порядок надання окремих видів державних послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, мають передбачати порядок та шляхи врегулювання конфлікту інтересів службових осіб, діяльність яких вони регулюють.

Стаття 29. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів

1. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом:

- 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень;
- 3) обмеження доступу особи до певної інформації;
- 4) перегляду обсягу службових повноважень особи;
- 5) переведення особи на іншу посаду;
- 6) звільнення особи.

2. Особи, зазначені у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади.

Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування.

Стаття 30. Усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті

1. Усунення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів здійснюється за рішенням керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, у випадках, якщо конфлікт інтересів не має постійного характеру та за умови можливості залучення до прийняття такого рішення або вчинення відповідних дій інших працівників відповідного органу, підприємства, установи, організації.

2. Усунення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів, а також залучення до прийняття такого рішення або вчинення відповідних дій інших працівників відповідного органу, підприємства, установи, організації здійснюється за рішенням керівника органу або відповідного структурного підрозділу, в якому працює особа.

Стаття 31. Обмеження доступу до інформації

1. Обмеження доступу особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи до певної інформації здійснюється за рішенням керівника органу або відповідного структурного підрозділу, в якому працює особа, у випадку, якщо конфлікт інтересів пов'язаний з таким доступом та має постійний характер, а також за можливості продовження належного виконання особою повноважень на посаді за умови такого обмеження і можливості доручення роботи з відповідною інформацією іншому працівнику органу, підприємства, установи, організації.

Стаття 32. Перегляд обсягу службових повноважень

1. Перегляд обсягу службових повноважень особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи здійснюється за рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації або відповідного структурного підрозділу, в якому працює особа, у разі, якщо конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер, пов'язаний з конкретним повноваженням особи, а також за можливості продовження належного виконання нею службових завдань у разі такого перегляду і можливості наділення відповідними повноваженнями іншого працівника.

Стаття 33. Здійснення повноважень під зовнішнім контролем

1. Службові повноваження здійснюються особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняною до неї особи під зовнішнім контролем у разі, якщо усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів, обмеження її доступу до інформації чи перегляд її повноважень є неможливим та відсутні підстави для її переведення на іншу посаду або звільнення.

2. Зовнішній контроль здійснюється в таких формах:

1) перевірка працівником, визначеним керівником органу, підприємства, установи, організації, стану та результатів виконання особою завдання, вчинення нею дій, змісту

рішень чи проектів рішень, що приймаються або розробляються особою або відповідним колегіальним органом з питань, пов'язаних із предметом конфлікту інтересів;

2) виконання особою завдання, вчинення нею дій, розгляд справ, підготовка та прийняття нею рішень у присутності визначеного керівником органу працівника;

3) участь уповноваженої особи Національного агентства в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу.

3. У рішенні про здійснення зовнішнього контролю визначаються форма контролю, уповноважений на проведення контролю працівник, а також обов'язки особи у зв'язку із застосуванням зовнішнього контролю за виконанням нею відповідного завдання, вчиненням нею дій чи прийняття рішень.

Стаття 34. Переведення, звільнення особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів

1. Переведення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи на іншу посаду у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів здійснюється за рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації у разі, якщо конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований шляхом усунення такої особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій, позбавлення приватного інтересу та за наявності вакантної посади, яка за своїми характеристиками відповідає особистим та професійним якостям особи.

Переведення на іншу посаду може здійснюватися лише за згодою особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи.

2. Звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи з займаної посади у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів здійснюється у разі, якщо реальний чи потенційний конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, в тому числі через відсутність її згоди на переведення або на позбавлення приватного інтересу.

Стаття 35. {Статтю 35 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 35¹. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Правила врегулювання конфлікту інтересів у діяльності Президента України, народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, суддів, суддів Конституційного Суду України, голів, заступників голів обласних та районних рад, міських, сільських, селищних голів, секретарів міських, сільських, селищних рад, депутатів місцевих рад визначаються законами, які регулюють статус відповідних осіб та засади організації відповідних органів.

2. У разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що

розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

У разі якщо неучасть особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, участь такої особи у прийнятті рішень має здійснюватися під зовнішнім контролем. Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом.

{Закон доповнено статтею 35¹ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 36. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав

1. Особи, зазначені в [пункті 1, підпункті "а"](#) пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані протягом 60 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права в порядку, встановленому законом.

Якщо на момент закінчення зазначеного шестидесятиденного строку в системі депозитарного обліку встановлено обмеження на здійснення операцій з акціями на підставі відповідного рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про зупинення внесення змін до системи депозитарного обліку, особи, зазначені в [пункті 1, підпункті "а"](#) пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані передати такі належні їм акції в управління іншій особі протягом 60 днів з дня відновлення внесення змін до системи депозитарного обліку щодо відповідних акцій.

У вказаних вище випадках особам, зазначеним у [пункті 1, підпункті "а"](#) пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

{Частина перша статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 852-IX від 02.09.2020](#); в редакції Закону [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

2. Передача особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу є унітарним, здійснюється шляхом укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності.

3. Передача особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, належних їм корпоративних прав здійснюється в один із таких способів:

1) укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності (крім договору управління цінними паперами та іншими фінансовими інструментами);

2) укладення договору про управління портфелем фінансових інструментів та/або грошовими коштами, призначеними для інвестування у фінансові інструменти, з інвестиційною фірмою, яка має видану Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку ліцензію на провадження діяльності з управління портфелем фінансових інструментів;

{Пункт 2 частини третьої статті 36 в редакції Закону [№ 738-IX від 19.06.2020](#)}

3) укладення договору про створення венчурного пайового інвестиційного фонду для управління переданими корпоративними правами з компанією з управління активами, яка

має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами.

Передача корпоративних прав як оплата вартості цінних паперів венчурного пайового інвестиційного фонду здійснюється після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску цінних паперів такого інституту спільного інвестування.

4. Особи, зазначені у [пункті 1, підпункті "а" пункту 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, не можуть укладати договори, зазначені у частинах другій та третій цієї статті, із суб'єктами підприємницької діяльності, інвестиційними фірмами та компаніями з управління активами, в яких працюють члени сім'ї таких осіб.

{Частина четверта статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 738-IX від 19.06.2020](#)}

5. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, призначені (обрані) на посаду, в одинденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав зобов'язані письмово повідомити про це Національне агентство із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору.

6. Вимоги цієї статті не поширюються на:

1) осіб, які входять як незалежні члени до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства, державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

1^а) осіб, у власності яких перебувають акції акціонерного товариства - резидента України, сукупна номінальна вартість яких не перевищує 0,25 прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня року, в якому особа призначена (обрана) на посаду, та сукупно не перевищують 5 відсотків голосуючих акцій товариства;

{Частина шосту статті 36 доповнено пунктом 1^а згідно із Законом [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

2) депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі);

3) помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України, осіб, зазначених у [підпункті "к" пункту 1](#) частини першої статті 3 цього Закону (крім осіб, зазначених в інших підпунктах [пункту 1](#) або [підпункту "а" пункту 2](#) частини першої статті 3 цього Закону).

{Частина шосту статті 36 доповнено пунктом 3 згідно із Законом [№ 319-IX від 03.12.2019](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1893-IX від 17.11.2021](#)}

{Статтю 36 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Розділ VI ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Стаття 37. Вимоги до поведінки осіб

1. Загальні вимоги до поведінки осіб, зазначених у [пункті 1, підпункті "а" пункту 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, якими вони зобов'язані керуватися під час

виконання своїх службових чи представницьких повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог встановлюються цим Законом, який є правовою основою для кодексів чи стандартів професійної етики.

2. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, затверджує загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

{Абзац перший частини другої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 889-VIII від 10.12.2015](#)}

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування у випадку необхідності розробляють та забезпечують виконання галузевих кодексів чи стандартів етичної поведінки їх працівників, а також інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівнянних до них осіб, які здійснюють діяльність у сфері їх управління.

Стаття 38. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими.

Стаття 39. Пріоритет інтересів

1. Особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, представляючи державу чи територіальну громаду, діють виключно в їх інтересах.

Стаття 40. Політична нейтральність

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані при виконанні своїх службових повноважень дотримуватися політичної нейтральності, уникати демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів, не використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків.

2. Положення частини першої цієї статті не поширюється на виборних осіб, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України та осіб, які обіймають політичні посади.

{Частина друга статті 40 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 319-IX від 03.12.2019](#)}

Стаття 41. Неупередженість

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, діють неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої політичні погляди, ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання.

Стаття 42. Компетентність і ефективність

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально виконують службові повноваження та професійні обов'язки, рішення та доручення органів і осіб,

яким вони підпорядковані, підзвітні або підконтрольні, не допускають зловживань та неефективного використання державної і комунальної власності.

Стаття 43. Нерозголошення інформації

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, не розголошують і не використовують в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Стаття 44. Утримання від виконання незаконних рішень чи доручень

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, незважаючи на приватні інтереси, утримуються від виконання рішень чи доручень керівництва, якщо вони суперечать закону.

2. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, самостійно оцінюють правомірність наданих керівництвом рішень чи доручень та можливу шкоду, що буде завдана у разі виконання таких рішень чи доручень.

3. У разі отримання для виконання рішень чи доручень, які особа, зазначена у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, вважає незаконними або такими, що становлять загрозу охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам, вона повинна негайно в письмовій формі повідомити про це керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому вона працює, а виборні особи - Національне агентство.

Розділ VII ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

Стаття 45. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Особи, зазначені у [пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2 частини першої статті 3](#) цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства [декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування](#) (далі - декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

{Частина перша статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2. Особи, зазначені у пункті 1, [підпунктах "а" і "в" пункту 2 частини першої статті 3](#) цього Закону, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

{Абзац перший частини другої статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

Особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у [підпунктах "а" і "в" пункту 2 частини першої статті 3](#), зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

{Абзац другий частини другої статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

{Частина друга статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3. Особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, та особа, зазначена у пункті 4 (крім осіб, які балотуються кандидатами у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, на посади сільських, селищних, міських голів) частини першої статті 3 цього Закону, до призначення або обрання на відповідну посаду подає в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік. Особа, обрана депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом місцевої ради, сільським, селищним, міським головою, подає таку декларацію впродовж п'ятнадцяти календарних днів з дня набуття повноважень відповідно депутата, сільського, селищного, міського голови.

{Абзац перший частини третьої статті 45 в редакції Закону [№ 805-IX від 16.07.2020](#)}

Особи, зазначені у підпункті "в" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, подають в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі входження до складу конкурсної або дисциплінарної комісії, утвореної відповідно до законів України ["Про державну службу"](#), ["Про службу в органах місцевого самоврядування"](#), цього та інших законів України, Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до [Закону України](#) ["Про судоустрій і статус суддів"](#), - протягом десяти календарних днів після входження (включення, залучення, обрання, призначення) до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності.

{Абзац другий частини третьої статті 45 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Абзац третій частини третьої статті 45 виключено на підставі Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

{Частина третя статті 45 в редакції Закону [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

4. Упродовж семи днів після подання декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію, але не більше трьох разів.

{Абзац перший частини четвертої статті 45 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

У разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію з достовірними відомостями.

{Частина четверта статті 45 в редакції Закону [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#)}

5. Дія [розділу VII](#) цього Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері соціального обслуговування населення, соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня), освіти (крім керівників вищих

навчальних закладів та їх заступників), науки (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних інститутів та інших наукових установ), культури, мистецтв, відновлення та збереження національної пам'яті, фізичної культури, спорту, національно-патріотичного виховання, військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу, крім військовослужбовців, які проходять військову службу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки.

{Абзац перший частини п'ятої статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 2462-VIII від 19.06.2018](#), [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

Суб'єкти декларування, які не мали можливості до 1 квітня за місцем військової служби, роботи подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу, виконанням інших завдань в інтересах національної безпеки і оборони, подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби, роботи чи дня закінчення проходження військової служби, визначеного [частиною другою](#) статті 24 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

{Частину п'яту статті 45 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2462-VIII від 19.06.2018](#), [№ 912-IX від 17.09.2020](#)}

Особи, визначені абзацом другим частини п'ятої цієї статті, звільняються від обов'язку подання декларації, за умови непереребування на інших посадах, визначених у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону.

{Частину п'яту статті 45 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

{Статтю 45 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#)}

6. Дія [розділу VII](#) цього Закону не поширюється на іноземців-нерезидентів, які входять як незалежні члени до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства, державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі.

{Статтю 45 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 46. Інформація, що зазначається в декларації

1. У декларації зазначаються відомості про:

1) прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, серію та номер паспорта громадянина України, суб'єкта декларування та членів його сім'ї, унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі суб'єкта декларування та членів його сім'ї (у разі формування такого унікального номера), зареєстроване місце їх проживання, а також місце фактичного проживання або поштову адресу, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію, місце роботи (проходження служби) або місце майбутньої роботи (проходження служби), займану посаду або посаду, на яку претендує, та категорію посади (якщо така є) суб'єкта декларування, у тому числі належність до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, а також належність до національних публічних діячів відповідно до [Закону України](#) "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення".

{Абзац перший пункту 1 частини першої статті 46 в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

Військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу не зазначають відомості про місце роботи (проходження служби) або місце майбутньої роботи (проходження служби), займану посаду;

{Пункт 1 частини першої статті 46 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

особи, зазначені у [підпункті "в"](#) пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, - також відомості про назву конкурсної чи дисциплінарної комісії, до складу якої вони входять (входили);

{Пункт 1 частини першої статті 46 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.; із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

{Пункт 1 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#), [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

2) об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право. Такі відомості включають:

а) дані щодо виду, характеристики майна, місцезнаходження, дату набуття майна у власність, оренду або інше право користування, вартість майна на дату набуття його у власність, володіння або користування;

б) у разі якщо нерухоме майно перебуває у спільній власності, про усіх співвласників такого майна вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців. У разі якщо нерухоме майно перебуває в оренді або на іншому праві користування, про власника такого майна також

вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Не підлягає декларуванню окреме технічно обладнане службове приміщення з розташуванням у ньому постійного робочого місця помічника-консультанта народного депутата (громадська приймальня), що є державною власністю чи комунальною власністю територіальної громади, знаходиться в управлінні місцевих органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування і перебуває в оренді чи на іншому праві користування в суб'єкта декларування;

{Пункт 2 частини першої статті 46 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

{Пункт 2 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

2¹) об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти, не прийняті в експлуатацію або право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку, які:

а) належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві власності відповідно до [Цивільного кодексу України](#);

б) розташовані на земельних ділянках, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або передані їм в оренду чи на іншому праві користування, незалежно від правових підстав набуття такого права;

в) повністю або частково побудовані з матеріалів чи за кошти суб'єкта декларування або членів його сім'ї.

Такі відомості включають:

а) інформацію про місцезнаходження об'єкта;

б) інформацію про власника або користувача земельної ділянки, на якій здійснюється будівництво об'єкта;

в) якщо об'єкт перебуває у спільній власності - про всіх його співвласників зазначаються відомості, передбачені пунктом 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;

{Частину першу статті 46 доповнено пунктом 2¹ згідно із Законом [№ 631-VIII від 16.07.2015](#)}

3) цінне рухоме майно, вартість якого перевищує 100 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, що належить суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, у тому числі спільної власності, або перебуває в її володінні або користуванні незалежно від форми правочину, внаслідок якого набуто таке право. Такі відомості включають:

{Абзац перший пункту 3 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#), [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

а) дані щодо виду майна, характеристики майна, дату набуття його у власність, володіння або користування, вартість майна на дату його набуття у власність, володіння або користування;

б) дані щодо транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, а також щодо їх марки та моделі, року випуску, ідентифікаційного номера (за наявності). Відомості про транспортні засоби та інші самохідні машини і механізми зазначаються незалежно від їх вартості;

в) у разі якщо рухоме майно перебуває у спільній власності, про усіх співвласників такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців. У разі якщо рухоме майно перебуває у володінні або користуванні, про власників такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Примітка. Декларування цінного рухомого майна, зазначеного у цьому пункті (крім транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів), права на яке набуті до подання суб'єктом декларування першої декларації відповідно до вимог цього Закону, здійснюється з обов'язковим зазначенням інформації про набуття такого майна до початку періоду здійснення діяльності із виконання функцій держави або місцевого самоврядування або у такий період. При цьому зазначення даних щодо його вартості та дати набуття у власність, володіння або користування не є обов'язковим;

{Пункт 3 частини першої статті 46 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#)}

{Пункт 3 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

4) цінні папери, у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із відображенням відомостей стосовно виду цінного папера, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів. У разі якщо цінні папери передані в управління іншій особі, щодо цієї особи також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;

{Пункт 4 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

5) інші корпоративні права, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із зазначенням найменування кожного суб'єкта господарювання, його організаційно-правової форми, коду Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частки у статутному (складеному) капіталі товариства, підприємства, організації у грошовому та відсотковому вираженні;

5¹) юридичні особи, трасти або інші подібні правові утворення, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї.

Термін "[кінцевий бенефіціарний власник \(контролер\)](#)", "[траст](#)" вживаються у значеннях, наведених у Законі України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення";

{Частину першу статті 46 доповнено пунктом 5¹ згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

б) нематеріальні активи, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, у тому числі об'єкти інтелектуальної власності, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті, криптовалюти. До відомостей щодо нематеріальних активів включаються дані про вид та характеристики таких активів, вартість активів на момент виникнення права власності, а також про дату виникнення права на них;

{Пункт 6 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

7) отримані доходи суб'єкта декларування або членів його сім'ї, у тому числі доходи у вигляді заробітної плати (грошового забезпечення), отримані як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, гонорари, дивіденди, проценти, роялті, страхові виплати, благодійна допомога, пенсія, доходи від відчуження цінних паперів та корпоративних прав, подарунки та інші доходи.

{Абзац перший пункту 7 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

Такі відомості включають дані про вид доходу, джерело доходу та його розмір. Відомості щодо подарунка зазначаються лише у разі, якщо його вартість перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, а для подарунків у вигляді грошових коштів - якщо розмір таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року;

{Абзац другий пункту 7 частини першої статті 46 в редакції Закону [№ 198-VIII від 12.02.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

8) наявні у суб'єкта декларування або членів його сім'ї грошові активи, у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках або які зберігаються у банку, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам, а також активи у дорогоцінних (банківських) металах. Відомості щодо грошових активів включають дані про вид, розмір та валюту активу, а також найменування та код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України установи, в якій відкриті відповідні рахунки або до якої зроблені відповідні внески. Не підлягають декларуванню наявні грошові активи (у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам) та активи у дорогоцінних (банківських) металах, сукупна вартість яких не перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року;

{Пункт 8 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 198-VIII від 12.02.2015](#), [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

8¹) банківські та інші фінансові установи, у тому числі за кордоном, у яких у суб'єкта декларування або членів його сім'ї відкриті рахунки (незалежно від типу рахунку, а також рахунки, відкриті третіми особами на ім'я суб'єкта декларування або членів його сім'ї) або зберігаються кошти, інше майно. Такі відомості включають дані про тип та номер рахунку (крім номерів рахунків, на яких обліковуються некомпенсовані грошові заощадження громадян України в установах акціонерного товариства "Державний ощадний банк України", поміщені в період до 2 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР, що діяли на території України), дані про банківську або іншу фінансову установу, осіб, які мають право розпоряджатися таким рахунком або мають доступ до індивідуального банківського сейфа, осіб, які відкрили рахунок на ім'я суб'єкта декларування або членів його сім'ї;

{Частина першу статті 46 доповнено пунктом 8¹ згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.; із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

9) фінансові зобов'язання суб'єкта декларування або членів його сім'ї, у тому числі отримані кредити, позики, зобов'язання за договорами лізингу, розмір сплачених коштів у рахунок основної суми позики (кредиту) та процентів за позику (кредитом), залишок позики (кредиту) станом на кінець звітної періоду, зобов'язання за договорами страхування та недержавного пенсійного забезпечення. Відомості щодо фінансових зобов'язань включають дані про вид зобов'язання, його розмір, валюту зобов'язання, інформацію про особу, стосовно якої виникли такі зобов'язання, відповідно до [пункту 1](#) частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, та дату виникнення зобов'язання. Такі відомості зазначаються лише у разі, якщо розмір зобов'язання перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітної року.

{Абзац перший пункту 9 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 198-VIII від 12.02.2015](#), [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

У разі якщо предметом правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання є нерухоме або рухоме майно, в декларації зазначаються вид майна, його місцезнаходження, вартість та інформація про власника майна відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців. У разі якщо засобом забезпечення отриманого зобов'язання є порука, в декларації має бути вказано інформацію про поручителя, зазначену у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;

{Абзац другий пункту 9 частини першої статті 46 в редакції Закону [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

10) видатки, а також будь-які інші правочини, вчинені у звітному періоді, на підставі яких у суб'єкта декларування виникає або припиняється право власності, володіння чи користування, у тому числі спільної власності, на нерухоме або рухоме майно, нематеріальні та інші активи, а також виникають фінансові зобов'язання, які зазначені у [пунктах 2-9](#) частини першої цієї статті.

{Абзац перший пункту 10 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

Такі відомості зазначаються у разі, якщо розмір відповідного видатку перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітної року; до таких відомостей включаються дані про вид правочину, його предмет. На письмовий запит Національного агентства суб'єкт декларування надає інформацію щодо найменування контрагента;

{Абзац другий пункту 10 частини першої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#); в редакції Закону [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

11) посаду чи роботу, що виконується або виконувалася за сумісництвом: дані про займану посаду чи роботу (оплачувану чи ні), що виконується за договором (контрактом), найменування юридичної чи фізичної особи, в якій (яких) особа працює або працювала за

сумісництвом, із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи із зазначенням її реєстраційного номера облікової картки платника податків;

12) входження суб'єкта декларування до керівних, ревізійних чи наглядових органів громадських об'єднань, благодійних організацій, саморегулювних чи самоврядних професійних об'єднань, членство в таких об'єднаннях (організаціях) із зазначенням назви відповідних об'єднань (організацій) та їх коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

2. Відомості, зазначені у частині першій цієї статті, подаються незалежно від того, знаходиться об'єкт декларування на території України чи за її межами.

Національне агентство визначає у формі декларації дані, що повинні зазначатися з метою ідентифікації фізичних або юридичних осіб, у тому числі іноземців, осіб без громадянства, іноземних юридичних осіб, а також об'єктів декларування, інформація щодо яких подається у декларації.

{Частину другу статті 46 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

Дані про об'єкт декларування, що перебував у володінні або користуванні суб'єкта декларування або членів його сім'ї, зазначаються в декларації, якщо такий об'єкт перебував у володінні або користуванні станом на останній день звітного періоду або протягом не менше половини днів протягом звітного періоду.

{Частину другу статті 46 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

3. У декларації зазначаються також відомості про об'єкти декларування, передбачені пунктами 2-8 частини першої цієї статті, що є об'єктами права власності третьої особи, якщо суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта або може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним.

Відомості, передбачені цією частиною, не зазначаються в декларації, якщо відповідні об'єкти належать на праві власності юридичній особі, зазначеній у [пункті 5¹](#) частини першої цієї статті, та їх головним призначенням є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (промислове обладнання, спеціальна техніка тощо).

Положення цієї частини застосовуються під час подання декларації службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єктами декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до [статті 51³](#) цього Закону.

{Абзац третій частини третьої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Статтю 46 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 631-VIII від 16.07.2015](#)}

4. Відомості, передбачені пунктом 10 частини першої цієї статті, не зазначаються у деклараціях осіб, які претендують на зайняття посади, зазначеної у [пункті 1](#), [підпункті "а" пункту 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, а також у деклараціях, що подаються відповідно до абзацу другого частини третьої статті 45 цього Закону.

{Частина четверта статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.}

5. Відображення доходів і видатків суб'єктів декларування здійснюється у грошовій одиниці України.

Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, передбачених частиною першою цієї статті, зазначається у грошовій одиниці України на момент їх набуття у власність або останньої грошової оцінки.

Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у володінні чи користуванні суб'єкта декларування, зазначається у випадку, якщо вона відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою внаслідок вчинення відповідного правочину.

6. Доходи/видатки, одержані/здійснені в іноземній валюті, з метою відображення у декларації перераховуються в грошовій одиниці України за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, що діяв на дату одержання доходів/здійснення видатків. Щодо доходів/видатків, одержаних/здійснених за кордоном, зазначається держава, в якій їх було одержано/здійснено.

7. У разі відмови члена сім'ї суб'єкта декларування надати будь-які відомості чи їх частину для заповнення декларації суб'єкт декларування зобов'язаний зазначити про це в декларації, відобразивши всю відому йому інформацію про такого члена сім'ї, визначену [пунктами 1-12](#) частини першої цієї статті.

Примітка. У цілях [розділу VII](#) з урахуванням положень [статті 1](#) цього Закону членами сім'ї суб'єкта декларування, які не є його подружжям або неповнолітніми дітьми станом на останній день звітного періоду, вважаються особи, що спільно проживали із суб'єктом декларування станом на останній день звітного періоду або сукупно протягом не менше 183 днів протягом року, що передує року подання декларації.

Здійснення операцій із купівлі, продажу або обміну іноземної валюти за рахунок власних грошових активів суб'єкта декларування або членів його сім'ї не потребує відображення в декларації відомостей, передбачених [пунктом 10](#) частини першої цієї статті, а також не потребує повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування.

{Примітку до статті 46 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1443-IX від 29.04.2021](#)}

{Статтю 46 доповнено приміткою згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#) - зміни вводяться в дію з 01.01.2020 р.; із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

Стаття 47. Облік та оприлюднення декларацій

1. Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться Національним агентством у визначеному ним порядку. На офіційному веб-сайті Національного агентства забезпечується відкритий цілодобовий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, шляхом можливості перегляду, копіювання та роздруковування інформації, а також у вигляді набору даних (електронного документа), організованого у форматі, що дозволяє його автоматизоване оброблення електронними засобами (машинозчитування) з метою повторного використання.

{Абзац перший частини першої статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 140-IX від 02.10.2019](#), [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Абзац другий частини першої статті 47 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Абзац третій частини першої статті 47 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Зазначені у декларації відомості щодо реєстраційного номера облікової картки платника податків або серії та номера паспорта громадянина України, унікального номера запису в Єдиному державному демографічному реєстрі, місця проживання, дати народження фізичних осіб, щодо яких зазначається інформація в декларації, місцезнаходження об'єктів, які наводяться в декларації (крім області, району, населеного пункту, де знаходиться об'єкт), номера рахунку в банківській чи іншій фінансовій установі, є інформацією з обмеженим доступом та не підлягають відображенню у відкритому доступі.

{Абзац четвертий частини першої статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 597-VIII від 14.07.2015](#), [№ 524-IX від 04.03.2020](#)}

2. Інформація про особу в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігається упродовж всього часу виконання цією особою функцій держави або місцевого самоврядування, а також упродовж п'яти років після припинення виконання нею зазначених функцій, крім останньої декларації, поданої особою, яка зберігається безстроково.

Стаття 48. *{Статтю 48 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}*

Стаття 49. *{Статтю 49 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}*

Стаття 50. *{Статтю 50 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}*

Стаття 51. *{Статтю 51 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}*

Стаття 51¹. Контроль та перевірка декларацій

1. Національне агентство проводить щодо декларацій, поданих суб'єктами декларування, такі види контролю:

- 1) щодо своєчасності подання;
- 2) щодо правильності та повноти заповнення;
- 3) логічний та арифметичний контроль.

2. Національне агентство проводить повну перевірку декларацій відповідно до цього Закону.

3. Порядок проведення передбачених цієї статтею видів контролю, а також повної перевірки декларації визначається Національним агентством.

4. Проведення контролю та перевірки декларацій, а також рішення, прийняті за їхніми результатами, не перешкоджають проведенню досудового розслідування та судового провадження у порядку, передбаченому [Кримінальним процесуальним кодексом України](#).

5. Зазначені в частині першій цієї статті види контролю щодо декларацій, поданих особами, які за посадами, що вони займають, належать до кадрового складу розвідувальних органів України та/або займають посади, перебування на яких пов'язане з державною таємницею у зв'язку з безпосереднім здійсненням такими особами оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності, а також особами, які претендують на зайняття таких посад, та особами, які припинили діяльність, проводять

уповноважені підрозділи (уповноважені особи) відповідних державних органів чи військових формувань у порядку, що визначається Національним агентством.

6. Особливості проведення повної перевірки декларацій, поданих суддями, суддями Конституційного Суду України, встановлюються статтею 52² цього Закону.

{Закон доповнено статтею 51¹ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 51². Встановлення своєчасності подання декларацій

1. Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, а також юридичні особи публічного права зобов'язані перевіряти факт подання суб'єктами декларування, які в них працюють (працювали або входять чи входили до складу утвореної в органі конкурсної комісії, до складу Громадської ради доброчесності), відповідно до цього Закону декларацій та повідомляти Національне агентство про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному ним порядку.

2. Якщо за результатами контролю встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію в порядку, визначеному [частиною першою](#) статті 45 цього Закону.

Одночасно Національне агентство письмово повідомляє про факт неподання декларації спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, а також керівнику державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права про факт неподання декларації відповідним суб'єктом декларування.

3. У разі встановлення Національним агентством факту неподання декларації суддею, суддею Конституційного Суду України Національне агентство письмово повідомляє про такі обставини відповідно Вищій раді правосуддя або Голові Конституційного Суду України.

{Закон доповнено статтею 51² згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 51³. Повна перевірка декларацій

1. Повна перевірка декларації полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірки на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення чи необґрунтованості активів і може здійснюватися у період здійснення суб'єктом декларування діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох років після припинення такої діяльності.

Обов'язковій повній перевірці підлягають декларації службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, перелік яких затверджується Національним агентством.

Обов'язковій повній перевірці також підлягають декларації, подані іншими суб'єктами декларування, у разі виявлення у них невідповідностей за результатами логічного та арифметичного контролю.

Національне агентство проводить повну перевірку декларації, а також самостійно проводить повну перевірку інформації, яка підлягає відображенню в декларації, щодо

членів сім'ї суб'єкта декларування у випадках, передбачених [частиною сьомою](#) статті 46 цього Закону.

Національне агентство проводить перевірку декларації на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, із засобів масової інформації та інших джерел, про можливе відображення у декларації недостовірних відомостей.

Національне агентство визначає порядок відбору декларацій для проведення обов'язкової повної перевірки та черговість такої перевірки на підставі оцінки ризиків, а також порядок автоматизованого розподілу обов'язків з проведення повної перевірки між уповноваженими особами Національного агентства.

Національне агентство за допомогою програмних засобів Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, забезпечує ведення черги декларацій, відібраних для проведення їх повної перевірки, та інформує суб'єкта декларування про включення поданої ним декларації до зазначеної черги декларацій.

2. У разі встановлення за результатами повної перевірки декларації відображення у декларації недостовірних відомостей Національне агентство письмово повідомляє про це керівника відповідного державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права, в якому працює відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

3. У разі виявлення за результатами повної перевірки декларації ознак необґрунтованості активів Національним агентством надається можливість суб'єкту декларування протягом десяти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом із відповідними доказами. У разі ненадання суб'єктом декларування у зазначені строки письмових пояснень і доказів чи надання не в повному обсязі Національне агентство інформує про це Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру.

Примітка. Під службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, в цій статті розуміються Президент України, Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, перший заступник або заступник міністра, член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, уповноважений з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник або заступник, член Центральної виборчої комісії, член, інспектор Вищої ради правосуддя, член, інспектор Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, народний депутат України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, члени Національної комісії зі стандартів державної мови, Директор Національного антикорупційного бюро України, його перший заступник та заступник, Голова Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступники, Генеральний прокурор, його перший заступник та заступник, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, член Ради Національного банку України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник, Керівник Офісу Президента України, його перший заступник та заступник, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступник, радник або помічник Президента України, Прем'єр-міністра України, особи, посади яких належать до посад державної служби категорії "А" або "Б", та особи, посади

яких частиною першою статті 14 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" віднесені до першої - третьої категорій, а також судді, судді Конституційного Суду України, прокурори, слідчі і дізнавачі, керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя, керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення, військові посадові особи вищого офіцерського складу.

{Примітка до статті 51³ із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1443-IX від 29.04.2021](#), [№ 1530-IX від 03.06.2021](#)}

{Закон доповнено статтею 51³ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 51⁴. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування

1. Національне агентство здійснює вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подається відповідно до цього Закону.

2. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування здійснюється Національним агентством на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, а також із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, яка містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам.

3. Порядок здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування визначається Національним агентством.

Моніторинг способу життя здійснюється із додержанням законодавства про захист персональних даних та не повинен передбачати надмірного втручання у право на недоторканність особистого і сімейного життя особи.

4. Встановлення невідповідності рівня життя суб'єкта декларування задекларованим ним майну і доходам є підставою для здійснення повної перевірки його декларації. У разі встановлення невідповідності рівня життя Національним агентством надається можливість суб'єкту декларування протягом десяти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом.

У разі виявлення за результатами моніторингу способу життя ознак корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, Національне агентство інформує про них спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

5. Особливості моніторингу способу життя суддів, суддів Конституційного Суду України встановлюються [статтею 52²](#) цього Закону.

{Закон доповнено статтею 51⁴ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 52. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю

1. У разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента відповідний суб'єкт декларування зобов'язаний у десятиденний строк письмово повідомити про це Національне агентство у встановленому ним порядку, із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента.

{Частина другу статті 52 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

{Частина третю статті 52 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

4. У разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування, а саме отримання доходу, придбання майна або здійснення видатку на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року, зазначений суб'єкт у десятиденний строк з моменту отримання доходу, придбання майна або здійснення видатку зобов'язаний повідомити про це Національне агентство. Зазначена інформація вноситься до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Національного агентства.

{Статтю 52 доповнено частиною четвертою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Положення частини четвертої цієї статті застосовуються до суб'єктів декларування, які є службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до [статті 51³](#) цього Закону.

5. [Порядок інформування Національного агентства про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента](#), а також про суттєві зміни у майновому стані визначаються Національним агентством.

{Статтю 52 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 52¹. Особливості здійснення заходів фінансового контролю стосовно окремих категорій осіб

1. Стосовно осіб, зазначених у [підпунктах "в", "г", "д", "е", "з", "и"](#) пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, які за посадами, що вони займають, належать до кадрового складу розвідувальних органів України та/або займають посади, перебування на яких пов'язане з державною таємницею у зв'язку з безпосереднім здійсненням такими особами оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності, а також осіб, які претендують на зайняття таких посад, та осіб, які припинили діяльність, заходи, передбачені [розділом VII](#) цього Закону, організовуються і здійснюються у спосіб, що унеможливило розкриття належності таких осіб до відповідних державних органів чи військових формувань, у порядку, що визначається Національним агентством.

Члени сім'ї осіб, зазначених в абзаці першому частини першої цієї статті, які є суб'єктами декларування відповідно до цього Закону, з метою збереження державної таємниці зазначають дані про таких осіб в обсягах, формі та за змістом, що унеможливають розкриття їх належності до зазначених органів.

Ця стаття не поширюється на посадових осіб, які призначаються та звільняються з посад актами Президента України та Верховної Ради України, що не становлять державної таємниці. Такі особи подають декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в загальному порядку відповідно до [розділу VII](#) цього Закону.

{Розділ VII доповнено статтею 52¹ згідно із Законом [№ 597-VIII від 14.07.2015](#); в редакції Закону [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

Стаття 52². Особливості здійснення повної перевірки декларацій, моніторингу способу життя суддів, суддів Конституційного Суду України

1. Порядок здійснення повної перевірки декларації, поданої суддею, суддею Конституційного Суду України, моніторингу способу життя судді, судді Конституційного Суду України визначається Національним агентством за погодженням відповідно Вищої ради правосуддя або зборів суддів Конституційного Суду України. Такий порядок не може встановлювати особливості здійснення повної перевірки декларації, поданої суддею, суддею Конституційного Суду України, моніторингу способу життя судді, судді Конституційного Суду України, не передбачені цим Законом.

2. Під час повної перевірки декларації, поданої суддею, суддею Конституційного Суду України, моніторингу способу життя судді, судді Конституційного Суду України Національне агентство невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня з дня початку такої перевірки або моніторингу способу життя інформує про це відповідно Вищу раду правосуддя або Голову Конституційного Суду України.

3. Довідку за результатами повної перевірки декларації, поданої суддею, суддею Конституційного Суду України, моніторингу способу життя судді, судді Конституційного Суду України погоджує Голова Національного агентства або його заступник.

4. Будь-який незаконний вплив, тиск або втручання у діяльність судді, судді Конституційного Суду України під час повної перевірки декларацій, моніторингу способу життя забороняється.

5. У разі наявності ознак незаконного впливу, тиску або втручання у діяльність судді, судді Конституційного Суду України під час повної перевірки декларації, моніторингу способу життя судді, судді Конституційного Суду України невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня з дня, коли судді стало відомо про наявність таких ознак, повідомляє про це відповідно Вищій раді правосуддя або зборам суддів Конституційного Суду України.

6. Вища рада правосуддя, збори суддів Конституційного Суду України розглядають таке повідомлення та можуть протягом десяти робочих днів з дня його отримання внести Голові Національного агентства обов'язкове для розгляду подання про усунення порушень, виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів, суддів Конституційного Суду України під час здійснення повноважень Національного агентства.

Голова Національного агентства забезпечує розгляд такого подання, усунення порушень та протягом десяти робочих днів з дня отримання подання інформує Вищу раду правосуддя, збори суддів Конституційного Суду України про рішення, прийняті за результатами його розгляду.

7. Уповноважена особа Національного агентства, яка вчинила дії або допустила бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів, суддів Конституційного Суду України, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

{Розділ VII доповнено статтею 52² згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Розділ VIII ЗАХИСТ ВИКРИВАЧІВ

Стаття 53. Державний захист викривачів

1. Викривачі, їх близькі особи перебувають під захистом держави.

2. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку із здійсненням повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені [Законом України](#) "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

3. Для захисту прав та представництва своїх інтересів викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої [Законом України](#) "Про безоплатну правову допомогу", або залучити адвоката самостійно.

Національне агентство в разі звернення викривача:

1) здійснює представництво в суді інтересів викривача у випадках, якщо викривач неспроможний самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси викривача, не здійснюють або неналежним чином здійснюють його захист;

2) має право бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди викривача, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

3) має право звертатися до суду з позовом (заявою) про захист прав і свобод викривачів, брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями));

4) має право вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) викривачів, на будь-якій стадії їх судового розгляду;

5) має право ініціювати незалежно від участі Національного агентства у судовому провадженні перегляд судових рішень у порядку, встановленому законом.

{Частина четверту статті 53 виключено на підставі Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

{Частина п'яту статті 53 виключено на підставі Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

6. Посадові і службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів, юридичних осіб, зазначених у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, зобов'язані у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно, протягом 24 годин, письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

7. Національне агентство здійснює постійний моніторинг виконання закону у сфері захисту викривачів, проводить щорічний аналіз та перегляд державної політики у цій сфері.

Примітка. Близькими особами викривача є особи, зазначені в [абзаці четвертому](#) частини першої статті 1 цього Закону.

{Стаття 53 в редакції Закону [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53¹. Забезпечення умов для повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону

1. Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в [частині другій](#) статті 62 цього Закону, зобов'язані забезпечити функціонування внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Органи прокуратури, Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань та Національне агентство зобов'язані забезпечити функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

2. Подання повідомлень (у тому числі анонімних) через внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону здійснюється через відкритий для цілодобового доступу Єдиний портал повідомлень викривачів та спеціальні телефонні лінії.

Інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, отримана через регулярні канали повідомлення такої інформації, вноситься до Єдиного порталу повідомлень викривачів уповноваженими на це особами відповідних суб'єктів.

При використанні особами будь-яких інших способів здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону (направлення повідомлення, у тому числі анонімного, у паперовій або електронній формі чи здійснення повідомлення на особистому прийомі, через спеціальну телефонну лінію тощо) їм гарантуються дотримання умов конфіденційності та анонімності, а також внесення цієї інформації до Єдиного порталу повідомлень викривачів уповноваженими на це особами відповідних суб'єктів не пізніше наступного робочого дня з моменту її отримання.

При використанні особою зовнішніх каналів здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону внесення інформації до Єдиного порталу повідомлень викривачів здійснюється не пізніше наступного робочого дня з моменту її виявлення уповноваженою особою суб'єкта, до повноважень якого належить здійснення розгляду чи розслідування фактів, викладених у повідомленні.

3. Єдиний портал повідомлень викривачів - це інформаційно-телекомунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із [Законом України](#) "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", що забезпечує обмін даними з викривачем за допомогою мережі Інтернет, збирання, зберігання, використання, захист, облік, пошук, узагальнення повідомлень викривачів, а також іншої інформації, в тому числі про статус викривачів, стан та результати розгляду повідомлень викривачів.

Функціонування Єдиного порталу повідомлень викривачів передбачає обробку персональних даних, якщо вони повідомлені викривачем, а також персональних даних осіб, які мають доступ до Єдиного порталу повідомлень викривачів, у цілях забезпечення захисту викривачів, проведення належної перевірки за повідомленнями викривачів та

виконання функції адміністратора. Обробка зазначених даних здійснюється на підставі цього Закону та не потребує згоди суб'єктів персональних даних.

Єдиний портал повідомлень викривачів гарантує викривачам дотримання умов конфіденційності та анонімності, а також забезпечує доступ викривачів до інформації про стан та результати розгляду їх повідомлень і є офіційним внутрішнім джерелом інформації про осіб, які мають статус викривачів.

Доступ до Єдиного portalу повідомлень викривачів мають викривачі в частині здійснення ними повідомлень та отримання інформації про стан і результати їх розгляду, Голова та службовці Національного агентства відповідно до їх повноважень, визначених цим Законом, керівники та уповноважені особи відповідних суб'єктів у частині повідомлень викривачів, розгляд яких віднесено до їх повноважень відповідно до цього Закону, інші уповноважені особи в частині інформації про статус викривачів, у разі звернення викривача для отримання безоплатної правової чи психологічної допомоги, визначеної цим Законом.

Держателем та відповідальним за адміністрування Єдиного portalу повідомлень викривачів є Національне агентство, яке встановлює порядок його ведення.

У порядку ведення Єдиного portalу повідомлень викривачів визначаються його складові та функціональні можливості, права та обов'язки осіб, які мають доступ до Єдиного portalу повідомлень викривачів, а також інші питання його функціонування.

Захист інформації, що міститься в Єдиному порталі повідомлень викривачів, відповідно до вимог законодавства про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах та про захист персональних даних і доступ до інформації з обмеженим доступом здійснює Національне агентство.

За порушення захисту, несанкціонований доступ або зловживання доступом чи порушення цілісності Єдиного portalу повідомлень викривачів, а також за спотворення, незаконне знищення, копіювання, використання, поширення інформації Єдиного portalу повідомлень викривачів настає юридична відповідальність в установленому законом порядку.

4. Органи, зазначені у частині першій цієї статті, та юридичні особи, зазначені у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону шляхом:

1) впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

2) надання працівникам та особам, які проходять у них службу або навчання чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

3) організації та забезпечення розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

4) обов'язкового забезпечення функціонування у випадках, передбачених цим Законом, внутрішніх та регулярних каналів для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

{Розділ VIII доповнено статтею 53¹ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#); в редакції Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

Стаття 53². Порядок здійснення перевірки за повідомленням викривача

1. Викривач самостійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, а саме: внутрішні, регулярні або зовнішні канали.

2. Вимоги до повідомлень (у тому числі анонімних) про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону та порядок їх розгляду визначаються цим Законом.

Повідомлення підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація містить фактичні дані, що вказують на можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень цього Закону, які можуть бути перевірені.

{Частина друга статті 53² в редакції Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

3. Повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, здійснене через зовнішні або внутрішні канали повідомлення такої інформації, підлягає попередньому розгляду уповноваженою особою у строк не більше десяти робочих днів з дня внесення цієї інформації до Єдиного порталу повідомлень викривачів.

У разі якщо під час попереднього розгляду повідомлення встановлено, що воно не відповідає вимогам цього Закону, його подальший розгляд здійснюється у порядку, визначеному для розгляду звернень громадян, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення.

У разі якщо під час попереднього розгляду повідомлення встановлено, що воно не належить до компетенції органу або юридичної особи, до якого (якої) воно надійшло, подальший розгляд такого повідомлення припиняється, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення, з одночасним роз'ясненням щодо компетенції органу або юридичної особи, уповноважених на здійснення розгляду чи розслідування фактів, викладених у повідомленні.

У разі якщо наведена у повідомленні інформація стосується уповноваженої особи органу або юридичної особи, до якого (якої) надійшло таке повідомлення, порядок розгляду такого повідомлення визначається керівником відповідного органу або юридичної особи.

У разі якщо наведена у повідомленні інформація стосується керівника органу або юридичної особи, до якого (якої) воно надійшло, таке повідомлення у триденний строк надсилається суб'єкту, уповноваженому здійснювати розгляд чи розслідування фактів, викладених у повідомленні, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення.

У разі якщо за результатами попереднього розгляду повідомлення викладена у ньому інформація підтверджується, винні особи притягаються до дисциплінарної відповідальності уповноваженим на це суб'єктом відповідного органу або юридичної особи.

У разі якщо в ході проведення попереднього розгляду виявляються ознаки корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, матеріали передаються відповідному спеціально уповноваженому суб'єкту у сфері протидії корупції або Державному бюро розслідувань.

Дисциплінарне провадження за повідомленням проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попереднього розгляду. Якщо в зазначений строк перевірити повідомлену інформацію неможливо, строк дисциплінарного провадження може бути

продовжено до 45 днів. Повторне продовження строку внутрішньої перевірки не допускається.

Особі, яка здійснила повідомлення, надається детальна інформація про результати попереднього розгляду, а також дисциплінарного провадження (якщо воно проводилося) у триденний строк з дня завершення відповідного розгляду чи провадження.

Інформація про можливі факти кримінальних правопорушень, одержана органами досудового розслідування, розглядається в порядку, визначеному [Кримінальним процесуальним кодексом України](#).

Інформація про можливі факти адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, одержана органами, уповноважені особи яких мають право складати протоколи про відповідні адміністративні правопорушення, розглядається в порядку, визначеному законом.

{Частина третя статті 53² в редакції Закону [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

4. Для повідомлення інформації з обмеженим доступом (крім інформації, яка містить державну таємницю, порядок повідомлення якої визначений законом) викривач може використовувати зовнішні канали повідомлення інформації у разі якщо:

1) повідомлення інформації через внутрішні та регулярні канали не дало ефективних результатів у встановленні для її перевірки або розслідування строк (відмовлено у проведенні перевірки або розслідування повідомленої інформації; виявлені порушення не привели до притягнення чи початку процедури притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення порушених прав і свобод осіб, відшкодування завданої шкоди; не вжито заходів щодо припинення діянь або бездіяльності, інформацію про які повідомлено; не вжито заходів щодо запобігання шкоді чи загрозам, інформацію про які повідомлено тощо);

2) внутрішні канали не будуть ефективними, оскільки інформація про шкоду або загрозу суспільним інтересам, що розкривається, належить до інформації, яка згідно із [Законом України "Про інформацію"](#) вважається предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати таку інформацію переважає над потенційною шкодою від її поширення;

3) викривача, його близьких осіб звільнено з роботи (посади), піддано дисциплінарному стягненню, вчинено щодо них інші негативні заходи впливу чи заходи дискримінації у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

4) відсутні внутрішні або регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, через які може бути повідомлена відповідна інформація;

5) є реальна загроза знищення документів або доказів, що стосуються поширюваної інформації.

{Розділ VIII доповнено статтею 53² згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53³. Права та гарантії захисту викривача

1. Права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

2. Викривач має право:

- 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Законом;
- 2) подавати докази на підтвердження своєї заяви;
- 3) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації;
- 4) давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати;
- 5) на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;
- 6) на конфіденційність;
- 7) повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону без зазначення відомостей про себе (анонімно);
- 8) у разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла або на відмову від таких заходів;
- 9) на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір;
- 10) на винагороду у визначених законом випадках;
- 11) на отримання психологічної допомоги;
- 12) на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках;
- 13) отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації.

3. Права та гарантії захисту викривачів поширюються на близьких осіб викривача.

{Розділ VIII доповнено статтею 53³ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53⁴. Захист трудових прав викривача

1. Викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, їх не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

До негативних заходів також належать формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця, які носять вибіркового характеру, зокрема, не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника у подібних ситуаціях раніше.

2. У разі відсторонення працівника, який є викривачем, від виконання трудових обов'язків не з його вини оплата праці на період відсторонення здійснюється в розмірі середньої заробітної плати працівника за останній рік.

3. Викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено в укладенні чи продовженні договору, трудового договору (контракту), наданні адміністративних та інших послуг у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону. Забороняється створювати перешкоди викривачу, його близьким особам у подальшому здійсненні ними їх трудової, професійної, господарської, громадської, наукової або іншої діяльності, проходженні

ними служби чи навчання, а також вживати будь-яких дискримінаційних заходів у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

4. Викривачу, його близьким особам, права яких порушені всупереч положенням частин першої - третьої цієї статті, гарантується поновлення їх порушених прав.

5. Викривач, його близькі особи, звільнені з роботи у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується середній заробіток за час вимушеного прогулу, але не більш як за один рік. Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі (посаді) розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

6. Викривач, його близькі особи, переведені на іншу постійну нижчеоплачувану роботу (посаду) у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується різниця в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік. Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

7. У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку із здійсненням ним, його близькою особою повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, та за його відмови від такого поновлення йому виплачується грошова компенсація у розмірі шестимісячного середнього заробітку, а в разі неможливості поновлення - у розмірі дворічного середнього заробітку.

{Розділ VIII доповнено статтею 53⁴ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53⁵. Право викривача на конфіденційність та анонімність

1. Заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом.

2. У разі якщо законом дозволяється без згоди викривача ухвалення обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача, викривач повинен бути повідомлений про це не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації шляхом вручення йому повідомлення про ухвалення відповідного рішення під розписку. У повідомленні про розкриття інформації про особу викривача має бути вказано коло осіб, яким буде розголошена інформація, а також підстави такого розголошення.

3. За незаконне розкриття відомостей про викривача настає відповідальність, передбачена законом.

{Розділ VIII доповнено статтею 53⁵ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53⁶. Право викривача на отримання інформації

1. Викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненням ним повідомленням про можливі

факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

2. Інформація, передбачена частиною першою цієї статті, надається викривачу за його заявою органом, юридичною особою, посадовою або службовою особою, відповідальною за розгляд, проведення перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим викривачем повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, не пізніше п'яти днів після отримання заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування.

{Розділ VIII доповнено статтею 53⁶ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53⁷. Винагорода викривачу

1. Право на винагороду має викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення злочину.

2. Розмір винагороди становить 10 відсотків від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду. Розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних заробітних плат, встановлених на час вчинення злочину.

3. У випадках повідомлення декількома викривачами різної інформації про один і той самий корупційний злочин, у тому числі інформації, що доповнює відповідні факти, розмір винагороди розподіляється у рівних частинах між такими викривачами.

{Розділ VIII доповнено статтею 53⁷ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53⁸. Юридична відповідальність викривача

1. Викривач не несе юридичної відповідальності за повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, поширення зазначеної у повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення таким повідомленням своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань.

2. Повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону не може розглядатися як порушення умов конфіденційності, передбачених цивільним, трудовим або іншим договором (контрактом).

3. Викривач звільняється від цивільно-правової відповідальності за майнову та/або моральну шкоду, завдану внаслідок здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, крім випадку здійснення завідомо неправдивого повідомлення. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному [Цивільним кодексом України](#).

{Розділ VIII доповнено статтею 53⁸ згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Стаття 53⁹. Повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів

1. До повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів належать:

1) організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;

2) співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;

3) надання працівникам відповідного органу чи юридичної особи або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

2. На виконання повноважень у сфері захисту викривачів уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції мають право:

1) витребувати від інших структурних підрозділів відповідного органу чи юридичної особи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити їх копії;

{Пункт 1 частини другої статті 53^а із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1502-IX від 01.06.2021](#)}

2) викликати та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти, у тому числі керівника, заступників керівника органу, установи, організації;

3) звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

4) вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення цього Закону;

5) виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.

Керівники та заступники керівників відповідних підрозділів чи відповідальні посадові особи, до повноважень яких належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через них інформації, співпраця з викривачами, підзвітні і відповідальні у своїй діяльності лише перед керівником відповідного органу чи юридичної особи.

Керівник уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції має визначити окрему особу, відповідальну за реалізацію повноважень із захисту викривачів.

{Розділ VIII доповнено статтею 53^а згідно із Законом [№ 198-IX від 17.10.2019](#)}

Розділ IX

ІНШІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Стаття 54. Заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування

1. Державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування забороняється одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошові кошти або інше майно, нематеріальні активи, майнові переваги, пільги чи послуги, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

2. Незаконне одержання від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошових коштів або іншого майна, нематеріальних активів, майнових переваг, пільг чи послуг за наявності підстав тягне за собою відповідальність відповідних посадових осіб державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

Стаття 55. Антикорупційна експертиза

1. З метою виявлення в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення проводиться антикорупційна експертиза.

2. Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, яка здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією.

Міністерство юстиції України визначає [порядок](#) і методологію проведення ним антикорупційної експертизи, а також порядок оприлюднення її результатів.

3. Обов'язковій антикорупційній експертизі, яка проводиться Міністерством юстиції України, підлягають усі проекти нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України.

4. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів здійснюється Міністерством юстиції України згідно із затвердженим ним щорічним планом. Вказана експертиза здійснюється щодо законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України у таких сферах:

- 1) прав та свобод людини і громадянина;
- 2) повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 3) надання адміністративних послуг;
- 4) розподілу та витрачання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів;
- 5) конкурсних (тендерних) процедур.

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів державних органів, нормативно-правові акти яких підлягають державній реєстрації, здійснюється під час такої реєстрації.

5. Національне агентство може проводити за власною ініціативою у встановленому ним [порядку](#) антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

Для проведення Національним агентством антикорупційної експертизи Кабінет Міністрів України надсилає йому проекти усіх відповідних нормативно-правових актів.

Національне агентство інформує відповідний комітет Верховної Ради України або Кабінет Міністрів України про проведення антикорупційної експертизи відповідного проекту нормативно-правового акта, що є підставою для зупинення процедури його розгляду або прийняття, але на строк не більше десяти днів.

Громадська рада при Національному агентстві залучається до проведення ним антикорупційної експертизи.

6. Результати антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів у разі виявлення факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, підлягають обов'язковому оприлюдненню на офіційному веб-сайті органу, який проводив відповідну експертизу.

7. За ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів.

Проведення громадської антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів, проектів нормативно-правових актів, а також оприлюднення її результатів здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством.

8. Результати антикорупційної експертизи, в тому числі громадської, підлягають обов'язковому розгляду суб'єктом видання (прийняття) відповідного акта, його правонаступником або суб'єктом, до якого перейшли відповідні нормотворчі повноваження у даній сфері.

9. Національне агентство здійснює періодичний перегляд законодавства на наявність у ньому корупціогенних норм та надає Міністерству юстиції України пропозиції щодо включення їх до плану проведення антикорупційної експертизи, передбаченого частиною четвертою цієї статті. До проведення зазначеного моніторингу Національне агентство може залучати громадські об'єднання, наукові установи, в тому числі на умовах державного замовлення на підставі відкритого конкурсу.

Стаття 56. Спеціальна перевірка

1. Стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, [перелік](#) яких затверджується Національним агентством, проводиться спеціальна перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто.

Спеціальна перевірка не проводиться щодо:

1) кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів;

{Абзац третьої частини першої статті 56 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1848-VIII від 09.02.2017](#); в редакції Закону [№ 1638-IX від 14.07.2021](#)}

2) громадян, які призиваються на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або залучаються до виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу;

{Абзац четвертої частини першої статті 56 в редакції Закону [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

3) претендентів, які перебувають на посадах в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та призначаються в порядку переведення чи просування по службі на посади в межах того ж органу або призначаються в порядку переведення на посади в інших державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування;

4) претендентів, які перебувають на посадах в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, що припиняються, та

призначаються в порядку переведення на роботу до інших органів, до яких переходять повноваження та функції органів, що припиняються;

5) осіб при розгляді питання про включення їх до списку народних засідателів або присяжних.

У разі якщо призначення, обрання чи затвердження на посади здійснюється місцевою радою, спеціальна перевірка проводиться у встановленому цим Законом порядку стосовно призначених, обраних чи затверджених на відповідні посади осіб.

У разі якщо призначення особи на посаду прокурора відбувається відповідно до [розділу II](#) "Прикінцеві і перехідні положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури", спеціальна перевірка проводиться у встановленому цим Законом порядку стосовно призначеної особи на посаду прокурора. У разі якщо така особа не пройде спеціальної перевірки або не надасть згоди на проведення спеціальної перевірки, вона підлягає негайному звільненню з посади особою, уповноваженою законом приймати рішення про звільнення прокурора.

{Частина першу статті 56 доповнено абзацом дев'ятим згідно із Законом [№ 113-IX від 19.09.2019](#)}

2. Організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника (заступника керівника) державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування або їх апарату, на зайняття посади в якому претендує особа, крім випадків, установлених законом. Для забезпечення організації проведення спеціальної перевірки керівник відповідного державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування або їх апарату може визначити відповідальний структурний підрозділ.

Особливості організації проведення спеціальної перевірки щодо кандидатів на посаду судді визначаються [Законом України](#) "Про судоустрій і статус суддів".

Щодо кандидатів на посади члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, обрання яких здійснюється з'їздом суддів України, з'їздом адвокатів України, всеукраїнською конференцією прокурорів, з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ, організація проведення спеціальної перевірки покладається на секретаріат Вищої ради правосуддя, секретаріат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відповідно.

{Частина другу статті 56 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#)}

Щодо кандидатів на зайняття інших посад, призначення (обрання) на які здійснюється Президентом України, Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України, організація проведення спеціальної перевірки покладається відповідно на Главу Адміністрації Президента України, Керівника Апарату Верховної Ради України, Міністра Кабінету Міністрів України або їх заступників.

Організація проведення спеціальної перевірки у новостворених державних органах покладається на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби, до моменту утворення у такому новоствореному органі відповідального за це структурного підрозділу.

3. Спеціальній перевірці підлягають відомості про особу, яка претендує на зайняття посади, зазначеної в частині першій цієї статті, зокрема щодо:

1) наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;

2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;

3) достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

4) наявності в особи корпоративних прав;

5) стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання;

6) відношення особи до виконання військового обов'язку;

{Абзац сьомий частини третьої статті 56 в редакції Закону [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

7) наявності в особи допуску до державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади;

8) поширення на особу заборони займати відповідну посаду, передбаченої положеннями [Закону України](#) "Про очищення влади".

Кандидат на посаду, стосовно якого спеціальна перевірка вже проводилася, при призначенні в порядку переведення на посаду до іншого державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування повідомляє про це відповідний орган, який в установленому порядку запитує інформацію щодо її результатів.

Примітка. Посадами, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, є посади Президента України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, першого заступника або заступника міністра, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Голови, державного уповноваженого Антимонопольного комітету України та уповноваженого з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, його першого заступника або заступника, члена Центральної виборчої комісії, члена, інспектора Вищої ради правосуддя, члена, інспектора Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, народного депутата України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженого із захисту державної мови, члена Національної комісії зі стандартів державної мови, Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника, Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступників, Генерального прокурора, його першого заступника та заступника, Голови Національного банку України, його першого заступника та заступника, члена Ради Національного банку України, Секретаря Ради національної безпеки і оборони України, його першого заступника та заступника, Керівника Офісу Президента України, його першого заступника та заступника, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим, його першого заступника та заступника, радника або помічника Президента України, Прем'єр-міністра України, посади, які належать до посад державної служби категорії "А" або "Б", та посади, які

частиною першою статті 14 [Закону України](#) "Про службу в органах місцевого самоврядування" віднесені до першої - третьої категорій, а також посади суддів, прокурорів, слідчих і дізнавачів, керівників, заступників керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, керівників, заступників керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя, керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення, а також посади, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом військовослужбовців.

{Примітка до статті 56 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 889-VIII від 10.12.2015](#), [№ 1540-VIII від 22.09.2016](#), [№ 1798-VIII від 21.12.2016](#), [№ 2704-VIII від 25.04.2019](#), [№ 720-IX від 17.06.2020](#), [№ 1074-IX від 04.12.2020](#), [№ 1443-IX від 29.04.2021](#), [№ 1530-IX від 03.06.2021](#)}

Стаття 57. Порядок проведення спеціальної перевірки

1. Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади, у строк, що не перевищує двадцяти п'яти календарних днів з дня надання згоди на проведення спеціальної перевірки.

У разі ненадання особою такої згоди питання щодо призначення її на посаду не розглядається.

[Порядок](#) проведення спеціальної перевірки та [форма згоди](#) на проведення спеціальної перевірки затверджуються Кабінетом Міністрів України.

2. Для проведення спеціальної перевірки особа, яка претендує на зайняття посади, подає до відповідного органу:

- 1) письмову згоду на проведення спеціальної перевірки;
- 2) автобіографію;
- 3) копію паспорта громадянина України;
- 4) копії документів про освіту, вчені звання та наукові ступені;
- 5) медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України щодо перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;
- 6) копію військово-облікового документа: для призовника - посвідчення про приписку до призовної дільниці, для військовозобов'язаного, резервіста - військового квитка або тимчасового посвідчення військовозобов'язаного, для військовослужбовця - військового квитка, посвідчення особи військовослужбовця;

{Абзац сьомий частини другої статті 57 в редакції Закону [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

- 7) довідку про допуск до державної таємниці (у разі його наявності).

Особа, яка претендує на зайняття посади, також подає до Національного агентства в порядку, визначеному [частиною першою](#) статті 45 цього Закону, декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Особи, зазначені в [абзаці сьомому](#) частини першої статті 56 цього Закону, подають передбачені цією частиною статті документи для проведення спеціальної перевірки протягом трьох робочих днів з дня відповідного обрання або затвердження.

3. Після одержання письмової згоди особи, яка претендує на зайняття посади, на проведення спеціальної перевірки орган, на посаду в якому претендує особа, не пізніше наступного дня надсилає до відповідних державних органів, до компетенції яких належить проведення спеціальної перевірки відомостей, передбачених у [частині третій](#) статті 56, або до їх територіальних органів (за наявності) [запит](#) про перевірку відомостей щодо особи, яка претендує на зайняття відповідної посади, за формою, яку затверджує Кабінет Міністрів України.

Запит підписує керівник органу, на посаду в якому претендує особа, а в разі його відсутності - особа, яка виконує обов'язки керівника, або один з його заступників відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

До запиту додаються копії документів, зазначених у частині другій цієї статті.

Щодо кандидатів на зайняття посад (крім посади судді), призначення (обрання) на які здійснюється Президентом України, Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України, такий запит надсилається до відповідних державних органів (їх територіальних органів) відповідно Главою Адміністрації Президента України, Керівником Апарату Верховної Ради України, Міністром Кабінету Міністрів України (їх заступниками або іншою визначеною ними посадовою особою) через центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби.

4. Спеціальна перевірка проводиться:

1) Національною поліцією і Державною судовою адміністрацією України - щодо відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність судимості, її зняття, погашення;

{Пункт 1 частини четвертої статті 57 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 766-VIII від 10.11.2015](#)}

2) Міністерством юстиції України та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку - щодо наявності в особи корпоративних прав;

3) Національним агентством - щодо наявності у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, відомостей про кандидата, а також щодо достовірності відомостей, зазначених особою у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

4) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації - щодо відомостей про стан здоров'я кандидата (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я);

5) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, центральним органом виконавчої влади, якому підпорядкований навчальний заклад, керівником навчального закладу - щодо освіти, наявності у кандидата наукового ступеня, вченого звання;

6) Службою безпеки України - щодо наявності в особі допуску до державної таємниці, а також щодо відношення особи до виконання військового обов'язку (в частині персонально-якісного обліку військовозобов'язаних, резервістів Служби безпеки України);

{Абзац сьомий частини четвертої статті 57 в редакції Закону [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

7) Міністерством оборони України, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя - щодо відношення особи до виконання військового обов'язку (крім випадків персонально-якісного обліку військовозобов'язаних, резервістів Служби безпеки України та Служби зовнішньої розвідки України);

{Абзац восьмий частини четвертої статті 57 в редакції Закону [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

8) Службою зовнішньої розвідки України - щодо відношення особи до виконання військового обов'язку (в частині персонально-якісного обліку військовозобов'язаних, резервістів Служби зовнішньої розвідки України).

{Частину четверту статті 57 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1357-IX від 30.03.2021](#)}

До проведення спеціальної перевірки можуть бути залучені інші центральні органи виконавчої влади або спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції з метою перевірки відомостей про особу, зазначених у цій статті, або достовірності документів, передбачених цією статтею.

Стаття 58. Результати проведення спеціальної перевірки

1. Інформація про результати спеціальної перевірки, підписана керівником органу, що проводив перевірку, а в разі його відсутності - особою, яка виконує його обов'язки, або заступником керівника органу відповідно до розподілу функціональних обов'язків, подається до органу, який надіслав відповідний запит, у семиденний строк з дати надходження запиту.

Під час проведення спеціальної перевірки між органами (підрозділами), які її проводять, можуть здійснюватися взаємодія та обмін відомостями щодо особи, зокрема щодо осіб, які претендують на зайняття посад, перебування на яких становить державну таємницю. Такі взаємодія й обмін здійснюються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. Рішення про призначення (обрання) або про відмову у призначенні (обранні) на посаду, пов'язану із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, приймається після проведення спеціальної перевірки.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту розбіжностей у поданих претендентом на посаду автобіографії та/або декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік посадовою особою (органом), яка (який) організовує проведення спеціальної перевірки, надається можливість претенденту на посаду протягом п'яти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом та/або виправити таку розбіжність.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки відомостей про претендента на посаду, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади, посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки та розгляду вищезазначених пояснень претендента на посаду факту подання ним підроблених документів або неправдивих відомостей посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, повідомляє протягом трьох робочих днів про виявлений факт правоохоронні органи та відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

Особа, щодо якої за результатами спеціальної перевірки встановлено обставини, які є підставою для відмови у призначенні (обранні) на посаду, вважається такою, що не пройшла спеціальну перевірку.

Повноваження особи, зазначеної в [абзаці восьмому](#) частини першої статті 56 цього Закону, достроково припиняються без припинення повноважень депутата ради, а відповідна особа звільняється з відповідної посади без прийняття рішення відповідної ради у випадку, якщо вона не пройшла спеціальну перевірку або не надала у встановлений цим Законом строк згоди на проведення спеціальної перевірки.

Рішення про відмову у призначенні (обранні) на посаду за результатами спеціальної перевірки може бути оскаржено до суду.

3. Орган, на посаду в якому претендує особа, на підставі одержаної інформації готує [довідку](#) про результати спеціальної перевірки за формою, затвердженою Кабінетом Міністрів України. Щодо кандидатів на зайняття посад (крім посади судді), призначення (обрання) на які здійснюється Президентом України, Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України, таку довідку готує відповідний структурний підрозділ Адміністрації Президента України, Апарату Верховної Ради України або Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Особи, щодо яких проведена спеціальна перевірка, мають право на ознайомлення з довідкою про результати спеціальної перевірки та в разі незгоди з результатами перевірки можуть подати відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування свої зауваження у письмовій формі. Ці зауваження підлягають розгляду у семиденний строк з дня їх надходження.

Інформація про результати спеціальної перевірки та документи щодо її проведення є конфіденційними, якщо вони не містять відомостей, що становлять державну таємницю.

Документи, що були подані особою, яка претендувала на зайняття посади, для проведення спеціальної перевірки, у разі призначення (обрання) її на посаду передаються для зберігання в особовій справі, а в разі відмови у призначенні (обранні) на посаду повертаються цій особі під розписку, крім випадків, коли встановлено неправдивість цих документів, та інших випадків, передбачених законом.

Довідка про результати спеціальної перевірки додається до документів, поданих особою, або до особової справи, якщо прийнято рішення про її призначення (обрання) на посаду.

Стаття 59. Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення

1. Відомості про осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, що формується та ведеться Національним агентством. Відомості про осіб, які входять до особового складу органів, що провадять

оперативно-розшукову або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність, належність яких до вказаних органів становить державну таємницю, та яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, вносяться до розділу з обмеженим доступом Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, порядок його формування та ведення затверджуються Національним агентством.

Відомості про фізичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження з Державної судової адміністрації України до Національного агентства електронної копії рішення суду, яке набрало законної сили, з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Відомості про накладення дисциплінарного стягнення за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження до Національного агентства від кадрової служби державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, а також підприємства, установи та організації завіреної в установленому порядку паперової копії наказу про накладення дисциплінарного стягнення.

2. Інформація з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, про внесення відомостей про особу до зазначеного реєстру або про відсутність відомостей про таку особу подається:

на запит державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з метою проведення спеціальної перевірки відомостей про осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

на запит правоохоронних органів у разі необхідності отримання такої інформації в рамках кримінального або адміністративного провадження або на запит прокурора в рамках здійснення нагляду за додержанням вимог і застосуванням законів;

у разі звернення фізичної особи (уповноваженої нею особи) або уповноваженого представника юридичної особи щодо отримання відомостей про себе або юридичну особу, яку він представляє.

3. Національне агентство забезпечує оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів після їх внесення до реєстру.

Відкритими для безоплатного цілодобового доступу є такі відомості про фізичну особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;
- 2) місце роботи, посада на час вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- 3) склад корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

- 4) вид покарання (стягнення);
- 5) спосіб вчинення дисциплінарного корупційного проступку;
- 6) вид дисциплінарного стягнення.

Відкритими для безоплатного цілодобового доступу є такі відомості про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру:

- 1) назва;
- 2) юридична адреса, код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;
- 3) склад корупційного правопорушення, у зв'язку з вчиненням якого застосовано заходи кримінально-правового характеру;
- 4) вид застосованих заходів кримінально-правового характеру.

Зазначені відомості не належать до конфіденційної інформації про особу та не можуть бути обмежені в доступі.

Стаття 60. Вимоги щодо прозорості та доступу до інформації

1. Особам, зазначеним у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, а також особам, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, забороняється:

{Абзац перший частини першої статті 60 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

- 1) відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом;
- 2) надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.

{Частина перша статті 60 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2. Не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про:

1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами, зазначеними в [пункті 1](#), підпунктах "а" і "в" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, або державними органами, органами місцевого самоврядування;

{Пункт 1 частини другої статті 60 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

2) розміри, види оплати праці, матеріальної допомоги та будь-яких інших виплат з бюджету або за рахунок технічної або іншої допомоги в рамках реалізації в Україні програм (проектів) у сфері запобігання, протидії корупції особам, зазначеним у пункті 1, пунктах "а" і "в" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, а також подарунки, які регулюються цим Законом;

{Пункт 2 частини другої статті 60 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#)}

3) передачу в управління належних особам підприємств та корпоративних прав, що здійснюється в порядку, передбаченому цим Законом;

4) конфлікт інтересів осіб, зазначених у [пунктах 1, 2](#) частини першої статті 3 цього Закону, та заходи з його врегулювання.

Розділ X

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Стаття 61. Загальні засади запобігання корупції у діяльності юридичної особи

1. Юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у діяльності юридичної особи.

2. Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи. Для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту.

3. Посадові та службові особи юридичних осіб, інші особи, які виконують роботу та перебувають з юридичними особами у трудових відносинах, зобов'язані:

1) не вчиняти та не брати участі у вчиненні корупційних правопорушень, пов'язаних з діяльністю юридичної особи;

2) утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, пов'язане з діяльністю юридичної особи;

3) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки підбурення до вчинення корупційного правопорушення, пов'язаного з діяльністю юридичної особи;

4) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень іншими працівниками юридичної особи або іншими особами;

5) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів.

Стаття 62. Антикорупційна програма юридичної особи

1. Антикорупційною програмою юридичної особи є комплекс правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи.

2. В обов'язковому порядку антикорупційна програма затверджується керівниками:

1) державних, комунальних підприємств, господарських товариств (у яких державна або комунальна частка перевищує 50 відсотків), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує сімдесят мільйонів гривень;

2) юридичних осіб, які є учасниками процедури закупівлі відповідно до [Закону України "Про публічні закупівлі"](#), якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень.

{Пункт 2 частини другої статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 198-VIII від 12.02.2015](#), [№ 679-VIII від 15.09.2015](#), [№ 140-IX від 02.10.2019](#); в редакції Закону [№ 114-IX від 19.09.2019](#)}

3. Антикорупційна програма затверджується після її обговорення з працівниками юридичної особи. Текст антикорупційної програми повинен перебувати у постійному відкритому доступі для працівників юридичної особи.

4. Положення щодо обов'язковості дотримання антикорупційної програми включаються до трудових договорів, правил внутрішнього розпорядку юридичної особи, а також можуть включатися до договорів, які укладаються юридичною особою.

{Частина четверта статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

5. В юридичних особах, зазначених у частині другій цієї статті, для реалізації антикорупційної програми призначається особа, відповідальна за реалізацію антикорупційної програми (далі - Уповноважений), правовий статус якої визначається цим Законом.

{Частина п'ята статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

Стаття 63. Вимоги до антикорупційної програми юридичної особи

1. Антикорупційна програма юридичних осіб, зазначених у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, може містити, зокрема, такі положення:

{Абзац перший частини першої статті 63 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

- 1) сферу застосування та коло осіб, на які поширюються її положення;
- 2) вичерпний перелік та опис антикорупційних заходів, стандартів, процедур та порядок їх виконання (застосування), зокрема порядок проведення періодичної оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи;
- 3) норми професійної етики працівників юридичної особи;
- 4) права і обов'язки працівників та засновників (учасників) юридичної особи у зв'язку із запобіганням і протидією корупції у діяльності юридичної особи;
- 5) права і обов'язки Уповноваженого як посадової особи, відповідальної за запобігання корупції, та підпорядкованих йому працівників (у разі їх наявності);
- 6) порядок регулярного звітування Уповноваженого перед засновниками (учасниками) юридичної особи;
- 7) порядок здійснення належного нагляду, контролю та моніторингу за дотриманням антикорупційної програми у діяльності юридичної особи, а також оцінки результатів здійснення передбачених нею заходів;
- 8) умови конфіденційності інформування Уповноваженого працівниками про факти підбурення їх до вчинення корупційного правопорушення або про вчинені іншими працівниками чи особами корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;
- 9) процедури захисту працівників, які повідомили інформацію про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

10) процедуру інформування Уповноваженого працівниками про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів, а також порядок врегулювання виявленого конфлікту інтересів;

11) порядок проведення індивідуального консультування Уповноваженим працівників юридичної особи з питань застосування антикорупційних стандартів та процедур;

12) порядок проведення періодичного підвищення кваліфікації працівників у сфері запобігання і протидії корупції;

13) застосування заходів дисциплінарної відповідальності до працівників, які порушують положення антикорупційної програми;

14) порядок вжиття заходів реагування щодо виявлених фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, зокрема, інформування уповноважених державних органів, проведення внутрішніх розслідувань;

15) порядок внесення змін до антикорупційної програми.

Стаття 64. Правовий статус Уповноваженого

1. Уповноважений є посадовою особою юридичної особи, що призначається відповідно до законодавства про працю керівником юридичної особи або її учасниками (засновниками) у порядку, передбаченому ухваленою антикорупційною програмою.

2. Уповноваженим може бути фізична особа, яка здатна за своїми діловими та моральними якостями, професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні обов'язки.

{Частина друга статті 64 в редакції Закону [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

3. Не може бути призначена на посаду Уповноваженого особа, яка:

1) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість;

2) за рішенням суду визнана недієздатною чи дієздатність якої обмежена;

3) звільнена з посад у державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування за порушення присяги або у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, - протягом трьох років з дня такого звільнення.

4. Несумісною з діяльністю Уповноваженого є робота на посадах, зазначених у [пункті 1](#) частини першої статті 3 цього Закону, а також будь-яка інша діяльність, яка створює реальний чи потенційний конфлікт інтересів з діяльністю юридичної особи.

{Абзац перший частини четвертої статті 64 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

У разі виникнення обставин несумісності Уповноважений у дводенний строк з дня виникнення таких обставин зобов'язаний повідомити про це керівника юридичної особи з одночасним поданням заяви про розірвання трудового договору за власною ініціативою.

5. Уповноважений може бути звільнений з посади достроково в разі:

1) розірвання трудового договору за ініціативи Уповноваженого;

2) розірвання трудового договору з ініціативи керівника юридичної особи або її засновників (учасників). Особа, яка працює на посаді Уповноваженого в юридичній особі, зазначеній у [частині другій](#) статті 62 цього Закону, може бути звільнена за умови [надання згоди](#) Національним агентством;

3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;

5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

6) смерті.

6. Про звільнення особи з посади Уповноваженого керівник юридичної особи письмово повідомляє Національне агентство протягом двох робочих днів та забезпечує невідкладне подання нової кандидатури на вказану посаду.

Розділ XI

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ АБО ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА УСУНЕННЯ ЇХ НАСЛІДКІВ

Стаття 65. *{Статтю 65 виключено на підставі Закону [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}*

Стаття 65¹. Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення

1. За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в [частині першій](#) статті 3 цього Закону, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою кримінального правопорушення самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених [Кримінальним кодексом України](#), застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

2. Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, судді Конституційного Суду України, який вчинив корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, однак судом не застосовано до нього покарання або не накладено на нього стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, вирішується у встановленому законом порядку.

Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно якої набрало законної сили рішення суду про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, підлягає звільненню з посади в установленому законом порядку.

3. З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконання вимог цього Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, де працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом.

5. Особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом.

Питання про відсторонення від здійснення правосуддя, відсторонення від посади судді, судді Конституційного Суду України, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, вирішується у встановленому законом порядку.

Особа, стосовно якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено [Конституцією](#) і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу, установи, підприємства, організації, де вона працює, до закінчення розгляду справи судом.

У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

{Закон доповнено статтею 65¹ згідно із Законом [№ 1079-IX від 15.12.2020](#)}

Стаття 66. Відшкодування збитків, шкоди, завданих державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення

1. Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку.

Стаття 67. Незаконні акти та правочини

1. Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог цього Закону, підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, зокрема Національного агентства, органу місцевого самоврядування.

Орган або посадова особа надсилає до Національного агентства протягом трьох робочих днів копію прийнятого рішення про скасування або одержаного для виконання рішення суду про визнання незаконними відповідних актів або рішень.

2. Правочин, укладений внаслідок порушення вимог цього Закону, може бути визнаний недійсним.

Стаття 68. Відновлення прав і законних інтересів та відшкодування збитків, шкоди, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення

1. Фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди, збитків, мають право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди в установленому законом порядку.

2. Збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовуються з Державного бюджету України в установленому законом порядку. Держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди, у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, відшкодуванням моральної шкоди).

Стаття 69. Вилучення незаконно набутих та необґрунтованих активів

1. Активи, набуті внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку.

2. Активи, щодо яких судом на підставі поданих доказів не встановлено, що вони або грошові кошти, необхідні для їх придбання, були набуті за рахунок законних доходів, є необґрунтованими і підлягають стягненню в дохід держави за рішенням суду в установленому законом порядку.

{Стаття 69 в редакції Закону [№ 263-IX від 31.10.2019](#)}

Розділ XII

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 70. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції

1. Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції з іноземними державами, міжнародними організаціями, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції.

2. Міжнародна правова допомога та інші види міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення здійснюються компетентними органами відповідно до законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 71. Міжнародні договори України у сфері запобігання і протидії корупції

1. У разі якщо міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про запобігання і протидію корупції, застосовуються правила міжнародних договорів.

Стаття 72. Міжнародний обмін інформацією у сфері запобігання і протидії корупції

1. Компетентні органи України можуть надавати відповідним органам іноземних держав та одержувати від них інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, з питань

запобігання і протидії корупції з додержанням вимог законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

2. Надання органам іноземних держав інформації з питань, пов'язаних із запобіганням і протидією корупції, можливе лише в разі, якщо ці органи та відповідний компетентний орган України можуть установити такий режим доступу до інформації, який унеможливило розкриття інформації для інших цілей чи її розголошення у будь-який спосіб, у тому числі шляхом несанкціонованого доступу.

Стаття 73. Заходи щодо повернення в Україну коштів та іншого майна, одержаних внаслідок корупційних правопорушень, і розпоряджання вилученими коштами та іншим майном, одержаними внаслідок корупційних правопорушень

1. Україна здійснює заходи щодо повернення в Україну коштів та іншого майна, одержаних внаслідок корупційних правопорушень, і розпоряджається цими коштами та іншим майном відповідно до законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Розділ XIII ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводить в дію через шість місяців з дня набрання ним чинності.

2. До початку роботи системи подання та оприлюднення відповідно до цього Закону декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суб'єкти декларування подають декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру в порядку, встановленому [Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції"](#). Зазначені декларації підлягають оприлюдненню в порядку, встановленому Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Про початок роботи системи подання та оприлюднення відповідно до цього Закону декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, приймається рішення Національного агентства з питань запобігання корупції.

{Абзац другий пункту 2 розділу XIII із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 928-VIII від 25.12.2015](#), [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#)}

У 2016 році службові особи, які на день початку роботи зазначеної системи займають згідно зі статтею 50 цього Закону відповідальне та особливо відповідальне становище, зобов'язані подати щорічні декларації за минулий рік у порядку, встановленому цим Законом, протягом 60 календарних днів після початку роботи системи.

{Пункт 2 розділу XIII доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 1022-VIII від 15.03.2016](#)}

{Пункт 2 розділу XIII в редакції Закону [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

2¹. Встановити, що декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які відповідно до [статті 45](#) цього Закону подаються за минулий рік до 1 квітня, у 2020 році суб'єкти декларування подають до 1 червня.

Суб'єкти декларування, які у період до 1 червня 2020 року не мали можливості подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену [абзацом першим](#) частини другої статті 45 цього Закону, або повідомлення про суттєві зміни у майновому стані відповідно до [статті 52](#) цього Закону у зв'язку із встановленням на території їх проживання карантинно-обмежувальних заходів,

звільняються від відповідальності за несвоєчасне подання такої декларації чи повідомлення у зазначений період.

{Розділ XIII доповнено пунктом 2¹ згідно із Законом [№ 530-IX від 17.03.2020](#)}

2². Встановити, що заборона, передбачена статтею [54](#) цього Закону, не поширюється на кошти та/або товари, за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, які добровільно перераховані (передані) центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, та/або іншим центральним органам виконавчої влади, які реалізують державну політику у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, контролю якості та безпеки лікарських засобів, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням, та/або структурним підрозділам з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, протягом дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до [Закону України](#) "Про захист населення від інфекційних хвороб" у зв'язку із поширенням на території України коронавірусної хвороби (COVID-19).

{Розділ XIII "Прикінцеві положення" доповнено пунктом 2² згідно із Законом [№ 540-IX від 30.03.2020](#)}

3. До приведення у відповідність із цим Законом законодавчі та інші нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

4. Визнати такими, що втратили чинність:

1) [Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 40, ст. 404; 2013 р., № 2, ст. 4, № 33, ст. 435; 2014 р., № 10, ст. 119, № 11, ст. 132, № 12, ст. 178, ст. 183, № 20-21, ст. 712, № 22, ст. 816, № 28, ст. 937, № 29, ст. 942; із змінами, внесеними Законом України від 12 серпня 2014 року № 1634-VII), крім положень щодо фінансового контролю, які втрачають чинність з початком роботи системи подання та оприлюднення відповідно до цього Закону декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

{Підпункт 1 пункту 4 розділу XIII в редакції Закону [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

2) [Закон України "Про правила етичної поведінки"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 14, ст. 94).

5. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у [Кодексі законів про працю України](#) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., додаток до № 50, ст. 375):

а) у [частині першій](#) статті 36:

[пункт 7¹](#) викласти в такій редакції:

"7¹) укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України "Про запобігання корупції", встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення";

б) у [пункті 4](#) частини першої статті 41 слова "Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" замінити словами "Закону України "Про запобігання корупції", а слово "безпосередньому" замінити словом "прямому";

в) у [статті 235](#):

частину першу після слів "на іншу роботу" доповнити словами "у тому числі у зв'язку з повідомленням про порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції" іншою особою";

після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

"У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, який був звільнений у зв'язку із здійсненням ним або членом його сім'ї повідомленням про порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції" іншою особою, та за його відмови від такого поновлення орган, який розглядає трудовий спір, приймає рішення про виплату йому компенсації у розмірі шестимісячного середнього заробітку".

У зв'язку з цим частини четверту і п'яту вважати відповідно частинами п'ятою і шостою;

2) у Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

а) частину першу статті 21 після слів "адміністративне правопорушення" доповнити словами "крім посадової особи";

б) пункт 5 частини першої статті 24 доповнити абзацом другим такого змісту:

"позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю";

в) частину першу статті 25 після слів "додаткові адміністративні стягнення" доповнити словами "позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю тільки як додаткове";

г) у статті 30:

назву доповнити словами "позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю";

доповнити частинами п'ятою та шостою такого змісту:

"Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, коли з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу";

г) назву глави 13-А викласти в такій редакції:

"Глава 13-А АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ";

д) статті 172⁴-172⁸ викласти в такій редакції:

"Стаття 172⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю -

тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), -

тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції", за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Стаття 172^а. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -

тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".

Стаття 172^б. Порушення вимог фінансового контролю

Несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України "Про запобігання корупції" зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Стаття 172⁷. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьми сот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка.

1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".

2. У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Стаття 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції";

е) у [статті 172⁹](#):

в абзаці другому слова "від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти" замінити словами "від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти";

доповнити частиною другою такого змісту:

"Та сама дія, вчинена повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

є) доповнити статтею 188⁴⁶ такого змісту:

"Стаття 188⁴⁶. Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції

Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції щодо усунення порушень законодавства про запобігання і протидію корупції, ненадання інформації, документів, а також порушення встановлених законодавством строків їх надання, надання завідомо недостовірної інформації або не у повному обсязі -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

ж) [статтю 221](#) після цифр "188⁴⁵" доповнити цифрами "188⁴⁶";

з) пункт 1 частини першої статті 255 доповнити абзацом такого змісту:

"Національного агентства з питань запобігання корупції (стаття 188⁴⁶)";

3) [Кримінальний кодекс України](#) (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131) доповнити статтею 366¹ такого змісту:

"Стаття 366¹. Декларування недостовірної інформації

Подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації -

карається позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. Суб'єктами декларування є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України "Про запобігання корупції" зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування";

4) у [Господарському кодексі України](#) (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 18-22, ст. 144):

а) [статтю 22](#) доповнити частиною одинадцятою такого змісту:

"11. Суб'єкт господарювання державного сектора економіки запроваджує антикорупційну програму у порядку, визначеному законом";

б) [статтю 24](#) доповнити частиною шостою такого змісту:

"6. Суб'єкт господарювання комунального сектора економіки запроваджує антикорупційну програму у порядку, визначеному законом";

5) у [Цивільному процесуальному кодексі України](#) (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., №№ 40-42, ст. 492):

а) [частину другу](#) статті 35 доповнити абзацом другим такого змісту:

"Національне агентство з питань запобігання корупції може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції" іншою особою";

б) [абзац третій](#) частини першої статті 60 викласти в такій редакції:

"У справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції" іншою особою обов'язок доказування правомірності прийнятих при цьому рішень, вчинених дій покладається на відповідача";

б) [частину другу](#) статті 53 Кодексу адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., №№ 35-37, ст. 446) доповнити абзацом другим такого змісту:

"Національне агентство з питань запобігання корупції може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону України "Про запобігання корупції" іншою особою";

7) у [Кримінальному процесуальному кодексі України](#) (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., №№ 9-13, ст. 88):

а) [частину першу](#) статті 155 доповнити словами "а про відсторонення від посади члена Національного агентства з питань запобігання корупції - Генеральний прокурор України або його заступник";

б) [частину першу](#) статті 158 після слова "Прокурор" доповнити словами "а щодо члена Національного агентства з питань запобігання корупції Генеральний прокурор України або його заступник";

в) [частину першу](#) статті 480 доповнити пунктом 9 такого змісту:

"9) члена Національного агентства з питань запобігання корупції";

г) [пункт 2](#) частини першої статті 481 після слів "заступникам Генерального прокурора України" доповнити словами "члену Національного агентства з питань запобігання корупції";

8) у [Законі України](#) "Про державну службу" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 52, ст. 490; 2011 р., № 41, ст. 416; 2013 р., № 14, ст. 89; 2014 р., № 11, ст. 132):

{Зміни до Закону (крім змін до статті 37) втратили чинність на підставі Закону [№ 889-VIII від 10.12.2015](#)}

з) у частині дванадцятій статті 37 слова "відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" замінити словами "адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення, пов'язане з корупцією";

{Підпункт 9 пункту 5 розділу XIII втратив чинність на підставі Закону [№ 2136-VIII від 13.07.2017](#)}

10) у [Законі України](#) "Про місцеве самоврядування в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170 із наступними змінами):

а) у [статті 55](#):

[частину третю](#) доповнити словами "входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації)";

абзаци [перший - четвертий](#) частини п'ятої замінити одним абзацом такого змісту:

"Повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради також вважаються достроково припиненими без припинення повноважень депутата ради в разі звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови ради".

У зв'язку з цим абзац п'ятий вважати абзацом другим;

б) абзаци [перший - четвертий](#) частини четвертої статті 56 замінити одним абзацом такого змісту:

"4. Повноваження заступника голови районної у місті, районної ради, першого заступника, заступника голови обласної ради також вважаються достроково припиненими без припинення повноважень депутата відповідної ради в разі звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень заступника (першого заступника) голови ради";

в) доповнити статтею 59¹ такого змісту:

"Стаття 59¹. Конфлікт інтересів

1. Сільський, селищний, міський голова, секретар, депутат сільської, селищної, міської ради, голова, заступник голови, депутат районної, обласної, районної у місті ради бере участь у розгляді, підготовці та прийнятті рішень відповідною радою за умови самостійного публічного оголошення про це під час засідання ради, на якому розглядається відповідне питання.

2. Здійснення контролю за дотриманням вимог частини першої цієї статті, надання зазначеним у ній особам консультацій та роз'яснень щодо запобігання та врегулювання

конфлікту інтересів, поводження з майном, що може бути неправомірною вигодою та подарунками, покладається на постійну комісію, визначену відповідною радою.

Примітка. Терміни "реальний конфлікт інтересів", "потенційний конфлікт інтересів", "неправомірна вигода", "подарунок" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції";

г) у [статті 79](#):

у [частині першій](#):

[пункт 3](#)¹ викласти в такій редакції:

"3¹) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування";

[пункт 4](#) виключити;

у [частині сьомій](#):

у [пункті 1](#) слова "частині першій" замінити словами та цифрами "пунктах 1, 2, 5, 6 частини першої";

після пункту 1 доповнити новим пунктом такого змісту:

"2) з підстав, зазначених у пунктах 3, 3¹ частини першої цієї статті, - з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду без прийняття рішення відповідної ради".

У зв'язку з цим пункти 2 та 3 вважати відповідно пунктами 3 та 4;

{Підпункт 11 пункту 5 розділу XIII втратив чинність на підставі Кодексу [№ 396-IX від 19.12.2019](#)}

12) у [частині першій](#) статті 62 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 5-6, ст. 30 із наступними змінами):

підпункт "в" пункту 4 виключити;

доповнити пунктом 8 такого змісту:

"8) за рішенням суду Національному агентству з питань запобігання корупції стосовно наявності та стану рахунків, операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи, фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності відповідно до Закону України "Про запобігання корупції";

13) у [Законі України](#) "Про службу в органах місцевого самоврядування" (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 33, ст. 175; 2010 р., № 4, ст. 18; 2013 р., № 14, ст. 89, № 23, ст. 218; 2014 р., № 11, ст. 132):

а) частини третю та четверту статті 5 замінити однією частиною такого змісту:

"Стосовно осіб, які обрані (затверджені) відповідною радою на посади, зазначені в абзаці третьому статті 3 цього Закону, а також стосовно осіб, які претендують на зайняття зазначених в абзаці четвертому статті 3 цього Закону посад в органах місцевого самоврядування, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції";

б) у статті 12:

пункт 4 частини першої виключити;

у частині другій слова "Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" замінити словами "Законом України "Про запобігання корупції";

в) статтю 12¹ викласти в такій редакції:

"Стаття 12¹. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані дотримуватися правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України "Про запобігання корупції";

г) статтю 13 викласти в такій редакції:

"Стаття 13. Фінансовий контроль

Посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції";

г) абзац четвертий частини першої та частину другу статті 20 виключити;

14) [пункт 7](#) частини першої статті 5 Закону України "Про статус депутатів місцевих рад" (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 40, ст. 290; 2013 р., № 14, ст. 89; 2014 р., № 11, ст. 132) викласти в такій редакції:

"7) набрання законної сили обвинувальним вироком суду, за яким його засуджено до позбавлення волі, або набрання законної сили рішенням суду, яким його притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, та застосовано покарання або накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування";

15) у [Регламенті Верховної Ради України](#), затверджену Законом України "Про Регламент Верховної Ради України" (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 14-17, ст. 133 із наступними змінами):

а) [главу 5](#) доповнити статтею 31¹ такого змісту:

"Стаття 31¹. Обмеження щодо участі в обговоренні питань на пленарному засіданні Верховної Ради у зв'язку з конфліктом інтересів

1. Народний депутат бере участь на пленарних засіданнях в обговоренні питань, щодо яких у нього наявний конфлікт інтересів, за умови публічного оголошення про це під час пленарного засідання Верховної Ради, на якому розглядається відповідне питання";

б) [статтю 37](#) доповнити частиною шостою такого змісту:

"6. Народний депутат бере участь у голосуванні з питань, щодо яких у нього наявний конфлікт інтересів, за умови публічного оголошення про це під час пленарного засідання Верховної Ради, на якому розглядається відповідне питання";

в) [частину другу](#) статті 85 доповнити абзацом другим такого змісту:

"Не може бути обраний до складу тимчасової спеціальної комісії народний депутат, у якого в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для підготовки і попереднього розгляду яких утворюється відповідна комісія. Народний депутат, кандидатура якого запропонована депутатською фракцією (депутатською групою) до складу тимчасової спеціальної комісії, зобов'язаний повідомити Верховну

Раду про неможливість брати участь у роботі тимчасової спеціальної комісії за наявності зазначеної підстави";

г) частину третю статті 87 доповнити абзацами шостим та сьомим такого змісту:

"5) матиме у разі обрання інший реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для розслідування яких створюється відповідна комісія.

Не може бути обраний до складу тимчасової слідчої комісії народний депутат, у якого в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для розслідування яких утворюється вказана комісія";

г) у статті 173:

частину четверту викласти в такій редакції:

"4. Кандидат на посаду спеціального прокурора чи спеціального слідчого подає до Верховної Ради особову картку, декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за попередній рік";

частину шосту доповнити абзацом другим такого змісту:

"Не може бути обраною до складу спеціальної тимчасової слідчої комісії особа, у якій в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів у зв'язку з проведенням розслідування, для проведення якого утворюється відповідна комісія. Особа, кандидатура якої запропонована депутатською фракцією (депутатською групою) до складу спеціальної тимчасової слідчої комісії, зобов'язана повідомити відповідний комітет та Верховну Раду про неможливість брати участь у роботі спеціальної тимчасової слідчої комісії за наявності зазначеної підстави";

16) у Законі України "Про судоустрій і статус суддів" (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 41-45, ст. 529; 2013 р., № 14, ст. 89, № 38, ст. 501; 2014 р., № 11, ст. 132, № 23, ст. 870):

а) у частині четвертій статті 54:

у пункті 6 слова "Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" замінити словами "Законом України "Про запобігання корупції";

пункт 7 викласти в такій редакції:

"7) подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції";

б) статтю 56 доповнити частиною другою такого змісту:

"2. Для розроблення проекту Кодексу суддівської етики, змін до нього, консультування суддів, суддів у відставці, щодо вирішення проблемних питань і надання рекомендацій щодо етичної поведінки суддів, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у їх діяльності, запобігання одержанню неправомірної вигоди чи заборонених законом подарунків, поводження з ними діє комісія з питань суддівської етики.

Комісію з питань суддівської етики утворює і положення про неї затверджує Рада суддів України. Комісія з питань суддівської етики діє на громадських засадах. Її діяльність забезпечує апарат Ради суддів України";

в) у частині першій статті 67:

пункт 8 виключити;

після абзацу одинадцятого доповнити новим абзацом такого змісту:

"Кандидат на посаду судді також подає до Національного агентства з питань запобігання корупції в порядку, визначеному Законом України "Про запобігання корупції", декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування".

У зв'язку з цим абзаци дванадцятий та тринадцятий вважати відповідно абзацами тринадцятим та чотирнадцятим;

г) у [пункті 7](#) частини четвертої статті 75 слова "Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" замінити словами "Законом України "Про запобігання корупції";

г) [пункт 6](#) частини першої статті 83 викласти в такій редакції:

"б) несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції";

д) у [статті 127](#):

[пункт 6](#) частини п'ятої викласти в такій редакції:

"б¹) здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів Конституційного Суду України та суддів судів загальної юрисдикції, Голови та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників, приймає рішення про врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів у діяльності вказаних осіб (крім випадків, коли конфлікт інтересів має бути врегульований у порядку, визначеному процесуальним законодавством)";

після частини п'ятої доповнити новою частиною такого змісту:

"6. У разі виникнення у суддів Конституційного Суду України та суддів судів загальної юрисдикції (крім випадків, коли конфлікт інтересів врегульовується в порядку, визначеному процесуальним законодавством), Голови та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови Державної судової адміністрації України реального чи потенційного конфлікту інтересів вони зобов'язані не пізніше наступного робочого дня з моменту виникнення у письмовій формі повідомити про це Раду суддів України".

У зв'язку з цим частини шосту - дев'яту вважати відповідно частинами сьомою - десятою;

{Підпункт 17 пункту 5 розділу XIII втратив чинність на підставі Закону [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

18) [частину шосту](#) статті 6 Закону України "Про доступ до публічної інформації" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 32, ст. 314; 2013 р., № 14, ст. 89; 2014 р., № 11, ст. 132) викласти в такій редакції:

"6. Не належать до інформації з обмеженим доступом відомості, зазначені у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поданій відповідно до Закону України "Про запобігання корупції", крім відомостей, зазначених в абзаці четвертому частини першої статті 47 вказаного Закону";

19) [статтю 19](#) Закону України "Про центральні органи виконавчої влади" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 38, ст. 385; 2014 р., № 13, ст. 223) доповнити частиною шостою та приміткою такого змісту:

"6. У разі виникнення у керівника центрального органу виконавчої влади реального чи потенційного конфлікту інтересів він зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня письмово поінформувати про це міністра, який спрямовує та координує відповідний центральний орган виконавчої влади, крім керівника центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, який зобов'язаний поінформувати у вказаному випадку Кабінет Міністрів України.

За результатами розгляду зазначеної інформації міністр, який спрямовує та координує відповідний центральний орган виконавчої влади, а у випадках виникнення конфлікту інтересів у керівника центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом - Кабінет Міністрів України приймає рішення про здійснення заходів із врегулювання конфлікту інтересів відповідного керівника центрального органу виконавчої влади та здійснює контроль за їх реалізацією.

Примітка. Терміни "реальний конфлікт інтересів", "потенційний конфлікт інтересів" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції";

{Підпункт 20 пункту 5 розділу XIII втратив чинність на підставі Кодексу [№ 396-IX від 19.12.2019](#)}

21) у [Законі України](#) "Про Кабінет Міністрів України" (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 13, ст. 222, № 22, ст. 816):

а) у [частині четвертій](#) статті 7 слова "Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" замінити словами "Законом України "Про запобігання корупції";

б) доповнити статтею 45¹ такого змісту:

"Стаття 45¹. Конфлікт інтересів

1. Член Кабінету Міністрів України не повинен використовувати своє посадове становище в приватних інтересах.

2. У разі виникнення у члена Кабінету Міністрів України реального чи потенційного конфлікту інтересів він зобов'язаний не пізніше наступного робочого дня письмово поінформувати про це Кабінет Міністрів України.

3. Член Кабінету Міністрів України не може брати участь у розгляді, підготовці та прийнятті рішень, виконувати інші повноваження у питаннях, щодо яких у нього наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів.

4. У разі неможливості врегулювання конфлікту інтересів члена Кабінету Міністрів України у спосіб, передбачений частиною третьою цієї статті, та неусунення ним конфлікту інтересів самостійно Прем'єр-міністр України звертається до Верховної Ради України з поданням про звільнення з посади вказаного члена Кабінету Міністрів України (стосовно Міністра закордонних справ України та Міністра оборони України таке подання вноситься за згодою Президента України).

Примітка. Терміни "реальний конфлікт інтересів", "потенційний конфлікт інтересів", "приватний інтерес" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції"

{Підпункт 22 пункту 5 розділу XIII втратив чинність на підставі Закону [№ 922-VIII від 25.12.2015](#)}

{Додатково див. пункт 6 розділу II Закону [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)}

6. Кабінету Міністрів України:

1) у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом забезпечити прийняття Положення про конкурс з відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції та Регламент роботи відповідної конкурсної комісії;

2) у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом внести на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із цим Законом;

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом, крім передбачених підпунктом 1 цього пункту;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення у відповідність із цим Законом нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

створити Національне агентство з питань запобігання корупції;

3) забезпечити проведення конкурсу з відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції в порядку, визначеному статтею 5 цього Закону, до введення в дію цього Закону.

{Пункт 6 розділу XIII доповнено підпунктом 3 згідно із Законом [№ 198-VIII від 12.02.2015](#)}

Президент України	П.ПОРОШЕНКО
м. Київ 14 жовтня 2014 року № 1700-VII	